

Τα Καντιλιώτικα

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑΣ ΔΡΟΣΟΠΗΓΙΩΤΩΝ
ΤΕΥΧΟΣ 23 • ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2016 • ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ ΔΡΟΣΟΠΗΓΙΩΤΩΝ
ΔΗΜΟΥ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

Τα Καντιιώτικα

Ενημερωτική και Πολιτιστική Έκδοση
της Αδελφότητας Δροσοπηγιωτών Δήμου Κόνιτσας
Τεύχος **23**, Αύγουστος 2016
ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

Υπεύθυνος έκδοσης: Άρτεμις Ζιώγα,
Πρόεδρος Δ.Σ. Αδελφότητας Δροσοπηγιωτών
Επιμέλεια: Κώστας Αργύρης
Σχεδιασμός-σελιδοποίηση: Θωμάς Γκινιούδης

Διευθύνεται από συντακτική επιτροπή
της Αδελφότητας Δροσοπηγιωτών Δήμου Κόνιτσας

Συγγραφείς της παρούσας έκδοσης:
Νίκος Δημητρούλης, Σταύρος Ζηκούλης, Θωμάς Β.
Ζιώγας, Νίκος Καθάριος, Γιάννης Κανναβός, Γιώργος
Κοτολούλης, Σταυρούλα Κουτρομπίνα, Κώστας
Κοτσιάνας, Θωμάς Αθ. Μουκούλης, Βασίλης
Παπαγεωργίου

Φωτογραφίες:
Κώστας Μπαλάφας, Λάμπρος Ράπτης, Φανή Σαρρή
και Φωτογραφικό Αρχείο Μουσείου Μπενάκη, Μου-
σείου Ηπειρωτών Μαστόρων Πυρσόγιαννης, Αδελ-
φότητας Δροσοπηγιωτών, Αρχείο Κώστα Καρα-
νικούλη, Γιώργου Κοτολούλη, Θωμά Β. Ζιώγα.

Εικόνα εξωφύλλου:
Το Πνευματικό Συνεδριακό Κέντρο Δροσοπηγής.
Φωτογραφία: Λάμπρος Ράπτης

- Άρθρα και επιστολές που έχουν σταλεί για δημοσίευση, ενδέχεται, λόγω θεματολογίας ή περιορισμένου χώρου, να δημοσιευτούν σε επόμενα τεύχη.
- Δημοσιεύονται μόνο ενυπόγραφα κείμενα, που δεν εκφράζουν απαραίτητα και τις απόψεις του εκδότη.
- Η συντακτική επιτροπή του περιοδικού μπορεί να δημοσιεύσει τα άρθρα ή τις επιστολές κατά την κρίση της, χωρίς όμως να αλλάξει το ύφος και το νόημα του κειμένου.

**Αδελφότητα Δροσοπηγιωτών
Δήμου Κόνιτσας**

Δροσοπηγή 441 00, τηλ.: 26550 81414
E-mail: info@drosopigi.org
www.drosopigi.org

Περιεχόμενα

Το Νερό: Αναγκαίο για την Ζωή αγαθό!

Σταύρος Ζηκούλης 2

**Χρυσόστομος Β. Κοτσιάνας
ΟΙ ΕΜΙΓΚΡΕΔΕΣ**, Φωτογραφική έκθεση 4

**Η μεγάλη, τοξωτή «γέφυρα
Βουργοπόταμου» της Μόλισσας**
Θωμάς Β. Ζιώγας 10

**Το καμπαριό του Αγίου Βησσαρίωνα
στη Φιλιππιάδα και οι χτίστες του**
Βασίλης Γ. Παπαγεωργίου 18

Η εθνική αντίσταση στο Κάντισκο
Κώστας Γ. Κοτσιάνας 26

Οι περιπέτειες του Βασίλη Σούφλα
Νίκος Καθάριος 33

Παλικαριές και παλικάρια
Θωμάς Αθ. Μουκούλης 35

Κόλαση και Παράδεισος
Θωμάς Β. Ζιώγας 39

**Η έκθεση φωτογραφιών του Κώστα
Μπαλάφα στη Δροσοπηγή**
Γιάννης Κανναβός 42

Το δικό μου χορευτικό!
Σταυρούλα Κουτρομπίνα 48

**Επίσκεψη του Δ. Κουτσούμπα
στα Μαστοροχώρια**
Εφημερίδα "Ριζοσπάστης" 50

Οι μήνες που πέρασαν στον τόπο μας
Επιστολές 55

**Τα Μαστοροχώρια από την απελευθέρωση,
1913 έως σήμερα**
Γιώργος Κοτολούλης 60

ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ ΔΡΟΣΟΠΗΓΙΩΤΩΝ
ΔΗΜΟΥ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

1976-2016: Σαράντα χρόνια από την ίδρυση της Αδελφότητας

Οι Καντσιώτες, πιστοί στη μακράιωνη παράδοση που θέλει τους Ηπειρώτες να αντιμετωπίζουν συλλογικά τα προβλήματα του τόπου τους, ήδη από το 1898 ίδρυσαν την «Αδελφότητα των εν Αθήναις Καντζιωτών», για να ακολουθήσει το 1907 η σύσταση της «Εκκλησιαστικής Αδελφότητας Καντσιωτών Αμερικής». Στη δραστηριότητα των δύο αυτών Συλλόγων οφείλουμε τα περισσότερα έργα (εκκλησίες, σχολείο, πλατεία, κοινοτικά κτήρια κ.λ.π), τα οποία άλλαξαν προπολεμικά τη μορφή του χωριού μας και του έδωσαν τη σημερινή εικόνα.

Το 1976 ιδρύθηκε στην Αθήνα η σημερινή «Αδελφότητα Δροσοπηγιωτών». Οι στόχοι που καθορίστηκαν καταστατικά εξ αρχής ήταν εξαιρετικά φιλόδοξοι. Σαράντα χρόνια μετά, οι διατελέσαντες Πρόεδροι και Διοικήσεις, δίνοντας τον καλύτερό τους εαυτό για το χωριό μας, έκαμαν έργο εξίσου σπουδαίο και λαμπρό.

Από πέρυσι το καλοκαίρι η σκυτάλη πέρασε σε μας, τους νεότερους. Η κληρονομιά βαριά και η ευθύνη μεγάλη. Αν και οι συγκυρίες δύσκολες, δεν μας έσκιαξαν και δεν μας τρομάζουν! Γνωρίσαμε και αγαπήσαμε την Αδελφότητα, το χωριό και τα γύρω μαστοροχώρια μέσα από την αγάπη των παππούδων και των γονιών μας. Τώρα ήρθε η σειρά μας! Σας ευχαριστούμε για την αγάπη και την εμπιστοσύνη σας. Ευελπιστούμε να φανούμε αντάξιοι των προσδοκιών όλων σας!

Ας μας επιτραπεί όμως και από εδώ, να ευχαριστήσουμε τον απερχόμενο Πρόεδρο Γεώργιο Κοτολούλη για τον ζήλο, την υπομονή και την επιμονή, που έδειξε όλα τα χρόνια της θητείας του. Η ταπεινότητά του δεν θα μας άφηνε να απαριθμήσουμε το έργο του, που άλλωστε χωριανοί και κοντοχωριανοί χαίρονται και θαυμάζουν.

Οφείλουμε ένα μεγάλο ευχαριστώ επίσης, σε όλα τα μέλη της Αδελφότητας για τη συνεισφορά και την ενεργό συμμετοχή τους. Σήμερα ο Σύλλογος αριθμεί πάνω από 250 ενεργά μέλη. Ελπίζουμε στην προσέλκυση και την εγγραφή και νέων μελών.

Καντσιώτες: Το χωριό και τα μάτια μας!

Με φιλικούς χαιρετισμούς και εκτίμηση
το Διοικητικό Συμβούλιο

Ευχαριστούμε θερμά τον **Θωμά Αθανασίου Μουκούλη** για την οικονομική ενίσχυση του περιοδικού με το ποσό των 100€ στη μνήμη της **Αικατερίνης Ηλία Μουκούλη** και τα παρακάτω μέλη και φίλους της Αδελφότητας για την οικονομική τους ενίσχυση: **Νίκο Δημητρούλη** 500\$, **Θεοδώρα Κοτσίνα** 150€, **Σεβαστή Καπλάνη** 100€, **Μαίρη Κοτσίνα** 50€, **Κώστα Τζιάλλα** 50€, **Αλεξάνδρα Σίμου** 20€, **Ιωάννη Πιβούλα** 20€, **Βασίλειο Τσιαλιαμάνη** 20€.

Το Νερό: Αναγκαίο για την ζωή αγαθό!

Όταν το 1954 άλλαξαν τα σλάβικα ονόματα των χωριών μας, για το χωριό μας δεν υπήρξε καμμία δυσκολία για το νέο όνομα. Το άφθονο και δροσερό νερό της κεντρικής βρύσης (Χώρας) αλλά και το Πηγαδούλι εύκολα προσανατόλισαν τους “νονούς” στο να το ονομάσουν Δροσοπηγή!

Πέρασαν τα χρόνια, η ζωή άλλαξε, οι ανάγκες πολλαπλασιάστηκαν. Οι “χαλέδες” αντικαταστά-

θηκαν από τουαλέτες με καζανάκι και μπάνιο. Όταν ήρθε το ρεύμα (1972) αγοράστηκαν πλυντήρια ρούχων, το νερό μπήκε υποχρεωτικά μέσα στα σπίτια για τις νέες ανάγκες.

Όμως το νερό δεν επαρκούσε να εξυπηρετήσει όλα τα σπίτια και συχνά, αυτοί που ήταν σε ψηλότερα σημεία, έμεναν χωρίς νερό, γιατί κάποιοι πότιζαν ολονυχτίς τον κήπο και άδειαζαν τη δεξαμενή. Και ένιωσα άβολα, σαν να ντράπηκα όταν ένα καλοκαίρι το βυτιοφόρο έφερε νερό στη... Δροσοπηγή! Τί ειρωνεία...

Ευτυχώς όμως κάποιοι χωριανοί ενδιαφέρθηκαν για το σημαντικό πρόβλημα του νερού. Με επίμονες προσπάθειες και αγώνα εξασφάλισαν κεφάλαια και ύστερα από έρευνες βρέθηκε η γεώτρηση που τροφοδοτεί σήμερα τη δεξαμενή με άφθονο νερό. Χρωστάμε ευγνωμοσύνη σε αυτούς τους ανθρώπους, γιατί ήταν μια ευεργεσία για το χωριό, αφού δεν μένει πια χωρίς νερό.

Αλλά και εμείς οι χρήστες του νερού πρέπει να εκτιμούμε την αξία του και να μην το σπαταλάμε άσκοπα και υπερβολικά. Δεν γνωρίζουμε πόσο θα επαρκέσει η γεώτρηση και αν θα βρεθεί άλλη, έχοντας υπόψη και τις κλιματικές αλλαγές, που συντελούνται στον πλανήτη.

Οικονομία λοιπόν και χρήση με μέτρο του νερού και σεβασμό στο δικαίωμα των συγχωριανών να μην μένουν ... με τις σαπουνάδες.

Φωτογραφία: **Φανή Σαρρή**

Χρυσόστομος Β. Κοτσίνας Οι Εμιγκρέδες

Στην τωρινή εποχή, λίγο πολύ όλοι μας είμαστε μετανάστες στους τόπους όπου μόνιμα κατοικούμε πλέον. Άλλοι σε μακρινούς ξένους τόπους και άλλοι μέσα στην ίδια τη χώρα μας. Φύγαμε από τη γενέτειρά μας για μια καλύτερη ζωή, κυρίως να ζήσουν καλύτερα τα παιδιά μας, μέσα στον συνεχώς μεταβαλλόμενο κόσμο. Και δεν κάναμε λάθος. Οι οικονομικές πολιτικές και το έλλειμμα δημοκρατίας της τότε εποχής δεν ευνόησαν την ανέλιξη του τόπου μας, με αποτέλεσμα ο χείμαρρος της μετανάστευσης και της αστυφιλίας να παρασύρει μακριά τα άξια εργατικά χέρια και τα όλο ζωντάνια νιάτα της περιφέρειας. Με το πέρας του χρόνου μαράζωσαν τα χωριά, στέρεψαν οι γεννήσεις, χάθηκαν οι αθώες παιδικές φωνές. Η εγκατάλειψη έφθειρε τα πάντα. Η δεινή αυτή κατάσταση δείχνει προς το παρόν μη αναστρέψιμη. Ελπίζουμε τα πράγματα μελλοντικά να εξελιχθούν καλύτερα.

Ο Χρυσόστομος Κοτσίνας εστιάζει με ευαισθησία στην αποτύπωση της αντιδικτατορικής δράσης των Ελλήνων μεταναστών και των Σουηδών φίλων της Ελλάδας. Το έργο του αποτελεί ένα ιστορικό ντοκουμέντο του σουηδικού κινήματος για την ελευθερία και την αλληλεγγύη σε καταπιεσμένους λαούς, καθώς πολλές από τις φωτογραφίες του αναφέρονται σε διαδηλώσεις που έγιναν στη Σουηδία τη δεκαετία του 1970 εναντίον του πολέμου στο Βιετνάμ.

Οι απόδημοι, όπου και αν τους έριξε η μοίρα τους, είναι πάντα άρρηκτα συνδεδεμένοι με τον τόπο που τους γέννησε. Υπάρχει ένας ακατάλυτος δεσμός, με ψυχικό και διανοητικό περιεχόμενο, που δεν επιτρέπει τη διαγραφή της πατρίδας από το θυμικό του ανθρώπου. Η έννοια της πατρίδας, με τη στενή έννοια του χωριού όπου γεννήθηκαν, πάντα τους ακολουθεί, μέχρι τα στερνά τους. Πολλοί, μάλιστα, φάνηκαν ιδιαίτερα γενναϊόδωροι προς τα χωριά τους, όπως και έπρεπε, κυρίως οι Ηπειρώτες ευεργέτες.

Ο Νίκος Καζαντζάκης, με κοφτερό μυαλό και άψογο λόγο, έγραψε το ακόλουθο απόσπασμα, για όσους λένουν ότι μπορούν εύκολα να λησμονήσουν τον τόπο που γεννήθηκαν. Μόνο η νεόκοπη κοινωνική τους διαφοροποίηση ίσως τους ωθεί να νομίζουν ότι αυτό είναι μπορετό, ενώ βαθιά στο νου και την ψυχή φωλιάζει πάντα μια άσβεστη λαχτάρα για τη γενέτειρα. Ιδού το κείμενο:

«Τα χώματα που σ' έπλασαν βρίσκονται σε μυστική επαφή και συνεννόηση με την ψυχή, όπως οι ρίζες μεταβιβάζουν στο δέντρο κρυφή προσταγή ν' ανθίσει και να καρπίσει, για να δικαιωθούν οι ρίζες..., όμοια τα πατρικά χώματα αναθέτουν δύσκολες εντολές στις ψυχές που γέννησαν. Λες χώματα και ψυχή είναι, πως είναι, από την ίδια ουσία

κ' επιχειρούν την ίδια έφοδο. Κ' η ψυχή είναι μονάχα η ακρότατη νίκη...

Άσφαλα ξέρει η χωματένια αυτή μήτρα την αξία κάθε παιδιού της· κι όσο ανώτερη είναι η ψυχή που έπλασε, τόσο και δυσκολότερη της αναθέτει εντολή: να σώσει τον εαυτό του, το σπίτι του, την πατρίδα του, τη ράτσα του, τον κόσμο. Από την εντολή που σου αναθέτουν τα πα-

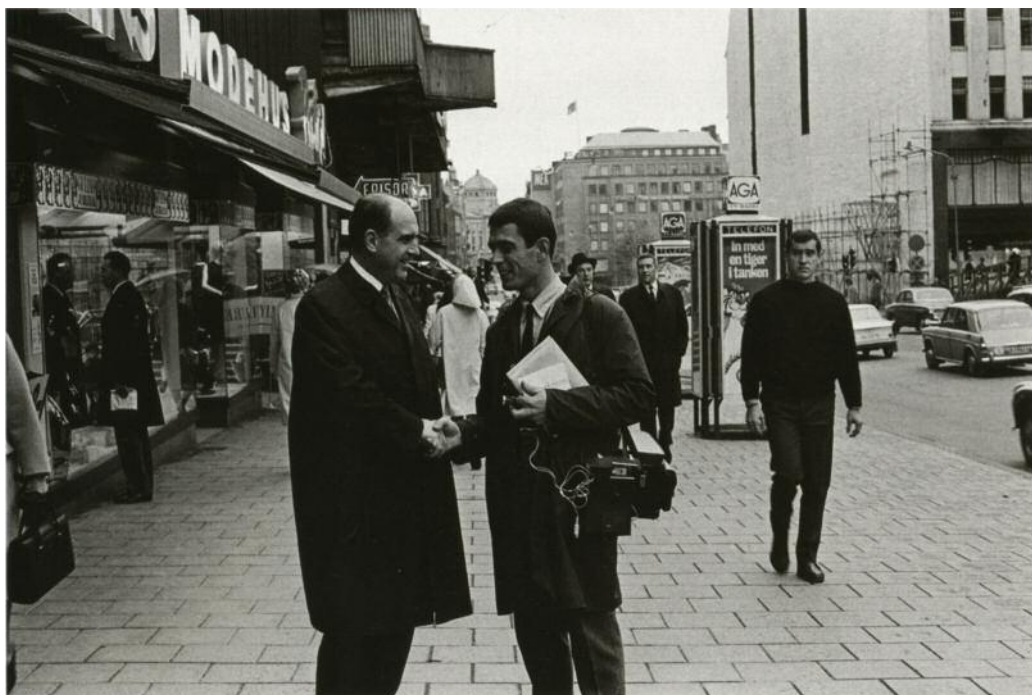
Η Μελίνα Μερκούρη δίνει
συνέντευξη στον σουηδικό
τύπο. Στοκχόλμη, 1970.

Πρωτομαγιάτικη διαδήλωση. Στοκχόλμη, 1968.

Συνέντευξη του Ανδρέα Παπανδρέου στον φωτογράφο. Στοκκόλμη 1965 ή 1966.

τρικά χρώματα διαβαθμίζεται η ψυχή σου.

Η ψυχή ξέρει πολύ καλά, κι ας κάνει πως το ξεχνάει, πως έχει να δώσει λόγο στα πατρικά χρώματα. Κρίσιμη, ανατριχιαστική η επιστροφή στην πατρική γη.»

Το χωριό μας, η Δροσοπηγή, παλιό μαστοροχώρι, έζησε και ζει ακόμη τις συνέπειες της μετανάστευσης. Από αιώνες πριν, λόγω της τεκτονικής ενασχόλησης των ανδρών, γνώριζε τον ανείπωτο πόνο του ξενιτεμού, γι' αυτό και συμπάσχει με τους καημούς των απόδημων. Από δικό της πόνο πονεί τους πονεμένους. Και δεν ήταν δυνατόν να μη θυμηθεί και να μην τιμήσει τα παιδιά της που σκόρπισαν στα πέρατα της γης και όλους τους Συνέλληνες απόδημους.

Για τον σκοπό αυτό, το Δ.Σ. της Αδελφότητας αποφάσισε, στο πλαίσιο των καλοκαιρινών εκδηλώσεων του 2016 στο Πνευματικό-Συνεδριακό Κέντρο Δροσοπηγής, να οργανώσει έκθεση φωτογραφιών με θέμα τη μετανάστευση.

Για να θυμηθούν οι παλιοί και να μάθουν οι νεότεροι.

Η έκθεση αυτή ενέχει και μια τιμητική διάσταση, τόσο για τη Δροσοπηγή, όσο και για ένα απόδημο τέκνο της. Όλο το φωτογραφικό υλικό, που αναφέρεται στην κρίσιμη περίοδο 1966/71, είναι έργο ζωής και προσφορά του δικού μας Χρυσόστομου Βασ. Κοτσίνα, συγχωριανού μετανάστη και καταξιωμένου φωτογράφου, που ζει και δημιουργεί στη Σουηδία. Η καλλιτεχνική ποιότητα των φωτογραφιών και η ιστορική σπουδαιότητα των θεμάτων τους έχει αναγνωρισθεί από αρμόδιους φορείς και ήδη έχουν παρουσιαστεί σε επίσημες εκθέσεις και έχουν κυκλοφορήσει σε καλλιτεχνικές εκδόσεις.

Αξίζει τον κόπο να επισκεφθείτε την έκθεση, τόσο για όσα πιο πάνω αναφέρουμε, όσο και για να εκτιμήσετε και την προσπάθεια που κάναμε μέχρι τώρα, ως νέο Δ.Σ. της Αδελφότητας, για την προβολή του χωριού μας.

Η Μελίνα Μερκούρη, ο Ούλοφ Πάλμε, ο Πέτρος Φυσούν και ο δήμαρχος Στοκκόλμης Γκόμαρ Μερ σε πρωτομαγιάτικη διαδήλωση. Στοκκόλμη, 1968.

Ο Χρυσόστομος Κοτσίνας με τον Μίκη Θεοδωράκη.
Στοκκόλμη 1987.
Φωτογραφία: Lutfi Özkök

Ο Χρυσόστομος Κοτσίνας γεννήθηκε το 1939 στην Δροσοπηγή, των Μαστοροχωρίων Κόνιτσας. Νέος ακόμη, μετανάστευσε στην Γαλλία, εργαζόμενος παράλληλα με τις σπουδές του. Το 1963 αναχώρησε για την Σουηδία προς αναζήτηση καλύτερης τύχης. Εκεί, γράφτηκε στην περίφημη Σχολή Φωτογραφίας της Στοκκόλμης και ήταν ένας από τους πρώτους απόφοιτους της Σχολής. Αμέσως μετά άρχισε να εργάζεται ως φωτογράφος στον Τύπο, επαγγελματική δραστηριότητα, που όμως εγκατέλειψε το 1972. Σήμερα είναι συνταξιούχος.

Η μεγάλη, τοξωτή «γέφυρα Βουργοπόταμου» της Μόλιστας

(ΠΡΟΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ)

Καθώς μελετούσα τις γέφυρες που εξυπηρετούσαν το παλιό ημιονικό οδικό δίκτυο της επαρχίας Κόνιτσας, πάντα διαπίστωνα ένα κενό, μια έλλειψη, εκεί όπου ο Βουργοπόταμος¹ (Κερασοβίτικο ποτάμι) σμίγει με τον Σαραντάπορο, [όρα Φωτ. 4]. Κανονικά, έπρεπε σε τούτο το τμήμα του Βουργοπόταμου να υπήρχε κάποια γέφυρα διάβασης του ποταμού αυτού, διότι διαφορετικά διακοπτόταν η οδική ανταπόκριση με τις πλησιόχωρες γέφυρες και δεν εξασφαλιζόταν η οδική συνέχεια των εν λειτουργία δρόμων. Από αυτές περνούσαν υποχρεωτικά οι αγωγιάτες και οι διαβάτες κατά τις χειμωνιάτικες οδοιπορίες τους προς Κόνιτσα και τανάπαλιν. Ο κύριος δρόμος από Κόνιτσα προς τα Μαστοροχώρια και τη Μακεδονία έφθανε εδώ, στην αριστερή όχθη του Βουργοπόταμου στη θέση «Καπηλειό» της Μόλιστας, [μέσω «γέφυρας Μπούσης», «Πλάκας», «Κρυονερίου», «γέφυρα στους Κουκλιούς», «γέφυρα Σκάλας»], όπου διακλαδιζόταν, ακολουθώντας τις κοιλάδες των δυο συμβαλλόμενων ποταμών. Ο ένας κλάδος, ακολουθώντας την αριστερή όχθη του Βουργοπόταμου, οδηγούσε χωρίς μεγάλα ποτάμια κωλύματα

προς το χωριό Κεράσοβο (τώρα Αγία Παρασκευή) και τον αυχένα «Βέργο/Βύργο» πάνω από τη Φούρκα, και εκείθεν προς Μακεδονία. Ο έτερος, κατευθυνόμενος προς την κοιλάδα του Σαραντάπορου, με τα πολλά Μαστοροχώρια που κείνται στις πλαγιές της, και προς τη Μακεδονία, αντιμετώπιζε θέμα διάβασης του Βουργοπόταμου, ο οποίος εδώ, στο τελευταίο κομμάτι της κοίτης του, ήταν πολύ επικίνδυνος. Κατέβαζε πολλά νερά μαζί με φερτά υλικά, τα οποία αποσπώνται από τα πρηνή μιας ευρύτατης λεκάνης απορροής που ορίζεται από τους κορυφαίους υδροκρίτες των πέριξ βουνών Γύφτισσα, Ταμπούρι, Σμόλικας και Κλέφτης. Άλλαζε δε συχνά και τάχιστα γραμμή ροής μέσα στην κοίτη του, [όρα σημ. 3]. Φαινόταν απίστευτο να μην είχαν φτιάξει κάποτε εδώ μια μόνιμη λιθογέφυρα, ώστε να εξασφαλίζεται η οδική συνέχεια μέσω και των κοντινών πάνω στον Σαραντάπορο ποταμό γεφυρώσεων, ήτοι τη «γέφυρα Στράτσιανης» και τη «γέφυρα Ντέρτης», καθώς και τη γειτονική «γέφυρα Σκάλας» στο ομώνυμο ρέμα/λάκκο Μοναστηρίου (παλιό Μποτσιφάρι).

Πέρα από αυτήν την υπερτοπική σημασία της γεφύρωσης, και οι κάτοικοι του Γαναδιού, στο οποίο ανήκει η ευρύτερη περιοχή στις δυο όχθες, την είχαν ανάγκη. Στην απέναντι δεξιά πλευρά του Βουργοπόταμου προς «Μπολιάνα» και «Γύφτισσα», και πιο πέρα στην αριστερή πλευρά του Σαραντάπορου μέχρι τη θέση «Ντέρτη», είχαν δική τους μεγάλη έκταση, με πολλά χωράφια, αμπέλια, βοσκοτόπια και άλλα υποστατικά. Θα τους διευκόλυνε αφάνταστα μια ασφαλής πετρογέφυρα στον Βουργοπόταμο και σίγουρα θα τους βασάνιζε η σκέψη και ενεργούσαν να βρεθεί κάποιος τρόπος να κατασκευαστεί.

Και όμως, για περισσότερο από έναν αιώνα, δεν φαινόταν εκεί κανένα απολύτως ίχνος γέφυρας. Στην επιφανειακή εμφάνιση του εξωραχίου του τόξου, περί το 1968, ουδείς έδωσε

σημασία, γιατί δεν ξεχώριζε καλά και ελάχιστοι το είδαν. Ούτε και κανείς από τους παλιούς ξένους περιηγητές ή ντόπιους περιπατητές γεωγράφους ανέφερε κάτι σχετικό για γεφύρωση στον Βουργοπόταμο, [ιδέ και σημ. 5]. Και στο χωριό Γαναδιό², στο οποίο ανήκει ο χώρος και η γέφυρα, δεν διασώθηκε κάποια ρητή γραπτή αναφορά ή και θύμηση από

Φωτ. 1: Το μεσόβαθρο και το τόξο της «γέφυρας Βουργοπόταμου», θέρους του 2011. (Λήψη από τον Παναγιώτη Δήσιο, την 13-08-2011).

αφηγήσεις παλαιότερων, [ώρα και σημ. 6]. Εξ όλων αυτών, παρόλο το μη λογικόν του πράγματος, σχεδόν είχε γίνει πιστευτό ότι εκεί δεν είχε κατασκευαστεί ποτέ γέφυρα. Αλλά οι φυσικές δυνάμεις άλλα απεργάζονται. Κατά τον χειμώνα του 2002/3, μια μεγάλη και ορμητική νεροκατεβασία του Βουργοπόταμου στράφηκε, λόγω κάποιου πρόσκαιρου εμπόδιου εντός της κοίτης, προς την αριστερή του όχθη, παρέσυρε τις εκεί σωρευμένες αποθέσεις φερτών γαιών και κροκαλών (αλούβια) και έφερε στο φως το κορυφαίο τμήμα ενός λιθότοξου, επιβεβαιώνοντας την ορθότητα της σκέψης, ότι έπρεπε αναπότρεπτα εκεί να υπήρχε γεφύρωση. Σήμερα μέσα στη χαλικοειδή κοίτη του ποταμού διακρίνεται ένα μικρό τόξο, πλήρως χωμένο μέχρι το εξωράχιό του στα ανάντη και μερικώς επιχωμένο στα κατόντη, αλλά ορατό από τους εποχούμενους πάνω από την παρακείμενη, σε απόσταση περί τα 35,00 μ προς τα κατόντη, νέα σκυρόδετη γέφυρα επί της εθνικής οδού Κόνιτσας-Μακεδονίας.

Την αναφανείσα αυτή πέτρινη αψίδα αποτύπωσε με κάθε λεπτομέρεια το θέρους του 2003 ο καθ. Αργ. Πετρονώτης και την παρουσίασε

σε άρθρο³ του το 2004. Από τις μετρήσεις που παραθέτει κρατούμε αναλλοίωτα: το πλάτος/φάρδος της καμάρας 2,32 έως 2,40 μ, το μέσο ύψος των πλακερών αψιδόλιθων 0,55 μ, το μήκος της χορδής του εσωραχίου 3,90 μ και το μήκος της χορδής του εξωραχίου 5,70 μ. Το πλήρες φάρδος της κοίτης 24,70 μ μπορεί να στρογγυλευθεί σε 25,00 μ, λόγω των ασafών ορίων στις όχθες, οπότε η ελάχιστη αυτή ανοχή μεταφέρεται στην απόσταση 16,00 μ του δεξιού άκρου του τόξου από την δεξιά όχθη ή στην απόσταση των 3,00 μ του αριστερού άκρου του τόξου από την αριστερή όχθη (όπως τα βλέπουμε εκ των ανάντη). Το βέλος που αντιστοιχεί στη χορδή του εσωραχίου μετρήθηκε τότε 0,70 μ. Όμως, επειδή το «κλειδί» ήταν σπασμένο και έλλειπε το κάτω μισό, ίσως και η οριζοντίωση της χορδής να μην ήταν τέλεια αφού το έδαφος ήταν «σχεδόν οριζόντιο», μια μικρή επί έλαττον απόκλιση 2 εκ. είναι αναμενόμενη, οπότε το ακριβές βέλος ίσως να ήταν 0,72 μ. Με βάση τις μετρήσεις αυτές και την τότε εικόνα της αποκαλυφθείσας καμάρας, προτάθηκε από τον καθ. Αργ. Πετρονώτη αναπαράσταση της γέφυρας ως μονότοξη ημικυ-

κλική, [ώρα Εικ. 11 στο άρθρο της σημ. 3], με ακτίνα $R=2,85 \mu$, της οποίας το τόξο ξεκινάει από τη στάθμη της κοίτης. Στον υπολογισμό της ακτίνας υπεισήλθε ένα μικρό λάθος, που δικαιολογεί απόλυτα τη μικρή διόρθωση του βέλους από $0,70 \mu$ σε $0,72 \mu$, διότι η εφαρμογή του μαθηματικού τύπου $R = (4\beta^2+x^2)/8\beta$, που υπολογίζει την ακτίνα ως συνάρτηση της χορδής και του αντίστοιχου βέλους, δίδει $R=3,066 \mu$, (όπου η χορδή $x=3,90 \mu$ και το βέλος $\beta=0,70 \mu$), και όχι $R=2,85 \mu$ όπως προτάθηκε. Η αναπαράσταση εξ αρχής έδειχνε ατελής, διότι τα υπόλοιπα $17,00 \mu$ της κοίτης μέχρι τη δεξιά όχθη έμεναν αγεφύρωτα και το νερό της μέγιστης υπερετήσιας πλημμυρικής παροχής δεν θα χωρούσε να περάσει από την ελεύθερη διατομή αυτού του μοναδικού τόξου. Όμως, με τα τότε υπαρκτά στοιχεία, αυτή ήταν η πιθανότερη μορφή της γέφυρας, εξού και η γενόμενη πρόταση.

Με το διάβα του χρόνου, το ποτάμι έδειξε ότι δεν είχε πει ακόμη τον τελευταίο λόγο του και πως δεν είχε αποκαλύψει τότε όλα τα μέλη και τα τεχνικά στοιχεία της καμάρας. Σε νεότερη δεινή νεροκατεβασία, τον χειμώνα του 2010/11, παρέσυρε και άλλες αλουβιακές αποθέσεις, υποβίβασε τοπικώς έτι περαιτέρω τη στάθμη των φερτών στη δεξιά πλευρά της ξεχωμμένης καμάρας (ορώμενη εκ των ανάντη) και φάνηκε η κάτοψη της διατομής του βάρου πάνω στο οποίο στηρίζεται και η επ' αυτού αρχή/γένεση του τόξου. Σε φωτογραφίες⁴ του θέρους 2011, [ώρα Φωτ. 1], διακρίνεται ευκρινέστατα το συμπαγές λίθινο έμβολο στην ανάντη πλευρά του βάρου και ένα ύψος περί τα $0,70 \mu$ της κατακόρυφης δεξιάς παρειάς του ιδίου βάρου (ορώμενο εκ των ανάντη). Τα νέα αυτά στοιχεία δείχνουν: 1) ότι το βάρο είναι μεσόβαθρο, αφού φέρει τη δίδερη στερεά γωνιά του εμβόλου, και εξ αυτού παρέπεται ότι η γέφυρα συνειχίζταν προς την δεξιά όχθη με άλλο ή άλλα τόξα, 2) ότι το μεσόβαθρο αυτό είχε και ένα

τμήμα ικανού ύψους με κατακόρυφες τις παρειές προς τη μεριά των τόξων, και απ' αυτό τεκμαίρεται ότι το τόξο δεν είναι ημικυκλικό και δεν αρχίζει από τη στάθμη της κοίτης, αλλά είναι κυκλικό τμήμα που στηρίζεται στις κατακόρυφες παρειές των εκατέρωθεν βάθρων.

Με βάση τα παλιά και τα νεότερα επιμετρικά στοιχεία και ευρήματα, υπολόγισα αρχικά την ακτίνα του κυκλικού τμήματος της αψίδας, με τον προαναφερθέντα μαθηματικό τύπο, και βρέθηκε ότι $R=3,00 \mu$, (με χορδή $x=3,90 \mu$ και βέλος $\beta=0,72 \mu$). Η ακτίνα αυτή αντιστοιχεί μαθηματικά απόλυτα στην ημιχορδή $2,50 \mu$ του κυκλικού τμήματος του εσωραχίου, (η άλλη ημιχορδή ήταν μερικώς χωμένη - πλήρες άνοιγμα/χορδή $5,00 \mu$) και στο αντίστοιχό της βέλος $1,375 \mu$. Τα παραπάνω στοιχεία οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η αρχική κοίτη είχε σε όλο το φάρδος της σχεδόν ομοιόμορφο βάθος, περί τα $3,00 \mu$ και πλέον, (ίσως γύρω στα $3,50 \mu$), [η σημερινή εικόνα είναι απατηλή, λόγω των φερτών επικώσεων], γεγονός που έκανε ορατό το κέντρο του αντίστοιχου κύκλου και διευκόλυνε τον επί τόπου σχεδιασμό και την κατασκευή του κυκλικού τμήματος του τόξου. Σε όλο αυτό το ύψος και μέχρι τις γενέσεις της καμάρας, ήτοι περί τα $2,10 \mu$, οι παρειές ακροβάθρων και μεσοβάθρων ήσαν κατακόρυφες. Αυτή ήταν, με μεγάλη προσέγγιση, η εικόνα της καμάρας που αναφάνηκε και του μεσοβάθρου στο οποίο στηριζόταν.

Υποθέτω ότι με παρόμοια άλλα δυο τόξα και ένα ακόμη μεσόβαθρο συν το υποχρεωτικό ακρόβαθρο θα γεφυρώθηκε το εναπομένον τμήμα της κοίτης, περί τα $17,00 \mu$ φάρδος, μέχρι την αντίκρου δεξιά όχθη, παρόλο που το ποτάμι και ο χρόνος έχουν αφανίσει τα κατάλοιπά τους. Τον λογικό αυτό σχεδιασμό θα εφαρμόζε κάθε έμπειρος γεφυροποιός πρωτομάστορας, διότι οι διαστάσεις των δυο αυτών τόξων μαζί με τα βάθρα τους χωρούν επακριβώς σ' αυτό το μήκος των $17,00 \mu$. Οι ελάχιστοι λίθοι που το 2013

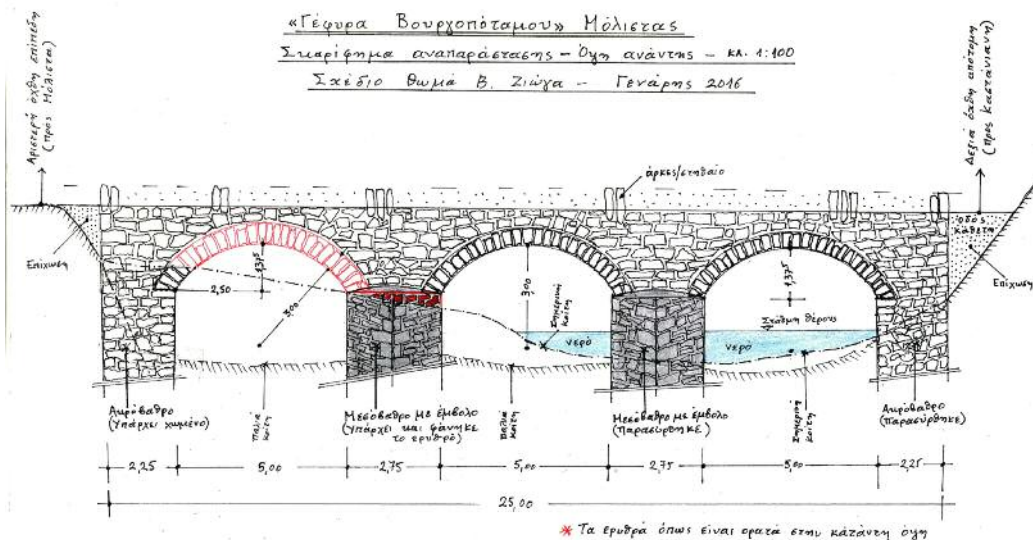
διακρίνονταν ακόμη, [ιδέ Φωτ. 2], στη δεξιά όχθη να προεξέχουν από τον λειασμένο σχιστόλιθο, στον πυθμένα μέσα στο νερό και ακριβώς στην προέκταση του κατά μήκος άξονα του υπάρχοντος τόξου, προϊδεάζουν για την πολύτοξη μορφή της γέφυρας. Επιβαλλόταν, άλλωστε, το γεφύρι να είναι πολυκάμαρο και χαμηλό, για να έχει μικρότερο ίδιο βάρος, που θα ισοκατανέμεται στα βάρη του (μεσόβαθρα και ακρόβαθρα), τα οποία ήσαν θεμελιωμένα, είτε πάνω σε ασταθές στρώμα φερτών, είτε πάνω στον υποκείμενο σχιστόλιθο, ανάλογα με το βάθος των αλούβιων. Η τρίτοξη αυτή καμφοσειρά διευκόλυνε τα μέγιστα και τη διέλευση των υδάτων σε κάθε θέση της γραμμής ροής, αφού, καθώς προείπα, στη θέση που ήταν κτισμένη η γέφυρα, η κοίτη είναι απλωτή και η γραμμή ροής του ποταμού πολύ συχνά αλλάζει εντός αυτής· τότε σε επαφή με την αριστερή όχθη, τότε με τη δεξιά και άλλοτε στο μέσον, ανάλογα με την ορμή και τον όγκο των υδάτων, καθώς και την ποσότητα των παρασυρόμενων φερτών υλικών (κροκάλες, κλαδιά, δένδρα, κ. α.), ενώ η ωφέλιμη υδραυλική διατομή της ήταν όντως επαρκής να απαγάγει την πλημμυρική παροχή που απλωνόταν μέσα στην ευρεία κοίτη.

Η κοίτη του ποταμού είναι καλυμμένη σε όλο το εύρος της και σε απροσδιόριστο βάθος με αλουβιακές αποθέσεις (κροκάλες, αμμοχάλικο και άλλα φερτά). Το αυτό συμβαίνει και στη θέση του τόξου. Και το παγιωμένο πλέον ομαλό πεδίο πέραν από την αριστερή όχθη τέτοια

αλούβια έχει κάτω από το επιφανειακό γαιώδες στρώμα, το οποίο έχει καλυφθεί από βλάστηση. Στην αντίπερα δεξιά όχθη έχουν παρασυρθεί οι επιφανειακές γαίες του εκεί απότομου πρανούς, στη βάση του οποίου έχει αναφανεί ο λείος και διαρρηγμένος σχιστόλιθος. Τούτο το κροκαλοειδές στρώμα της κοίτης δεν είναι κατάλληλο για θεμελίωση που θα φέρει μεγάλα φορτία, διότι, μη εγκιβωτισμένο καθώς είναι, μπορεί να διαρρεύσει πλαγίως και να προκύψει καθίζηση. Και ο αργιλικός σχιστόλιθος, όπου υπάρχει στον πυθμένα της κοίτης, συνεχώς διαβρεχόμενος και διακλασμένος καθώς είναι, παραπλήσια μειωμένη αντοχή έχει. Σε κάθε περίπτωση, όποια θεμελίωση και να προέκυψε απαιτούσε μεγάλη επιφάνεια έδρασης, για τη μείωση και την ομοιόμορφη κατανομή των πιέσεων. Στα παραπάνω προσθέτω ότι οι διασωθείσες κατασκευές (μεσόβαθρο, τόξο) δείχνουν πως αυτές δεν προσφέρονταν για στήριξη ενός πολύ υψηλού και μεγάλου ανοίγματος τόξου, [κατά προτίμηση ημικυκλικού για μείζονα αντοχή], που θα γεφύρωνε την απόσταση των 17,00 μ ανάμεσα στο αποκαλυφθέν μεσόβαθρο και τη δεξιά όχθη. Το τεράστιο και υπέρβαρο αριστερό τύμπανό του (προς Μόλιστα) θα στηριζόταν επικίνδυνα στο υπαρκτό μεσόβαθρο, που είναι θεμελιωμένο κατ' ανάγκη πάνω σε ασταθές έδαφος και είναι αναντίστοιχα μικρό με το μέγεθος και το βάρος ενός παρόμοιου τόξου. Ο κίνδυνος διαρροής του κροκαλοειδούς υλικού, ή υπέρβασης της αντοχής του κατα-

Φωτ.2: Γενικό πλάνο της «γέφυρας Βουργοπόταμου», του έτους 2013. [Λήψη από τον Φάνη Βαρδάκη].

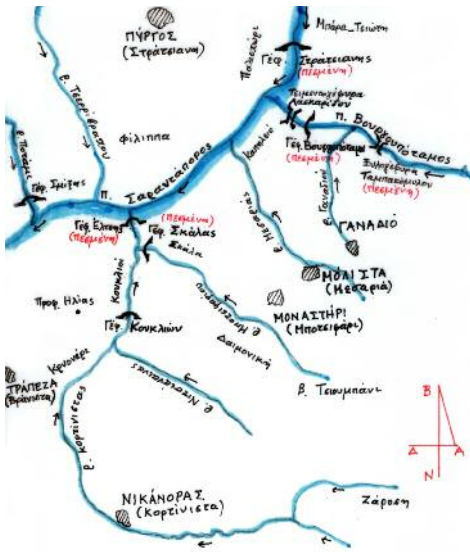
Φωτ.3: Αναπαράσταση σε σκαρίφημα της «γέφυρας Βουργοπόταμου». (Σχεδίαση από τον Θωμά Β. Ζιώγα, 2016).

κερματισμένου σχιστόλιθου, στην εντός κοίτης θεμελίωση θα ήταν εκ κατασκευής υπαρκτός. Εξ αιτίας του μεγάλου ύψους του τόξου αυτού από την κοίτη, περί τα 8,50 μ, θα προέκυπτε ανάγκη βαρέων λίθινων επικατασκευών για την προσαρμογή της μεγάλης κλίσης με τη σχεδόν επίπεδη περιοχή πέρα από την αριστερή όχθη. Το αυτό ισχύει και για την ισόσταθμη με αυτήν προσπέλαση εκ της δεξιάς όχθης, όπου η κλίση θα ήταν άκρως απαγορευτική για ανθρώπους και υποζύγια. Οι επικατασκευές αυτές θα επιβάρυναν ακόμη πιο πολύ την ανθεκτικότητα του όλου φορέα και της θεμελίωσης. Όλες αυτές οι επιφορτίσεις αποφεύγονταν αν η γέφυρα κατασκευαζόταν πολύτοξη και με οριζόντια στέψη, με μόνες αναπόφευκτες επικατασκευές τις «άρκες», δηλ. τα εκ πακτωμένων μονόλιθων προστατευτικά σπηθαία στις δυο παρυφές του καταστρώματος. Η στέψη δεν ήταν δυνατόν πρακτικά να ακολουθήσει τις καμπυλώσεις των ασπίδων, επειδή αυτές έχουν μικρές διαστάσεις και η μετωπική επιφάνεια των τυμπάνων είναι επίσης μικρή.

Για όλους τους παραπάνω πρακτικούς και

βάσιμους λόγους, το γεφύρι που κατασκευάστηκε ήταν συγκροτημένο και κάλυπτε όλη την ευρεία κοίτη με τρία διαδοχικά όμοια τόξα, με δυο ακρόβαθρα και δυο μεσόβαθρα με έμβολο. Αμφότερα, ακρόβαθρα και μεσόβαθρα, είχαν και κατακόρυφο τμήμα. Η μορφή του τόξου ήταν κυκλικό τμήμα ακτίνας 3,00 μ και ανοίγματος/χορδής 5,00 μ, με σχετικά χαμηλό ύψος από το «κλειδί» μέχρι την αρχική κοίτη, περί τα 3,50 μ, ενώ η στέψη του ήταν οριζόντια. Αυτή η μορφή αναδύεται από τα εξευρεθέντα στοιχεία και τη λογική επεξεργασία τους, και με βάση αυτά σχεδίασα το συναπτόμενο σε τούτο το άρθρο σκαρίφημα αναπαράστασης της γέφυρας, [όρα Φωτ. 3].

Μετά την αποπεράτωση και καθώς κυλούσε ο χρόνος, ο παραπάνω σχεδιασμός της γέφυρας αποδείχτηκε ανεπαρκής, γιατί δεν εκτιμήθηκε όσο έπρεπε ότι το ποτάμι κάποτε παρασύρει, εκτός από φερτά και κροκάλες, ακόμη και υψηλά πολύκλαδα δένδρα, τα οποία δεν χωρούν να περάσουν μέσα από αυτές τις σχετικά μικρές καμάρες. Κάποια από τις τρεις ασίδες φράσσεται, τα φερτά αποτίθενται και συσ-

Φωτ.4: Το ποτάμιο σύστημα της ευρύτερης περιοχής.
(Ιχνογράφηση από τον Θωμά Β. Ζιώγα, 2016).

σωρεύονται κλείνοντας το άνοιγμα. Εν προκειμένω, αυτό συνέβη στην καμάρα της αριστερής όχθης, με συνέπεια να μειωθεί δραματικά και επικίνδυνα, σχεδόν κατά 40%, η ολική παραχτευτική ικανότητα της διατομής υπό την γέφυρα, το νερό κατ' ανάγκη στράφηκε προς τα άλλα δυο τοξωτά ανοίγματα, ανυψώθηκε υπέρμετρα προς το «κλειδί» και πίεξε υπερβολικά τα βάθρα και τα τύμπανά τους, προξενώντας μεγάλη φθορά σ' αυτά και στα επ' αυτών στηριζόμενα τόξα. Ταυτόχρονα, πιάστηκε υπερβολικά το αριστερό (προς Μόλιστα) ακρόβαθρο, που θα υπερκεράστηκε και ακολούθως διαβρώθηκε από τα ορμητικά νερά. Ας έχουμε κατά νου ότι τότε δεν υπήρχαν τα τωρινά χωματουργικά μηχανικά μέσα για την ταχεία απομάκρυνση του τεράστιου όγκου των φερτών υλικών που έκλεισαν την καμάρα και η εργασία της απόφραξης έπρεπε να γίνει χειρωνακτικά, πράγμα αδύνατο. Έτσι, το γεφύρι αφέθηκε στην τύχη του και στο «όσο αντέξει», το οποίο θα ήταν σύντομο, διότι άλλως δεν εξηγείται ο πλήρης αφανισμός του από τη μνήμη των εντοπιών και η έλλειψη οιασδήποτε αναφοράς σ' αυτό.

Το γεφύρι κατέπεσε κάποτε στο παρελθόν, αλλά πολύ παλιά, γιατί κανείς δεν το μολογούσε ακόμη και στο Γαναδιό, στο οποίο και ανήκει το μέρος όπου ήταν χτισμένο. Εκτιμώ ότι το 1878 υπήρχε⁵ ακόμη, καθόσον η γραφή⁶ στα «Γαναδιώτικα Α'», για δαπάνες της ενορίας Γαναδιού, εν έτει 1878, «εις τα γεφύρια τα δύο, Νιτρουβιές και το **μεγάλο**, φαίνονται εις του Νικόλα το δεφτέρι», θα αναφέρεται με την λέξη «μεγάλο» σε τούτο το τρίτοξο πετρογέφυρο στον Βουργοπόταμο, που όντως ήταν μεγάλο, αφού είχε μήκος 25,00 μ, σε σύγκριση με τα άλλα προς τα ανάντη κείμενα αμφιέριστα ξυλογέφυρα που έζευαν αυτό το ποτάμι. Ένα τέτοιο ξυλογέφυρο, υπαρκτό από τη δεκαετία του 1870, ήταν στημένο στη στένωση της θέσης «Ταμπακόμυλος», αρκετά ανάντη από το σημείο της προκείμενης τοξογέφυρας, αλλά αυτό επουδενί μπορεί να χαρακτηριστεί μεγάλο, καθώς «στηρίζεται σε δυο βράχους που απέχουν μεταξύ τους 4-5 μ». Αυτοί οι βράχοι⁷ υπάρχουν ακόμη εκεί και δείχνουν ότι το ξυλογέφυρο τούτο ήταν και την εποχή εκείνη **μικρό** στο άνοιγμά του. Το άλλο ξυλογέφυρο, στην ενδιάμεση θέση «Νιτρουβιές/Νεροτριβές», ως κείμενο σε «πεδινή τοποθεσία» η οποία παρασύρθηκε από το ποτάμι, θα είχε λογικά μεγαλύτερο άνοιγμα από αυτό της άναντα κείμενης ξυλογέφυρας στη στενή θέση «Ταμπακόμυλος». Άρα, είναι άτοπο ο όρος «μεγάλο» να αφορά το μικρότερο από τα δυο αυτά ξυλογέφυρα, δηλ. το γεφύρι στον «Ταμπακόμυλο», οπότε η άποψη «ως γεφύρι **μεγάλο** εννοείται πιθανότατα εκείνο του Ταμπακόμυλου», [στο άρθρο της σημ. 6], σφόδρα κωλαίνει. Η υπερκείμενη γραφή, στην οποία αντιδιαστέλλεται πλήρως το γεφύρι στις «Νιτρουβιές» από το έτερο «μεγάλο», δεν μπορεί με τον όρο «μεγάλο» να εννοεί άλλο γεφύρι, παρά τούτο το μοναδικό στον Βουργοπόταμο **μεγάλο** και πολύτοξο λιθογέφυρο που ερευνούμε στο παρόν άρθρο.

Μετά την πτώση του πολυκάμαρου αυτού

γεφυριού, άγνωστο ακριβώς πότε, αλλά πάντως **ελάχιστα μετά το 1878**, ήτοι αρκετά παλιά για να μην διασωθεί καμία θύμηση περί αυτού, η διάβαση του Βουργοπόταμου γινόταν, είτε από την ξυλογέφυρα στις «Νιτρουβιές/Νεροτριβές», [όσο υπήρχε, καθώς δεν μακροήμερευσε, αφού δεν αναφέρονται γι' αυτή, στο άρθρο της σημ. 6, διαδοχικές επισκευές μετά το 1878, αναγκαίες λόγω του ξύλινου φορέα της], είτε κυρίως από την ξυλογέφυρα στον «Ταμπακόμυλο», για την οποία, σε αντίθεση με την προηγούμενη, μαρτυρείται εγγράφως στα "Γαναδιώτικα Α'" ότι οι Γαναδιώτες συνεχώς και επί πολλά έτη συντηρούσαν τον ξύλινο φορέα της. Πριν από το 1940, κάποιοι εξ αυτών εισέπρατταν και διόδια, ενώ το 1995 τοποθετήθηκαν σ' αυτήν σιδηροδοκοί.

Όσο για τον χρηματοδότη και τη χρονολογία ανέγερσης, δεν διαθέτουμε τεκμηριωμένα στοιχεία. Θα μπορούσε να υποθέσει⁹ κάποιος ότι **πιθανώς** να κατασκευάστηκε με χρήματα του κληροδοτήματος Νικ. Ξεινού από το Γαναδιό, κατ' αναλογία προς τη μερική χρηματοδότηση εκ της αυτής κληροδοσίας της ανέγερσης, κατά το έτος 1853, της «γέφυρας Σελού» στην όμορη Πουρνιά (πρώην Σταρίτσιανη). Σ' αυτήν την περίπτωση, λογικότερο είναι να χτίστηκε **λίγα έτη πριν το 1853**, γιατί ο Γαναδιώτης Σπύρος Ν. Ξεινός θα φρόντιζε να γίνει πρώτα το άκρως απαραίτητο στους συγχωριανούς του γεφύρι του Βουργοπόταμου και μετά θα επεκτεινόταν σε παρόμοιες χορηγίες προς τα όμορα χωριά. Εκείνη την εποχή και μέχρι το 1865, ο υιός Σπύρος Ξεινός (1820-1865) ήταν εκτελεστής της από το 1845/6 διαθήκης και κληροδοσίας του πατέρα του Νικόλαου και μπορούσε να διαθέσει χρήματα, ενέργεια επιτρεπτή από τη διαθήκη του διαθέτη, στην οποία αναγράφεται «... να γίνουν και γεφύρια πάνω στα νερά».

Στους παλιούς, έγχρωμους, αυστριακούς χάρτες του **1913/4** δεν δείχνεται η «γέφυρα Βουργοπόταμου», μάλλον γιατί θα ήταν πεσμένη

και χωμένη. Σημειώνεται, όμως, με το αντίστοιχο σύμβολο ο προειρημένος «Μύλος /Ταμπακόμυλος», στη δεξιά όχθη του ποταμού, καθώς και η ημιονοκική οδός που διαβαίνει το ποτάμι στη θέση της «γέφυρας Βουργοπόταμου» και κατευθύνεται προς την κοιλάδα του Σαραντάπορου και την κοντινή «γέφυρα Στράτσιανης». Η τελευταία φαίνεται καθαρά σ' αυτούς τους χάρτες με τον ανάλογο συμβολισμό, όπως και η «γέφυρα Σκάλας» στον ομώνυμο λάκκο/ρέμα Μοναστηρίου (πρώην Μποτσιφάρι).

Ο νομομχανικός Ιωαννίνων το έτος **1928** έκανε επιτόπια αναγνώριση της περιοχής αυτής του Βουργοπόταμου, προκειμένου να συντάξει τεχνική έκθεση⁹ για τη μελετώμενη χάραξη αμαξιτής οδού Κόνιτσα-Μακεδονία. Η έκθεση αυτή υποβλήθηκε το 1929 και μεταφέρω εδώ το χαρακτηριστικό απόσπασμα που αναφέρεται στο τμήμα του ποταμού όπου ήταν στημένη η ερευνόμενη γέφυρα: «... **Τον Βουργοπόταμον η λύσις IIIa (καθώς και η επομένη IIIβ) δέον να διέλθη δια γεφυρώσεως εις την θέσιν Ταμπακόμυλος (χιλμ. 18, υψ. 585), αρκετά ανάντι της συμβολής, δια να επιτευχθή μία γεφύρωσις οπωσδήποτε εξησφαλισμένη και οικονομική. Διότι προς τα κατάντι της αναφερόμενης θέσεως ο χείμαρρος έχει λίαν ασταθή δάιταν, μεταφερόμενος επί πλάτους 200 μέτρων κατά τας περιστάσεις, διανοίγων εκάστοτε νέας κοίτας και συναποκομίζων φερτάς ύλας εκ κροκαλών, ων το πλείστον εναποθέτει προ της εις τον Σαραντάπορον εκβολής.**

*Δια της γεφυρώσεως ταύτης (μήκος 110 μ), διαπεραιούμεθα εις την δεξιάν του Βουργοπόταμου όχθην, ελισσόμεθα επί της αριστεράς του Σαρανταπόρου όχθης, **αντιπαρερχόμενοι την γέφυραν Στράτσιανης και ανερχόμενοι εις Καστάνιανην δι' εδαφών ολισθαινόντων και διαλυομένων.***

Φαίνεται πως το 1928 δεν ήταν ορατό κανένα ίχνος από την τρίτοξη πετρογέφυρα στον Βουργοπόταμο, γι' αυτό δεν την αναφέρει. Διαφο-

ρετικά, κάτι θα έγραφε, όπως ακριβώς πράττει με τα ερείπια δυο τοξωτών λίθινων γεφυρών στην όξι και πολύ μακρινή θέση «Ντέρτη» του Σαραντάπορου.

Το τμήμα αυτό του Βουργοπόταμου γεφυρώθηκε περί τα τέλη του **1948** από τον ελληνικό στρατό με μια μεταλλική γέφυρα τύπου Bailey, από τα αμερικανικά διαθέσιμα του 2^{ου} παγκόσμιου πολέμου που είχαν δοθεί ως βοή-

θεια προς την Ελλάδα, και είχε ονομασθεί «γέφυρα Λασκαρίδου». Περί το **1968**, η γέφυρα αυτή αφαιρέθηκε και στη θέση της κατασκευάστηκε, δημοσία δαπάνη, από την τεχνική εταιρεία «Κύκλος Α.Ε.», νέα εκ σκυροδέματος σύγχρονη γέφυρα, η οποία μόνιμα πλέον εξυπηρετεί τη συγκοινωνία στον οδικό άξονα Κόνιτσα-Μακεδονία (Καστοριά, Κοζάνη, Γρεβενά).

Σημειώσεις

1. Προτιμώ την ονομασία «Βουργοπόταμος», αντί «Βουργοπόταμος», γιατί έχει πληρέστερη ετυμολογική στήριξη και έτσι τον αποκαλούσαν σε πολλά Μαστοροχώρια. | Τον ονομάζει «Βουργοπόταμο» ο Χαράλ. Ν. Ρεμπέλης στο γραμμένο το **1929** βιβλίο του «Κονιτσιώτικα», Αθήνα 1953, σελ. 259. | Ο Βουργοπιανίτης Αναστ. Ευθυμίου «Βουργοπόταμο» τον γράφει στο βιβλίο του «Η Βούρμπιανη της Ηπείρου», τεύχ. Α', Β', Γ'. | Ο νομορχνανικός, στην έκθεση της σημ. **9**, γράφει αλλού «Βουργοπόταμος» και αλλού «Βουργοπόταμος». | Για την ετυμολογία της λέξης «Βουργοπόταμος», όρα βιβλίο «Τοπωνύμια και Οικωνύμια των μαστοροχωρίων της Κόνιτσας», του Θωμά Β. Ζίγγα, Αθήνα 2013, σελ. 73.
2. Το χωριό Γαναδιό είναι ένα από τα τρία χωριά/οικισμοί που συγκροτούν τη Μόλιστα. Αυτά κατά σειρά είναι: το Γαναδιό στα ανατολικά, η Μεσαριά στο μέσον και το Μοναστήρι (παλιά Μποτσιφάρι) στα δυτικά.
3. Είναι το άρθρο «Το ξεχωμένο γεφύρι στην κοίτη του Βουργοπόταμου Μόλιτσας», του Αργ. Πετρονώτη, περ. «εκ Χιονιάδων», τεύχ. 7/2004, σελ. 31-35. | Την παράδοση, στη σελ. 34, που σχετίζεται με τη γρήγορη αλλαγή της γραμμής ροής μέσα στην κοίτη, την έλεγε και ο παντοπώλης της Δροσοπηγής (πρώην Κάντισκο) Χαράλαμπος Πατσιωτός (π.1883-1963). Μολογούσε, μάλιστα, ότι προπολεμικά στον ίδιο προσωπικά συνέβη αυτή η συγκυρία, καθώς διάβαινε τον Βουργοπόταμο, επιστρέφοντας με φορτωμένες τις μούλες του από την Κόνιτσα.
4. Τύχη αγαθή, τον Αύγουστο του 2011 έτυχε να περνάει από εκεί ο φίλος και συμπατριώτης Παναγιώτης Δήσιος εκ Πλάβαλης (Αγία Βαρβάρα), ακάματος ερευνητής και συλλέκτης στοιχείων για την επαρχία Κόνιτσας. Έκανε μια λήψη 4 καταπληκτικών φωτογραφιών της προεξέχουσας στην κοίτη καμάρας, τις οποίες μου παραχώρησε προς μελέτη. Χωρίς ο ίδιος να το υποψιάζεται, αποτύπωσε και διέσωσε πολύτιμα στοιχεία της γέφυρας, τα οποία την επόμενη χρονιά ξαναχάθηκαν από τα φερτά του ποταμού. Τον ευχαριστώ για την προ-

σφορά και τον ζηλεύω για την καλή του τύχη.

5. Το γεγονός ότι δεν αναφέρεται από τον Ι. Λαμπρίδη, στο γραμμένο το 1876 βιβλίο του «Περί των εν Ηπείρω αγαθοεργημάτων», τεύχ. Α' και Β', Αθήνα 1880, δεν σημαίνει ότι δεν υπήρχε τότε. Ο Ι. Λαμπρίδης (1839-1891) δεν έκανε και δεν μπορούσε να κάνει απογραφή των πάντων. Πληροφορίες συνέλεγε και τις έγραψε. Το αυτό ισχύει και για τον Αντώνη Γεωργίου και τον Νικ. Σχινά, των οποίων οι γραφές για το τμήμα τούτο, των ετών 1879 και 1886 αντίστοιχα, είναι ελλιπέστατες.
6. Στον φίλτατο εκ Γαναδιού Χαρίλ. Γ. Γκούτο, διζήμονα μελετητή της επαρχίας Κόνιτσας, οφείλω τα πλείεστα των στοιχείων τούτης της παραγράφου. Προς διευκόλυνσή μου, ευχαρίστως μου παρέδωσε δικό του δημοσίευτο άρθρο με τίτλο «Παλιά γεφύρια στη Μόλιστα» από το οποίο αρύομαι πληροφορίες, τις οποίες κριτικά μεταφέρω στο κείμενό μου. Θεωρώ πολύ σημαντικά όσα αναφέρονται στα «Γαναδιώτικα Α'», που είναι «τόμος φωτοτυπημένων χειρογράφων, του 19^{ου} αιώνα κυρίως, ο οποίος αποτελείται από 469 σελίδες και βρίσκεται στην κατοχή μου, όπως και τα πρωτόγραφα. Θεματολογία των χειρογράφων: κατάστιχα εσόδων και εξόδων της ενορίας, αφηγήσεις για την ιστορία του χωριού, δικαιοπραξίες των χωριανών, γιατροσόφια.», όπως γράφει ο ίδιος. Για όλα αυτά, τα μάλα τον ευχαριστώ και δημοσίως.
7. Ριζικός μεμονωμένος τεράστιος βράχος υπάρχει μόνο στην αριστερή όχθη (προς Γαναδιό). Στην άλλη όχθη (προς το βουνό Ύψιτσια) το έδαφος είναι συμπαγής σχιστόλιθος, αποφλοιούμενος επιφανειακά σε λεπτά πετάλια.
8. Την ίδια υπόθεση κάνει και ο Χαρίλ. Γκούτος στο άρθρο της σημ. **6**, και υποθέτει ότι το γεφύρι κατασκευάστηκε περί το **1850**. | Για το κληροδότημα Νικ. Ξεινού, ιδέ «Η επαρχία της Κόνιτσας και η Μόλιστα επί τουρκοκρατίας», Αθήνα 2003, σελ. 134-142, του ίδιου.
9. Δημοσιεύτηκε στην εφημ. «Αώος», την 7-9-1929 | Μερική αναδημοσίευση στο περ. «Κανιτσιώτικα», τεύχ. 22/2015, σελ. 45-47, επιμελούμενη από τον Χαρίλ. Γ. Γκούτο.

Το καμπαναριό του Αγίου Βησσαρίωνα στη Φιλιπιάδα και οι χτίστες του

«Η εκκλησία τού Άη-Βησσάριου, (Αγίου Βησσαρίωνος) βρίσκεται στο χωριό Νέα Φιλιπιάς, προς τ' ανατολικά της νέας Εθνικής Οδού που πάει απ' την Άρτα στα Γιάννενα, κι έχει για καμπαναριό της ένα ελεύθερο από παντού πύργο, έργο κάποιου άγνωστου λαϊκού τεχνίτη που τόχτισε δίπλα στην παλιά εκκλησία, σε μια εποχή που δυστυχώς δεν την ξέρουμε ... πρόσεξα την ενδιαφέρουσα μορφή του και σκέφτηκα να την μελετήσω...»

Το παραπάνω απόσπασμα είναι η εισαγωγή κειμένου του αρχιτέκτονα και επιμελητού του Ε.Μ. Πολυτεχνείου Ιωάννου Κουμανούδη για το καμπαναριό του Αγίου Βησσαρίωνα Φιλιπιάδας (εικ.1,2) που δημοσιεύτηκε το 1965 στο περιοδικό ΖΥΓΟΣ.

Δεν βλέπουμε πουθενά να γίνεται λόγος και ούτε με δύο γραμμές να μνημονευτούν οι μαστόροι του καμπαναριού.

Κι όμως το 1965 ήταν εν ζωή και δούλευαν ακόμα τα δύο μαστορόπουλα του έργου· ο Γιώργος Γεωργάκης (1892-1982) και ο Πασχάλης Ζιούνης (1898-1988) παιδιά των πρωτομαστόρων Βασίλη Χρήστου Γεωργάκη (1853-1936) και Γιάννη Βασιλείου Ζιούνη (1875-1917).

Εικ.1. Φωτογραφία: 1997, Φανή Σαρρή.

Όσο για το έτος που χτίστηκε το καμπαναριό του Αγίου Βησσαρίωνα, όλη η Φιλιππιάδα το γνώριζε και το γιόρταζε, γιατί το 1913 ήταν η χρονιά που απελευθερώθηκε η Ήπειρος από τους Τούρκους.

«Οι περισσότεροι από τους παλαιότερους ερευνητές είτε δεν έδωσαν σημασία στα μαστόρικα μπουλουόκια, είτε ο φακός της έρευνάς τους αναζητούσε σε αυτά μόνο το γραφικό και ανεκδοτολογικό στοιχείο... Ακόμα και λόγιοι που κατάνονταν από μαστοροχώρια δεν καταδέχονταν να καταπιαστούν με τους χτίστες των χωριών τους,... τους ανθρώπους δηλαδή που δημιούργησαν κάποιες υλικές και πολιτιστικές αξίες... Κάπως αργά η έρευνα άρχισε να μελετάει τη ζωή και τη δράση των λαϊκών οικοδόμων. Σε αυτό συνετέλεσε και η αντίληψη που διαμορφώθηκε στα πλαίσια των προοδευτικών ιδεών και που καταξιώνει τη χειρωνακτική εργασία στη συνείδηση του λαού¹».

«Με τα έτη 1912-1913 της απελευθέρωσης της Ηπείρου από την οθωμανική κυριαρχία συνδέεται ένα εκκλησιαστικό έργο: η κατασκευή ενός από τα πιο σημαντικά εάν όχι του σημαντικότερου καμπαναριού στον ηπειρωτικό χώρο, ναι! και από τα πλέον ενδιαφέροντα στην Ελλάδα².

Το καμπαναριό του Αγίου Βησσαρίωνα στη Φιλιππιάδα είναι έργο συνεργασίας μαστόρων από την Πράμαντα Τζουμέρκων και την Πυρσόγιαννη Κονίτσας.

Πραμαντιώτης ο Βασίλης Χρήστου Γεωργάκης (εικ. 3) «ο εργολάβος του Κωδωνοστασίου Φιλιππιάδος και Μελετητής του Σχεδίου» όπως γράφει στο οπισθόγραφο (εικ. 4) φωτογραφίας του που μου έστειλε στις 21-11-1989 ο γιος του Σωτήρης Γεωργάκης (1906-1994).

«Είναι μια πρωτότυπη, τολμηρή δημιουργία στηριζόμενη στον τύπο του πυργόσχημου τετραγώνης κάτοψης καμπαναριού, τετραώροφου ήτοι με βάση (όχι συμπαγή, αλλά διαμορ-

Εικ. 2. «Στα ψηλότερα μέρη του καμπαναριού η κατασκευή γίνεται πιο επιμελημένη και έντεχνη. Οι διατομές των τόξων και των κiónων μικραίνουν. Έτσι, όλο το κτίσμα γίνεται ανάλαφρο και δαντελένιο και σε τέτοιο μάλιστα βαθμό που θαυμάζεις πώς στέκει και δεν το παίρνει ο άνεμος». Ι.Ν. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ. Περιοδικό ΖΥΓΟΣ 1965 (ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ-ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ).

φωμένη από ημικυκλικά μονότοξα ανοίγματα) και τρεις αεράτους ορόφους (τους λεγόμενους «φανάρια»). Από τους τρεις ορόφους οι δύο χαμηλότεροι εμφανίζονται με δίλοβο άνοιγμα κάτω από ενιαίο ημικυκλικό τόξο, ενώ το τελευταίο «φανάρι» με τις καμπάνες (γι' αυτό καλούμενος «καμπανοστάτης») έχει τρίλοβο άνοιγμα. Όλα τα γωνιαία στηρίγματα (αυτά στη βάση βαρύτερα και συμπαγέστερα, τα άλλα των τριών ορόφων μονόλιθα, λεπτά, ελαφρότερα, τολμηρά) φέρουν ιωνίζοντα κιονόκρανα με μικρούς έλικες³.

¹ ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΣ, ΟΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΧΤΙΣΤΕΣ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ, ΑΘΗΝΑ 1983)

^{2,3} ΑΡΓΥΡΗΣ Π.Π. ΠΕΤΡΟΝΩΤΗΣ – ΒΑΣΙΛΗΣ Γ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ – ΜΑΣΤΟΡΟΙ ΧΤΙΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΑ ΜΑΣΤΟΡΟΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ. ΤΟΜΟΣ Α' - ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ. ΗΠΕΙΡΟΣ Α.Ε. – ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008.

Ο Πασχάλης Ζιούνης ήταν 15 χρονών όταν χτίζονταν το καμπαναριό. Διηγείται ότι δούλεψαν τρεις ή δύο Τζουμερκιώτες μαστόροι. Μαζί τους ο πρωτομάστορας Βασίλης Χρ. Γεωργάκης με τον γιό του Γιώργο (1892-1982). Πυρσογιαννίτες οι πελεκάνοι Γιάννης Βασ. Ζιούνης (1875-1917) και Ανδρέας Νίτσιος (ίσως 1850-1928) που εργάζονταν εκείνη την περίοδο στην περιοχή (Πρέβεζα-Φιλιππιάδα-Λέλοβα). Πριν τρία χρόνια, το 1910, οι δυο τους είχαν χτίσει το καμπαναριό (εικ 5) του Αγίου Δημητρίου στη γειτονική Κρασιά Πρεβέζης, όπως πιστοποιεί σχετική επιγραφή (εικ 6) που μνημονεύει και το όνομα του δημιουργού του (ΔΙΑ.ΧΕΙΡ[ΟΣ]. ΙΩΑΝ[ΝΟΥ] ΖΟΥΝ[Η]. 1910 ΙΟΥΝ[ΙΟΥ]Σ 30.

Είναι γεγονός ότι δεν βιαστήκαμε, όσο έπρεπε να συγκεντρώσουμε και να αξιοποιήσουμε το άγνωστο και πλούσιο αρχαιακό υλικό που αναφέρεται στο βίο, τα ταξίδια, την τεχνική και τα έργα των μαστόρων της πέτρας. Αύριο, μια τέτοια προσπάθεια θα είναι δύσκολη, αν όχι και ακατόρθωτος άθλος, γιατί οι δυνατότητες να προσφύγουμε στις πηγές θα έχουν μειωθεί

Πασχάλης Ζιούνης (1898-1988)

στο ελάχιστο. Σαν να πούμε στέρεψε η πηγή, πέθαναν οι παλιοί καλοί πετράδες.

Θα επιχειρήσουμε μέσα από διηγήσεις και επιστολές των μαστόρων και συγγενών τους να γνωρίσουμε το έργο κατασκευής του καμπαναριού του Αγίου Βησσαρίωνα και τους χτίστες του. Οι διηγήσεις τους έχουν μεγαλύτερο εννοιολογικό πλούτο από οποιοδήποτε θεωρητικό κείμενο.

Εικ.3. Ο αρχιμάστορας Βασίλης Χρ. Γεωργάκης (1853-1936) από την Πράμαντα.

(Φωτογραφία κατά παραχώρηση στον Βασίλη Παπαγεωργίου από τον γιο του Σωτήρη Βασ. Γεωργάκη, που εξελίχτηκε σε εργολάβο Δ.Ε. με επιστολή του της 21.11.1989, Ιωάννινα)

Στο οπισθόγραφο της φωτογραφίας έγραψε:

Βασίλειος Χρ. Γεωργάκης από την
Πράμαντα, Ιωαννίνων ο Έργολάβος
του Καθολικού του Φιλιππιάδας κ'
Μελετητής του Σχεδίου.-

Εικ.4.

Γιάννινα, Φεβρουάριος 1989

Ο Σωτήρης Γεωργιάκης, γιος του πρωτομάστορα Βασίλη Χρ. Γεωργιάκη και της Ευαγγελίας Παπαχρήστου (εικ 7) με επιστολή του στο μηνιαίο περιοδικό δελτίο της ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ (τεύχος 149, Φεβρουάριος 1989) αναφέρεται στην κατασκευή του καμπαναριού της Φιλιπιάδας.

«Το έτος 1912-13 μετά την απελευθέρωση από τον τουρκικό ζυγό το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο τής Κοινότητας Φιλιπιάδας εδημογράτησε την ανέγερση κωδωνοστασίου στον καθεδρικό ναό του Αγίου Βησσαρίωνος της Κοινότητας. Υπέβαλε τα σχετικά της Δημοπρασίας (αρχιτεκτονικό προϋπολογισμό) στην τεχνική Υπηρεσία του Μεσολογγίου, όπου υπήγετο, προς έγκρισιν και δημοπράτησιν της κατασκευής. Μεταξύ των υποβληθεισών 5-6 προσφορών ήταν και του πατέρα μου Βασιλείου Χ. Γεωργιάκη εμπειροτέχνου από τα Πράμαντα, προϋπολογισμού 60 ή 65 χρυσά ναπολεόνια. Τη Μελέτη συνέταξε ο ίδιος.

Επειδή δεν υπήρχαν τότε τσιμέντα και η όλη εργασία θα ήταν λεπτοκαμωμένη, όπως φαίνεται στη φωτογραφία η τετραώροφη κατασκευή, που έπρεπε να αντέχει στους δυνατούς ανέμους και σε σεισμούς ετοίμασε επί του εδάφους τις κολώνες. Έχυσε με μολύβι πύρους σε καλούπια και άνοιξε τρύπες και συνέδεσε άνω και κάτω περνώντας τους πύρους στις τρύπες αυτές.

Για την προμήθεια διαφόρων υλικών από τα Γιάννινα, ο πατέρας μου αγόρασε ένα κάρο και έστειλε τον αδελφό μου (Γιώργο) μ' αυτό στην πόλη.

Όταν στήθηκε το καμπαναριό της Φιλιπιάδας, η Εκκλησιαστική Επιτροπή δυστροπούσε να εξοφλήσει το λογαριασμό του πατέρα μου γιατί φοβόταν, πως με τα χτυπήματα της καμπάνας θα σωριαζόταν το καμπαναριό στο έδαφος. Και τότε ο πατέρας μου ανέβασε τον αδερφό μου επάνω και τους είπε:

Εικ.7. Ευαγγελία Παπαχρήστου, σύζυγος Βασίλη Γεωργιάκη.

-Εγώ θυσιάζω το παιδί μου, γιατί έχω εμπιστοσύνη ότι θα μείνει ακλόνητο στη θέση του. Εσείς χτυπάτε την καμπάνα όσο θέλετε.

Έτσι κι έγινε. Έτσι τέλειωσε η εξόφληση του λογαριασμού».

Πυρσόγιαννη 8 Σεπτεμβρίου 1979

Διήγηση του μάστορα Δημοσθένη Φλίνδρη (1906-1986) για το καμπαναριό της Φιλιπιάδας

... Στη Νέα Φιλιπιάδα επί Τουρκίας ο Γιάννης Ζιούνης έκανε ένα καμπαναριό με μονοκόματες κολωνίτσες, σκέτο “έπιπλο”.

Πωγωνιανή 7 Μαΐου 1986

Διήγηση του μάστορα Πασχάλη Ζιούνη (1898-1988), που δούλεψε στο χτίσιμο του καμπαναριού του Αγίου Βησσαρίωνα.

Ήμουν μαστορόπουλο τότε το 1912, ήμουν μικρό παιδί. Ο πατέρας μου δούλεψε στο καμπαναριό της Φιλιπιάδας. Εκεί ήμουν. Είχαν κι άλλα δυο σπίτια, παραπέρα, που έφκιαχνε ο πατέρας μου. Είχε βάρκα ο νοικοκύρης που 'βγαζε χέλια, ψάρια, τέτοια πράματα, είχε διβάρι. Και μας έφκιανε ένα φαγητό! Έβανε γύρα-γύρα χέλια, δάφνη, λάδι καλό, δικό του απ' το χωριό να μη το βγάξεις απ' το στόμα. Ωραίο πράμα.

Θυμάμαι καλά, καλότατα. Δούλεψα μικρό παιδί· πήγαινα πέρα στη Ριβίνα (Στρεβίνα) έφερνα τ' αγκωνάρια με τα μουλάρια. Στη Ριβίνα πέρα στο νοσοκομείο που ήταν το '12. Στη Φιλιπιάδα πέρα λέγεται Ριβίνα, έγινε νοσοκομείο.

Άκου. Εδώ είναι οι κολώνες. Δεν είναι τέχνη μεγάλη οι κολώνες. Έβγαζε κολώνες να πούμε 40 με 40 ή 40 με 30. Ξέρεις πού είναι το πρόβλημα. Έφκιανε κολώνα κι άλλη μία παραπέρα. Έ, μετά έκανε το τόξο, ένα τόξο, δύο τόξα. Δεν είναι μεγάλη δουλειά αυτή. Κι έπειτα δεν δούλευαν πολλοί μαστόροι εκεί για να αντραλευτούν, ανακατωθούν.

Εικ. 5. Κρανιά Πρεβέζης. Καμπαναριό Αγίου Δημητρίου. Έργο του 1910. Φωτογραφίες Κώστα Ευριπίδη Βαλτά, 2012.

Εικ. 6. Η κτητορική επιγραφή του καμpanariού του Αγίου Δημητρίου, στην Κρασιά Πρεβέζης με το όνομα του πρωτομάστορα Γιάννη Ζιούνη. (1875-1917). ΔΙΑ. ΧΕΙΡ[ΟΣ].ΙΩΑΝ[ΝΟΥ]ΖΟΥΝ[Η]. 1910 ΙΟΥΝ[ΙΟΥ]Σ 30.

Το σχέδιο τόκαναν οι μαστόροι. Κάναν το σχέδιο πώς θα κάνουν τις πέτρες, πώς θα κάνουν εκείνο και εκείνο. Αυτό πελέκι έχει περισσότερο, δεν έχει πολύ χτίσιμο. Πολύ χτίσιμο δεν έχει, αλλά είναι στέρεο.

Στο καμpanariό της Φιλιπιάδας, ο πατέρας μου ήταν εκεί, ο Αντρέα Νίτσιος και είχε τρεις ή δύο Τζουμερκιώτες από κει. Δεν είχε πολύ δουλειά. Τέχνη έχει πολύ. Κατάλαβες; Τέχνη έχει μεγάλη αφού κουνιέται το καμpanariό όλο. Έχει πελεκήματα, έχει αυτά. Πέρασες πολλές φορές και το είδες. Αφού σου λέω κουνιέται ολόκληρο, σιέται ολόκληρο αυτό. Αλλά είναι καλοχτισμένο, έχει καλή τέχνη γιατί δεν είχε φόβο ο μάστορας που τό'φκιαχνε. Είχε τη δύναμη στο χέρι του. Κατάλαβες; Όταν λέμε ότι είναι με τέχνη φκιαγμένο, τό'χει κι όπως χρειάζεται.

Ήταν άξιος, ικανός μάστορας ο πατέρας μ'. Μαστόροι από πάππο προς πάππο. Μερακλής και στο πιστό, ρουφούσε.

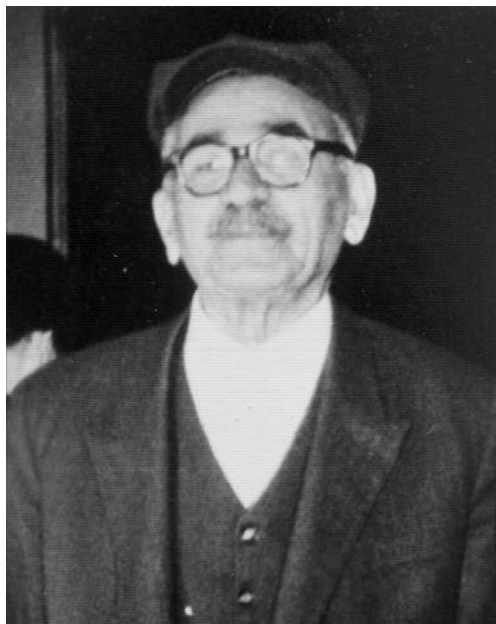
Ταξίδευε για δουλειά στην παλιά Ελλάδα, στη

Σπάρτη. Έκανε πολλά χρόνια εδώ στον Καντζά, Λέλοβα, Φιλιπιάδα. Δουλειές καλές. Τα δυο καμpanariά στη Κρασιά και στη Φιλιπιάδα. Κάναμε μια εκκλησιά του Άη-Μηνά στο Νικολίτσι, άλλη μία στο Λιβιάχοβο στη Λάκκα Σούλι. Και στ' Αγόρανα (σήμερα Τρίκαστρο) εκκλησιά. Από σπίτια άλλο καλό. Στα Λέλοβα, στη Φιλιπιάδα, πάνω από δέκα σπίτια στους Παπαδάτες.

Το 1917 ο πατέρας μου πήρε μαστόρους και τους έφερε στη Μελίκη, στη Βέροια. Τους είχε πάρει στη Σαλονίκη. Ήταν Πυρσογιαννίτες στη Σαλονίκη, τους πήρε, τους ήφερε εκεί. Είχε κάνει κάνα δυο μαγαζιά πούφκιαχνε εκεί πέρα την εκκλησιά [στη Μελίκη]. Χτίσαμε τον Άη Νικόλα στη Μελίκη και στο Νεόκαστρο. Εκεί στη Μελίκη πελέκισε ένα σταυρό για ένα φίλο του, έναν Κρητικό πούχε σπίτι στην πλατεία. Πέθανε όμως ο πατέρας μ' πρώτος και ο φίλος του τούβαλε το σταυρό στο μνήμα του. Είναι θαμμένος στον Άη Νικόλα, εκεί που χτίζαμε, στο έργο του. Από τη Μελίκη έφυγα και πήγα στρατιώτης.

Εικ.8. Νικόλαος Γεωργίου Γεωργάκης.

Εικ. 9. Κώστας Βασιλείου Γεωργάκης.

Γιάννενα 10 Ιουνίου 2016

**Διήγηση του Νικολάου Γεωργίου Γεωργάκη
(1926-) εγγονού του πρωτομάστορα
Βασιλείου Γεωργάκη**

«Τα Χριστούγεννα κλείνω τα 90 χρόνια. Είμαι γεννημένος το 1926. Όταν πέθανε ο πάππος μου, ο Βασίλης Γεωργάκης το 1936, ήμουν 10 χρονών παιδί. Τον θυμιάμαι καλά, πολύ καλά. Ήταν γερός άντρας, έξυπνος και ανήσυχος. Είχε όμως άσχημο τέλος. Αρρώστησε βαριά, βασανίστηκε δύο μήνες. Η μακαρίτ'σα η μάνα μου, καλή της ώρα, τον περιποιήθηκε και με το παραπάνω. Πέθανε φτωχός αυτός ο κολοσός. Όλο γελούσε κι έλεγε: καλύτερα να είχα και ένα σπυρί τύχη, παρά ένα καζάνι μυαλό.

Ήταν παντρεμένος με την Ευαγγελία Παπαχρήστου. Έκαναν πέντε παιδιά. τον πατέρα μ' τον Κώστα (εικ. 9) (1887-1970), το Γιώργο (1892-1982), το Σωτήρη (1906-1994) και τα κορίτσια, Ελένη και Κατερίνα.

Μάστορας καλός, εργολάβος, ξυλογλύπτης

απ' όλα έπιανε το χέρι του. Όμως το βάρος τόριξε στην ξυλουργική. Έπαιρνε δουλειές, τέμπλα, δεσποτικά, εικονοστάσια. Όλοι τούδιναν συχαρητήρια. Τούλεγαν, βαρέσατε την τέχνη κατακέφαλα.

Ταξίδευε με άλλους Πραμαντιώτες και τα παιδιά του. Έφταναν μέχρι την Κυπαρισσία στην Πελοπόννησο, το Ξηρόμερο, Πρέβεζα, Τρίκαλα, Καλαμπάκα. Και στην Αθήνα πήγε. Πήρε το καράβι από την Πρέβεζα, Πάτρα μέχρι τον Περαία. Στο χωριό μας την Πράμαντα έκανε τη βρύση του Αράπη. Τον κορόιδεψε ένας βλάχος, ο Ζάχο Μολώνης και έκασε και πελέκησε το κεφάλι του βλάχου σε αγριοκοτρόνι.

Όταν πήρε το καμπαναριό στη Φιλιππιάδα, το πήρε στη δημοπρασία. Παρουσίασε το σχέδιο στο Μεσολόγγι. Με τα μισά λεφτά πήρε τη δουλειά, μεσοτιμής. Όταν έφτασε το καμπαναριό στη μέση, τα λεφτά που είχαν συμφωνήσει τελείωσαν.

-Ελάτε, λέει στην εκκλησιαστική επιτροπή,

μετρείστε το προσωπικό, τα μεροκάματα.

-Γιατί, τούπαν οι επίτροποι, πήρες φτηνή τη δουλειά;

Τον πίστεψαν όμως και τούδωσαν τα λεφτά να τελειώσει τη δουλειά.

Δουλειά καλή. Όλες οι γωνίες κομμένες ευθεία, ευθεία. Σαν να έκοβες τυρί.

Όταν τελείωσε το έργο, ο πάππος μου είπε στην επιτροπή να προσέξουν να μη χτυπάνε ακόμα την καμπάνα.

-Σταματήστε να χτυπάτε την καμπάνα. Να στεγνώσει πρώτα ο ασβέστης. Όχι τώρα που είναι κλωρός.

Θα χτυπάτε την καμπάνα και θα σας ζηλεύουν όλα τα χωριά εδώ γύρω.

Αποτέλεσμα ήταν ότι τούδωσαν και άλλα λεφτά και τελείωσε το καμπαναριό και στο τέλος και άλλα 10 ναπολιόνια για δώρο.

Στη Φιλιπιάδα είχε το γιο του το Γιώργο. Ο πατέρας μου ο Κώστας ήταν στον πόλεμο. Έκανε οχτώ χρόνια στρατιώτης. Ήταν καλός τεχνίτης, ξυλογλύπτης. Είχε πάρει καλά παθήματα από τον πατέρα του. Έκαναν μαζί πολλές δουλειές σε εκκλησίες. Το εικονοστάσι της Αγίας Παρασκευής στην Πράμαντα.

Το δεσποτικό στον Άγιο Γεώργιο στην Άρτα. Και ένα τέμπλο πάλι σε μια εκκλησία στην Άρτα. Στο χωριό Στάνο του Βάλτου έκαναν το τέμπλο, τον άμβωνα, το δεσποτικό και προσκυνηματιριό.

Ο πατέρας μου συνέχισε τη δουλειά. Είχε και το Γιώργο τον αδελφό του. Τούβγαζε μεροκάματο. Τι νάκανε αδερφό τον είχε. Παιδί του Βασίλη Γεωργάκη ήταν κι αυτός. Αλλά ο πατέρας μου ξεχώριζε.

Πρέβεζα 2 Δεκεμβρίου 2012

Μια πολύτιμη πληροφορία για την κατασκευή του καμπαναριού της Φιλιπιάδας μας έδωσε ο Γεώργιος Ανδρέου Κολοκύθας (1929-ζει) που κατάγεται από την Καστανιανή Κονίτσης.

Πρόκειται για άγνωστα, καινούργια στοιχεία που πλουτίζουν την έρευνά μας. Στο καμπαναριό του Αγίου Βησσαρίωνα εργάστηκαν και άλλοι δύο μαστόροι πελεκάνοι.

Εικ. 10. Οι μαστόροι Αποστόλης και Θανάσης Κολοκύθας.

Είναι οι Καστανιανίτες Αποστόλης (1868-1925) και Θανάσης Κολοκύθας (1872-1925 περίπου) παιδιά του ακουστου πρωτομάστορα Γιώργη Κολοκύθα που έχτισαν το 1892 το γεφύρι στο δρόμο Καρπενήσι-Προυσός, στη θέση «Διπόταμα». Το γεφύρι πήρε το όνομα του πρωτομάστορα που σκοτώθηκε πέφτοντας από τη σκαλωσιά και θάφτηκε εκεί δίπλα.

Τα δύο αδέρφια εργάστηκαν σε όλη την Αιτωλοακαρνανία και στην περιφέρεια Άρτας και Πρέβεζας. Διακρίθηκαν στην κατασκευή γεφυριών (έργα οδοποιίας-τοίχοι αντιστήριξης). Στο Μιχαλίτσι Πρέβεζας έχτισαν τον ναό του Αγίου Νικολάου και δύο πέτρινα σπίτια των αδελφών Πασιά. Άξιοι μαστόροι έγιναν και τα παιδιά τους Ανδρέας Αποστόλου Κολοκύθας (1908-1991) και Σωκράτης Χρήστου Κολοκύθας (1912-1985). Συνεργάστηκαν με τον Καστανιανίτη πρωτομάστορα Δημήτριο Λιόλιο (1873-1940) σε έργα όπως η ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ Πρεβέζης (1928-31), ο προβλήτας του λιμανιού, το αρχοντικό του Ιωάννη Ζιάκα και η εκκλησία του Αγίου Ιωάννη που βομβαρδίστηκε το 1945 από τους Άγγλους.

Η εθνική αντίσταση στο Κάντσικο

Εισαγωγή επιμελήτη

Ο συγχωριανός Κώστας Γ. Κοτσίνας (1924-2003), πιο γνωστός ως Κωτούλας, ράφτης το επιτήδευμα, δημοσίευσε στο περιοδικό "Κόνιτσα", τεύχος 42/1992, σελ. 263-269, ένα άρθρο με τίτλο «Πως οργανώθηκε το Ε.Α.Μ. στο χωριό μου Κάντσικο». Επειδή το άρθρο αυτό δεν είναι γνωστό στους περισσότερους συγχωριανούς, ούτε και είναι εύκολο να το βρουν, ενώ περιέχει πολλά και αξιόλογα ιστορικά στοιχεία για το χωριό μας, έκρινα σκόπιμο να το αναδημοσιεύσω και στα "Καντσιώτικα", για να θυμηθούν οι παλιότεροι και να γνωρίσουν οι νεότεροι πως συνέβησαν τα γεγονότα της εθνικής αντίστασης στο χωριό μας, την εποχή της κατοχής 1941/44, θεωρώντας ότι ο πολύς χρόνος που κύλισε από τότε είναι υπεραρκέτος και ικανός να εξαλείψει ή να απαλύνει τα μετέπειτα πάθη. Ενδεχομένως, κάποιοι χωριανοί, από έτερους εν σχέσει με τον αρθρογράφο ιδεολογικούς χώρους, να έχουν άλλες απόψεις ή να κρίνουν διαφορετικά τα γεγονότα. Τούτο ποσώς δεν αναιρεί αυτά καθαυτά τα γεγονότα που όντως συνέβησαν τότε, ανεξαρτήτως του πολιτικού φορέα που τα οργάνωσε. Τα πραγματικά αυτά συμβάντα είναι ένα μικρό κομμάτι της ιστορίας του χωριού μας, και καλό είναι να τα ξέρουν οι επίγονοι των τότε αντιστασιακών και όλοι οι συγχωριανοί. Καταχωρώ στη συνέχεια αυτούσιο το κείμενο του άρθρου.

Ηταν καθαρή Δευτέρα, πρώτη του Μάρτη 1943. Τα αποκαΐδια από τα κέδρα, που είχαμε κάψει τη νύχτα δίπλα στον πλάτανο, (παλιό έθιμο στο χωριό να καίμε κέδρα τη νύχτα της Αποκριάς), πύρωναν ακόμην. Νύχτα, προτού ακόμην ξημερώσει, έφθασαν στο χωριό 8 ή 10 παλληκάρια. Το τσουχτερό μαρτιάτικο κρύο βίτσιζε τα νεανικά τους πρόσωπα και τα ξαναμμένα απ' το νυχτιάτικο περπάτημα κορμιά τους βρήκαν ζεστασιά και λίγη ξεκούραση γύρω της [λείπουν κάποιες λέξεις] και κάθισαν εκεί μέχρι να ξημερώσει.

Το πρωί βγήκε στη βρύση να πάρει νερό η Ανθία Κοτσίνα. Ένα από τα παλληκάρια την πλησίασε και της ζήτησε να τους οδηγήσει στο σπίτι του Προέδρου. Η είδηση πως τη νύχτα ήρθαν αντάρτες, (αντάρτες ήσαν τα παλληκάρια), σαν αστραπή έκαμε το γύρω του χωριού. Από στόμα σε στόμα χώθηκε σε κάθε σπίτι και ξάφνισσε κάθε ελληνική καρδιά. Μια αμχανιά, μια αγωνιά, μια βιασύνη να δει ο καθένας τους αντάρτες, αλλά και ένας φόβος για το τι θα γινόταν αν μάθαιναν τον ερχομό τους οι Ιταλοί. Όλοι, όμως, μέσα τους, μικροί και μεγάλοι λαχταρούσαν πότε θα έβλεπαν τους αντάρτες.

Χτυπάει η καμπάνα και μια φωνή ακούγεται από τα στόματα όλων. Όλοι στην πλατεία. Θα μας μιλήσουν οι αντάρτες. Από στόμα σε στόμα όλοι μαθαίνουν το νέο και ξεκινούν μικροί και μεγάλοι, άντρες, γυναίκες, παιδιά, στην πλατεία. Εκεί επικρατεί ψυχία και όλοι μαζευόμαστε κάτω στον πλάτανο. Με αγωνιά και ανυπομο-

νησία περιμένουμε να ιδούμε τους αντάρτες. Ο καθένας μας τους έπλαθε στη φαντασία του με το δικό του τρόπο. Εμείς τα παιδιά τους φανταζόμαστε θεόρατους υπεράνθρωπους, με διπλές διαστάσεις, κάτι ανθρώπους τέλος πάντων που δεν έχουμε ξαναδεί. Οι μεγάλοι φέρναν στο νου τους αντάρτες του 1905/14, που και αυτοί είχαν ζωστεί τ' άρματα και είχαν υπηρετήσει στ' αντάρτικα.

Σε λίγο να και κατηφορίζουν για την πλατεία οι αντάρτες. Μπροστά ένα παλληκάρι με την ελληνική σημαία, που είχαν πάρει από το σπίτι του προέδρου, πίσω στη γραμμή οι άλλοι αντάρτες ντυμένοι όλοι με χακί στολή, πιο πίσω ο αρχηγός τους και ο πρόεδρος του χωριού. Τραγουδούσαν βροντόφωνα το «*Μαύρη είναι η νύχτα στα βουνά*». Μόλις έφτασαν στην πλατεία ξέσπασε ο κόσμος σε χειροκροτήματα. Οι αντάρτες μπήκαν στη γραμμή, κάθισαν σε στάση

προσοχής, σήκωσε ο σημαioφόρος τη ση σημαία ψηλά και άρχισαν να ψάλλουν τον εθνικό ύμνο. Στο άκουσμά του, ένα ρίγος διαπεραστικό ένωσαν όλοι και οι καρδιές των σκλαβωμένων σκίρτησαν από χαρά και τα μάτια ολονών, στο άκουσμα του εθνικού ύμνου, μες στη βουβή μάρα της μαύρης εκείνης σκλαβιάς, γιόμισαν δάκρυα. Πολλοί από τους γέροντες έκλαιγαν με λυγμούς. Εμείς τα παιδιά, θαμπωμένα από όσα για πρώτη φορά βλέπαμε στα μάτια μας, χωρίς να ξέρουμε τι να κάνουμε, να κλάψουμε ή να χαρούμε, μέναμε αμήχανα, κοιτάζοντας αχόρταγα τους αντάρτες.

Αμέσως μετά με σβελτάδα και σίγουρο βήμα ανεβαίνει στο στρογγυλάρι του πλάτανου ο αρχηγός. Ένας νέος ψηλός, λιγνός, καλοκαμωμένος, με λεβέντικη κορμοστασιά, σωστό κυπαρίσσι, φορώντας τη στολή του Έλληνα αξιωματικού. Τα βουρκωμένα μάτια όλων των

Παιδιά πρόσφυγες από τα Μαστοροχώρια στην Οράντσα Ρουμανίας, 1949.
Φωτογραφικό Αρχείο Μουσείου Ηπειρωτών Μαστόρων Πυρσόγιαννης

συγκεντρωμένων τώρα στράφηκαν απάνω του. Με βροντερή φωνή άρχισε την ομιλία του. Μίλησε για τους κατακτητές, για τα βάσανα του λαού μας, για τον ξεσηκωμό του αντάρτικου για τη λευτεριά, για την οργάνωση του λαού, για την απελευθέρωσή του. Κάλεσε όλους όσους έχουν όπλα κρυμμένα και τα γλύτωσαν από τους Ιταλούς και τους ντόπιους προδότες να τα βγάλουν από τις κρυψώνες, να τα πάρουν στην πλάτη και να καταταγούν οι νέοι στον καινούργιο στρατό, που λέγεται Ε.Λ.Α.Σ. (Ελληνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός). Να λευτερωθούμε από τους φασίστες κατακτητές, Γερμανούς, Ιταλούς και Βουλγάρους. Να γλυτώσει ο λαός μας από τα δεινά της πείνας και της κατοχής. Όλοι οι συγκεντρωμένοι με θαυμασμό και συγκίνηση άκουγαν όλα όσα έλεγε αυτό το παλληκάρι. Πόση απήκηση είχαν τα λόγια του! Από όσα άκουσαν, καταλάγιασε η αγωνία, γαλήνεψε η ψυχή τους. Στις καρδιές όλων τώρα άναψε η φλόγα για τη λευτεριά. Ήταν το πρώτο ξύπνημα των σκλαβωμένων χωριανών μας στην ατέλειωτη νύχτα της κατοχής. Τελιώνοντας την ομιλία του, βροντοφώναξε «*Ζήτω η Ελλάδα! Ζήτω η λευτεριά!*». Ένα δυνατό «*Ζήτω!*» ακούστηκε από τους συγκεντρωμένους κι αμέσως οι αντάρτες ξανατραγούδησαν το «*Μαύρη είναι η νύχτα στα βουνά*», αποχαιρέτησαν τον κόσμο, ενθουσιασμένοι και αυτοί απ' τη μεγάλη συγκέντρωση, και φύγανε.

Ποιος όμως ήταν αυτός ο νεαρός αξιωματικός που τόσο φλόγισε τις καρδιές όλων με τα τόσα πρωτάκουστα και πατριωτικά του λόγια; Το μάθαμε στο τέλος της συγκέντρωσης, από τον ίδιο. Ήταν από το Επταχώρι, Ο Γιώργος Γιαννούλης, δικηγόρος το επάγγελμα, έφεδρος αξιωματικός του στρατού. Ήταν από τα πρώτα παλληκάρια, στη Δυτ. Μακεδονία, που πήρε το όπλο στο χέρι για τη λευτεριά της πατρίδας. Ήταν αυτός που αργότερα έγινε ο μεγάλος αρχηγός του Δ.Σ.Ε., ο καπετάν Γιαννούλης του αρχηγείου Γράμμου. Τα άλλα παλληκάρια ήταν

αντάρτες από τη Δυτ. Μακεδονία.

Φεύγοντας οι αντάρτες, στο χωριό άρχισε να φυσάει άλλος αέρας. Ο κόσμος τώρα άρχισε να σκέφτεται και να παίρνει στα σοβαρά αυτά που άκουσε και είδε. Άρχισε να πιστεύει στην απελευθέρωση. Όσοι είχαν όπλα κρυμμένα –κι αυτοί ήταν πολλοί– άρχισαν να τα κρυφοκοιτάζουν· και μεις, τα παιδιά, αρχίσαμε να μαζεύουμε σφαίρες, που ήταν σκορπισμένες στην περιοχή μας από τη μάχη που έγινε όταν μπήκαν οι Ιταλοί και χτυπήθηκαν στον Άι Λιά από τον ελληνικό στρατό.

Πέρασε ένας μήνας και στις 30 Μάρτη 1943 ήρθε στο χωριό μας ο Σωκράτης Πύρσος από την Πυρσόγιαννη, δασολόγος. Πήγε στο σπίτι του Θανάση Κοτσίνα. Όλη μέρα είχε κάτι κρυφές συνηνοήσεις με τον Θανάση Κοτσίνα, Τάκη Μουκούλη, Ηλία Κανναβό. Αυτοί οι τρεις χωριανοί μας είχαν κατηγορηθεί παλιά ως κομμουνιστές. Το βράδυ, όταν οι χωριανοί τελείωσαν τις δουλειές, χτύπησε η καμπάνα και από στόμα σε στόμα όλοι ειδοποιήθηκαν ότι θα γίνει συγκέντρωση στο σχολείο. Στο ίδιο σχολείο που οι Ιταλοί στις 25 Μάρτη 1942, στη μεγάλη πόρτα είχαν κρεμάσει 5 ή 6 χωριανούς μας και τους χτυπούσαν γυρεύοντάς τους όπλα. Μέσα σε λίγη ώρα το σχολείο γέμισε κόσμο. Άντρες, γυναίκες, παιδιά. Τώρα όλοι σχεδόν ξέραμε ότι σ' αυτήν τη συγκέντρωση κάτι καινούργιο θα 'χουν να μας πουν, για το αντάρτικο, για τον αγώνα και τη λευτεριά. Στο μεταξύ, από τη Δυτ. Μακεδονία, όπου οι άνθρωποι του χωριού μας πηγαινοέρχονταν για να αλλάξουν λάδι ή αλάτι με σιτάρι, μαθαίναμε όλο και περισσότερα νέα για το αντάρτικο που φούντωνε αυτόν τον καιρό. Για ομάδες ανταρτών, για συγκροτήματα, για το τμήμα Γιαννούλη που δρούσε προς το Νεστόριο μεριά, για χτυπήματα σταθμών χωροφυλακής και αφοπλισμό τους, για ξεκαθάρισμα προδοτών συνεργατών του εχθρού.

Όταν όλοι συγκεντρωθήκαμε, ο Σωκράτης Πύρσος, που αργότερα, όταν κατατάχτηκε στον

Ε.Λ.Α.Σ., πήρε το όνομα Γκραμπάλας, άρχισε να μας μιλάει με τούτα τα λόγια: «Αγαπητοί πατριώτες! Από απόψε το χωριό σας είναι λεύτερο, όπως λεύτερα είναι και τα γύρω χωριά μας. Από αυτή τη στιγμή ιδρύεται στο χωριό σας η καινούργια Φιλική Εταιρεία, το Ε.Α.Μ. (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο). ...». Μας εξήγησε τους σκοπούς και τους στόχους του Ε.Α.Μ.. Μας μίλησε για τα βάσανα του λαού μας, την πείνα, τη δυστυχία, την εγκατάλειψη από αυτούς που μας κυβερνούσαν. Για τους κατακτητές που θέλουν

να μας αφανίσουν, για τα όργανά τους, για την προδοτική κυβέρνηση της Αθήνας, τους Κουϊσλιγκ. Για το ρόλο της χωροφυλακής και τους ντόπιους συνεργάτες του κατακτητή, για τους προδότες του κάθε χωριού. Μας μίλησε για τον καινούργιο στρατό, τον Ε.Λ.Α.Σ., που δημιουργείται στα λεύτερα βουνά μας. Είπε: «Όλοι οι Έλληνες, όλοι οι πατριώτες πρέπει να μπουν στον αγώνα μ' άρματα ή δίχως άρματα». Μίλησε

σχεδόν 2 ώρες. Όλοι οι συγκεντρωμένοι σ' αυτήν την αίθουσα μείναμε 2 ώρες κρεμασμένοι από τα χείλη του. Ακούγαμε και δεν χορταίναμε. Δυο ώρες οι καρδιές όλων χτυπούσαν δυνατά και μόνο η ανάσα διακεκομμένη συνόδευε όλη αυτήν την ώρα την ομιλία του. Όταν τελείωσε τον λόγο του, έγινε συζήτηση, έγιναν ερωτήσεις, δόθηκαν απαντήσεις από τον ομιλητή, λύθηκαν απορίες, και στο τέλος ο ομιλητής πρότεινε την πρώτη επιτροπή της οργάνωσης του Ε.Α.Μ. του χωριού μας. Αυτή αποτελέστηκε από τον Τάκη Μουκούλη, υπεύθυνο του Ε.Α.Μ., τον Θανάση Κοτσίνα και τον Ηλία Κανναβό. Ο

Γιώργος Ζιώγας του Θωμά ορίστηκε στρατιωτικός υπεύθυνος. Από τη μέρα αυτή πια, το χωριό μας μπήκε οριστικά στον αγώνα για την απελευθέρωση.

Βαρύ ήταν το έργο και τα καθήκοντα της πρώτης αυτής επιτροπής του Ε.Α.Μ.. Έπρεπε να οργανώσει όλον τον κόσμο του χωριού, άνδρες, γυναίκες, παιδιά, για το σκοπό του αγώνα, που μόλις τώρα άρχιζε. Κανένας δεν είχε ιδέα από οργάνωση. Οι προπολεμικές κυβερνήσεις, και ιδιαίτερα η τετραγουσιτιάτικη κυβέρνηση

του Μεταξά, το μόνον που μάθαιναν το λαό να κάνει ήταν να σκύβει δουλικά το κεφάλι και να περιμένει τη μοίρα του. Κι αυτοί που αποτέλεσαν την πρώτη επιτροπή του Ε.Α.Μ. πολύ λίγα πράγματα γνώριζαν από οργάνωση. Όμως, ξεκίνησαν με θέληση κι ενθουσιασμό και στην πορεία του αγώνα αποχτήσαν πείρα και γνώση. Μέσα σε λίγο διάστημα έφτιαξαν στο χωριό μας μια από τις καλύτερες οργανώσεις του Ε.Α.Μ..

Από την επόμενη μέρα του διορισμού της, η επιτροπή

του Ε.Α.Μ. άρχισε να γράφει στην οργάνωση όλους όσους χωριανούς ήθελαν να γραφούν. Κι αυτοί ήταν, στο σύνολό τους, όλοι οι χωριανοί μας. Όσοι είχαν όπλα κρυμμένα, που με χίλιες λαχτάρες και φόβους από τους Ιταλούς και τον αστυνόμο Χρονόπουλο τα γλύτωσαν, άρχισαν τώρα να τα βγάζουν από τις κρυψώνες και να τα παραδίνουν στην οργάνωση για τις ανάγκες του αγώνα. Οργανώθηκαν οι πρώτες ομάδες που κάθε μέρα και νύχτα έβγαιναν σκοπιά και παρατηρούσαν μήπως φτάσουν στο χωριό Ιταλοί και Γερμανοί. Έλεγχαν κάθε ξένο που ερχόταν στο χωριό, γιατί ο εχθρός έστελνε κατα-

Ενθύμιο σταθμού «Ν. Ζαχαριάδης», Βουδαπέστη 25-05-1950. Στο μέσον ο Δημήτρης Σπέλλας του Ιωάννη με στολή του Δ.Σ.Ε., αριστερά η Καντσιώτισσα Όλγα Κοτολούλη του Νικολάου και δεξιά η Γλυκερία Καρανίκα του Γεωργίου (ιερέας), από τη Λυκόρραχη.

σκόπους στα χωριά για πληροφορίες και προπαγάνδα. Οργανώθηκε το εφεδρικό Ε.Λ.Α.Σ.. Ταχτοποιήθηκαν, από τον στρατιωτικό υπεύθυνο, τα 40 περίπου όπλα που βρέθηκαν, στις ομάδες του εφεδρικού Ε.Λ.Α.Σ., ο οποίος στο μεταξύ είχε αναλάβει και την τήρηση της τάξης. Καταργήθηκε το παλιό κοινοτικό συμβούλιο, και η επιτροπή του Ε.Α.Μ. διόρισε την προσωρινή επιτροπή της αυτοδιοίκησης του χωριού, μέχρι να γίνουν εκλογές.

Στις 20 με 25 Απρίλη 1943 έγινε στο σχολείο συγκέντρωση από τους νέους και νέες του χωριού. Σκοπός της ήταν η οργάνωση της νέας γενεάς του χωριού στην Ε.Π.Ο.Ν. (Ενιαία Πανελλαδική Οργάνωση Νέων). Η Ε.Π.Ο.Ν. καλούσε τους νέους και τις νέες της Ελλάδας να οργανωθούν στις γραμμές της και να αγωνιστούν μαζί με όλο το λαό για τη λευτεριά της πατρίδας από τους κατακτητές, την επιβίωση της νεολαίας, τη μόρφωση και την προκοπή της. Με τη βοήθεια της επιτροπής του Ε.Α.Μ. και με πολλές δυσκολίες κατορθώσαμε να φέρουμε στο σχολείο και τα κορίτσια. Δύσκολο πράγμα για την εποχή εκείνη να μαζευτούν τα κορίτσια του χωριού μαζί με τα αγόρια στον ίδιο χώρο. Σχεδόν αμάρτημα το θεωρούσαν οι μεγάλοι. Στη συγκέντρωση που παραβρισκόταν και ο υπεύθυνος του Ε.Α.Μ. συγκεντρωθήκαμε πάνω από εκατό αγόρια και κορίτσια. Μίλησε ο υπεύθυνος του Ε.Α.Μ. Διάβασε διάφορα ντοκουμέντα και οδηγίες για την Ε.Π.Ο.Ν.. Μιλήσαμε όσοι από μας τους νέους μπορούσαμε λίγο πολύ, όπως καταλαβαίναμε, για την ίδρυση και τους σκοπούς της, και προτάθηκε η πρώτη επιτροπή της Ε.Π.Ο.Ν. του χωριού μας. Αυτή αποτελέστηκε από τους: Κώστα. Θ. Ζιώγα ως υπεύθυνος, Κώστα Γ. Κοτσίνα, Ηλία Αθ. Μουκούλη, Αλεξάνδρα Σπ. Καθάρη, Μαρία Δ. Τσιλογιάννη. Η ίδρυση της Ε.Π.Ο.Ν. στο χωριό ήταν σημαντικό γεγονός την εποχή εκείνη. Σήμαινε μια καινούργια ζωή για τη νεολαία του. Οι νέοι και οι νέες, με ορμή και θέληση αγνώριστη ως τώρα,

έδωσαν όλο τον εαυτό τους στην οργάνωση. Σκοπιές, σύνδεσμοι, συγκεντρώσεις, τραγούδια, ήταν η καθημερινή τους απασχόληση, μαζί με τις δουλειές στο σπίτι και στο χωράφι, κι όλα αυτά γίνονταν με ενθουσιασμό.

Η οργάνωση της Ε.Π.Ο.Ν. έδωσε 27 νέους στον εφεδρικό Ε.Λ.Α.Σ. από τους 29 ελασίτες που είχε το χωριό και πολλές άλλες δεκάδες στον εφεδρικό Ε.Λ.Α.Σ.. Πολλές ήταν οι υπηρεσίες που πρόσφεραν οι οργανωμένοι νέοι και νέες στην πορεία του αγώνα, μέχρι την απελευθέρωση. Πολλοί ήταν οι επονίτες που πήραν μέρος στις κινητοποιήσεις του εφεδρικού Ε.Λ.Α.Σ., όπου και όταν ο αγώνας το καλούσε. Αλλά και αμέτρητες οι υπηρεσίες σε όλους τους τομείς του αγώνα. Συγκεντρώσεις, γιορτές, σύνδεσμοι, μεταφορά τροφίμων φορτωμένοι για τον Ε.Λ.Α.Σ., λέσχη της Ε.Π.Ο.Ν., εφημερίδα του τοίχου, καθαριότητα μέσα στο χωριό, είναι μερικά απ' τα πρωτόγνωρα για τη νεολαία της εποχής εκείνης επιτεύγματα, που άλλαξαν τη ζωή του χωριού και το πρόσωπο της νεολαίας μας.

Κοντά στην Ε.Π.Ο.Ν. οργανώσαμε και τα ΑΕ-ΤΟΠΟΥΛΑ, παιδιά από ηλικία 8 ως 15 χρονών. Αρχηγό τους βάλαμε τον Γιάννη Ηλ. Κανναβό. Τα αετόπουλα ξεπερνούσαν τα 30. Άρχισαν και αυτά να κάνουν συγκεντρώσεις. Μάθαιναν όλα τα τραγούδια του αγώνα και όλη μέρα άκουγες να τραγουδάνε μέσα στο χωριό τα αντάρτικα τραγούδια. Μεταδόθηκε και στα μικρά αυτά παιδιά ένα τέτοιο πνεύμα που τα θαύμαζες. Έφτιαχναν ξύλινα όπλα, φυσεκλίκια με άδειους κάλυκες, να μοιάζουν τους αντάρτες. Παίζοντας, έβγαζαν σκοπιές, έκαναν προσκλητήριο, έτρεχαν πρόθυμα σε ό,τι θέλημα των οργανώσεων τα φώναζαν οι μεγάλοι. Έπαψαν να κάνουν και ζημιές, έγιναν πιο υπάκουα στο σπίτι.

Την ίδια εποχή, Απρίλης του 1943, οργανώθηκε και η Ε.Α. (Εθνική Αλληλεγγύη), που σκοπό της είχε την περίθαλψη των αγωνιστών και την προστασία των θυμάτων του αγώνα. Η επιτροπή αλληλεγγύης του χωριού αποτελέ-

στηκε από τον Ηλία Καναβό ως υπεύθυνο, τη Μαρία Μουκούλη, την Ανθία Μακρή και τη Θεοδώρα Ζιώγα. Η επιτροπή αυτή της Ε.Α. άρχισε να μαζεύει ρούχα, τρόφιμα για τους αντάρτες και τις οικογένειές τους, καθώς και για άπορους χωριανούς μας. Φρόντιζε για την περίθαλψη των ανταρτών, την τροφοδοσία, πολλές φορές και τη διανυκτέρευση στα σπίτια. Με την οργανωμένη ζωή μέσα στο χωριό, ένας καινούργιος άνεμος έπνεε τώρα. Άνθρωποι που ως χθες δεν ήξεραν τίποτε άλλο από τη δουλειά και να κλαίνε τη μοίρα τους, τώρα αναλαμβάνουν υπεύθυνες θέσεις και φέρουν σε πέρας δύσκολες αποστολές. Νιώθουν τον εαυτό τους καλύτερο και ικανό για τα πιο δύσκολα πράγματα.

Αρχές Απριλίου 1943 περίπου έφθασε στο χωριό μας από τη Φούρκα μια ομάδα από 80-100 αντάρτες, από τα πρώτα ηπειρώτικα τμήματα που είχαν συγκροτηθεί. Ήταν το τμήμα του Χαντζάρα, που περνούσε τα χωριά της επαρχίας μας και ξεκαθάριζε τους λογαριασμούς με τους ντόπιους προδότες-συνεργάτες των Ιταλών. Όταν τους είδαμε αντίκρυ από το χωριό, καθώς κατέβαιναν από τη Φούρκα, βγήκε όλος ο κόσμος έξω στην άκρη του χωριού και με επικεφαλής την επιτροπή του Ε.Α.Μ. τους υποδέχτηκε με ενθουσιασμό και ζητωκραυγές. Ήταν το πρώτο ηπειρώτικο αντάρτικο τμήμα που βλέπαμε και νιώθαμε ιδιαίτερα περήφανοι. Όλοι μαζί, λαός και αντάρτες, τραγουδώντας αντάρτικα τραγούδια, ήρθαμε στην πλατεία. Εκεί μας μίλησε ο πολιτικός του τμήματος και στη συνέχεια οι αντάρτες έστησαν χορό.

Μαζί τους φέραν δεμένο και κάποιον Ντιμαρέλη από τη Φούρκα, που ήταν λεγεωνάριος του περιβόητου Διαμαντή από τη Σαμαρίνα. Ο Διαμαντής ήθελε να φτιάξει το «Βασίλειο της Πίνδου» με πρωτεύουσα τη Σαμαρίνα και με τη βοήθεια των Ιταλών καταταρρανούσε και σκότωνε τους Έλληνες. Τον Ντιμαρέλη τον εκτέλεσαν φεύγοντας για τη Λαγκάδα. Αλλά και άλλους προδότες και συνεργάτες των Ιταλών από

Ενθύμιο Δ.Σ.Ε. 1947/48. Ο Δημήτρης Σπέλλας του Ιωάννη, δεύτερος από αριστερά, μαζί με άλλους συντρόφους, σε στρατόπεδο εκπαίδευσης.

τα γύρω χωριά ξεκαθάρισαν, όπως τον Δ. Χατζή από τη Βούρμπιανη, που πρόδωσε τα όπλα, και άλλους. Της μοδίστρας Αγαθής από τη Φούρκα της κόψαν τα μαλλιά για τις σχέσεις της με τους Ιταλούς.

Στα μέσα του Ιούνη 1943 ήρθε στο χωριό ένα συγκρότημα του Ολύμπου. Ήταν περίπου 120 αντάρτες. Ντυμένοι άλλοι με κακί ρούχα κι άλλοι με φουστανέλες, μείναν στο χωριό μας κάπου 10 μέρες. Ήταν πολλοί Θεσσαλοί και από τα χωριά των Γρεβενών. Αυτοί οι αντάρτες

τραγουδούσαν το «*Ελληνες ακολουθήστε των ανταρτών τη φωνή / να ζείτε τι ωφελείστε μέσ' τη σκλαβιά τη στεγνή /*». Μεγάλη εντύπωση μας είχε κάνει αυτό το τραγούδι. Αμέσως το μάθαμε κι εμείς και το τραγουδούσαμε πρώτο στις συγκεντρώσεις της Ε.Π.Ο.Ν.. Στο μεταξύ το απελευθερωτικό πνεύμα φούντωσε στα βουνά και στους κάμπους. Οι οργανώσεις στην περιοχή μας δυνάμωσαν και ήταν έτοιμες για καινούργιους αγώνες, πιο δυναμικούς, που τους έδωσαν αργότερα με επιτυχία. Στα τέλη Ιουλίου 1943 ήρθαν στο χωριό αντάρτες από τα ηπειρώτικα τμήματα, όπως ο Τσακάλωφ από

την Οξυά, ο Χαρίσης Ζδράβος από την Κόνιτσα, γνωστοί για την πρωτοπόρα δράση τους και τη συμμετοχή τους στο αντάρτικο. Στο χωριό έγιναν δεκτοί με ενθουσιασμό και συγκίνηση. Στο συγκρότημα αυτό των ανταρτών ήταν και ο Κώστας Οικονόμου από τη Φούρκα και ο Μήτρης ο δάσκαλος από το Τούρναβο. Έγινε συγκέντρωση στην πλατεία όπου μίλησε ο Κώστας Οικονόμου και ο Μήτρης. Μίλησαν θερμά, πατριωτικά και κάλεσαν τους νέους του χωριού, και κάθε πατριώτη που μπορούσε, να ακολουθήσουν τους αντάρτες, τον καινούργιο στρατό της πατρίδας, τον Ε.Λ.Α.Σ., για τη λευτεριά και την προκοπή του τόπου.

Συγκινητική ήταν η στιγμή και αυθόρμητη η προσφορά των νέων να ανταποκριθούν στο κάλεσμα του αγώνα. Αμέσως άρχισαν να κατατάσσονται σ' αυτό το τμήμα πολλά από τα παλληκάρια του χωριού μας. Από τους πρώτους, ο Κώστας Θεοδ. Ζιώγας [Δόσιος] και ο Στέργιος Ι. Λέκκας. Ακολούθησαν και οι επόμενοι, σύνολο 29 αντάρτες, από τη μέρα αυτή ως την απελευθέρωση. Τα ονόματα αυτών που κατατάχτηκαν στον Ε.Λ.Α.Σ. από το χωριό είναι:

Κώστας Θεοδ. Ζιώγας [Δόσιος], Στέργιος Ι. Λέκκας, Δημήτριος Γεωργ. Μακρής, Ευάγγελος Γ. Νακούλης, Μιχάλης Σπ. Κουτρομπίνας, Γιάννης Ν. Τσιλογιάννης, Βασίλης Δ. Ζήκος, Γιώργος Θωμ. Ζιώγας, Κώστας Σιούτης, Γρηγόρης Αργ. Σίμος, Νίκος Κ. Μακρής, Γιώργος Β. Ζώτος, Γιώργος Β. Σπέλλας, Βασίλης Θ. Σούφλας, Βαγγέλης Δ. Κουτουλούλης, Κώστας Ν. Μακρής, Μιχάλης Ν. Ζώτος, Κώστας Ι. Σιούτης, Μιχάλης Γ. Καπλάνης, Γιάννης Γ. Σιούτης, Γρηγόρης Γ. Βελλάς, Πέτρος Γ. Βελλάς, ασίλης Ευαγγ. Καπλάνης, Τάκης Γ. Μουκούλης, Γρηγόρης Χ. Καθάριος, Τάκης Ι. Σπέλλας, Κώστας Γ. Σπέλλας, Γιώργος Β. Κουτουλούλης, Παύλος Β. Κουτουλούλης

Από τα παιδιά αυτά, που ξυπόλυτα και νηστικά υπόφεραν μέσα στα χιόνια και στις τόσες κακουχίες, παλεύοντας για τη λευτεριά, σκο-

τώθηκαν: ο Κώστας Ν. Μακρής, στη μάχη με τους Γερμανούς που έγινε στις 16-10-1944 στην Αγία Τριάδα της Κόνιτσας, και ο Γρηγόρης Γ. Βελλάς, στην μάχη της Αθήνας τον Δεκέμβριο του 1944. Ο Στέργιος Ι. Λέκκας τραυματίστηκε στην Μπαλντούμα τον Οκτώβριο του 1943 σε μάχη με τους Γερμανούς. Όλοι τους κράτησαν περήφανα τον τιμημένο τίτλο του ελασίτη. Πολέμησαν ηρωικά σε πολλές μάχες με τον εχθρό και στάθηκαν πιστοί στο πλευρό του λαού μας ως την απελευθέρωση, τίμια και άξια παλληκάρια ενός χωριού που αγκάλιασε την εθνική αντίσταση σύσσωμο στα χρόνια της εχθρικής κατοχής. Στην οργάνωση Ε.Δ.Ε.Σ. του Ζέρβα, που αργότερα παρουσιάστηκε στην περιοχή μας, κανένας από τους νέους του χωριού μας δεν πήγε να καταταγεί. Ούτε κανένας άλλος χωριανός δέχτηκε να υπηρετήσει στα τμήματα του Ζέρβα, παρ' όλες τις υποσχέσεις και προσφορές για λίρες και θέσεις από την οργάνωση του Ζέρβα.

Καλοκαίρι - Φθινόπωρο του 1943. Ο αγώνας συνεχιζόταν, ο Ε.Λ.Α.Σ. μεγάλωνε σε δύναμη κι έδινε σκληρές, μα νικηφόρες, μάχες με τον εχθρό σ' όλη την Ελλάδα και την Ήπειρο. Οι οργανώσεις σε όλα τα χωριά της επαρχίας μας ανδρώθηκαν, πλάτυναν και αγκάλιασαν την πλειοψηφία των κατοίκων. Έγιναν τώρα τομεακές επιτροπές του Ε.Α.Μ., της Ε.Π.Ο.Ν., της Ε.Α., του Κ.Κ.Ε., της Ε.Τ.Α., καθώς και επαρχιακές επιτροπές αντίστοιχα. Στο Κάντσικο είχε την έδρα τη τομεακή του Ε.Α.Μ., που συμμετείχαν οι υπεύθυνοι των χωριών Κάντσικο, Ζέρμα, Λυκόρραχη, Λαγκάδα. Επίσης, είχε την έδρα το τμηματικό συμβούλιο της Ε.Π.Ο.Ν., η τομεακή της Ε.Α. και η ακτιδική επιτροπή του Κ.Κ.Ε.. Ακόμα, για μεγάλο διάστημα έδρευε και η επιμελητεία του Ε.Λ.Α.Σ..

Έτσι άρχισε και φούντωσε η οργάνωση του Ε.Α.Μ. στο χωριό μας κατά την κατοχή, μέχρι την απελευθέρωση της πατρίδας μας από τον ξενικό ζυγό.

Οι περιπέτειες του Βασίλη Σούφλα

Ο Βασίλης Σούφλας ήρθε στον κόσμο σε μια παραγμένη περίοδο της ελληνικής Ιστορίας (θα μου πείτε και τότε η Ιστορία της Ελλάδας μας δεν ήταν παραγμένη!).

Ο πατέρας του Βασίλη Σούφλα, Θωμά Σιώμο τον έλεγαν στο χωριό, (Τζωρ, το παρατσούκλι του) έμεινε χήρος από νωρίς και δεν έκανε παιδιά με την πρώτη του γυναίκα. Αργότερα παντρεύτηκε την Ευδοξία από την Καστάνιανη, («Σιώμενας τ' Τζωρ'» την ... ξαναβαφτίσανε οι Καντσιώτισσες), με την οποία απέκτησε δύο παιδιά: Το Βασίλη και τη Μαρία-την ψηλότερη, ίσως, κοπέλα του χωριού.

Το σπίτι της ήταν εκεί που μένει σήμερα ο Γιάννης ο Λέκκας. Μπροστά από το σπίτι, (εκεί που είναι σήμερα το σπίτι του Θανάση Σούφλα), υπήρχαν δύο αχυρώνες: Η μία ήταν της «Σιώμενας τ' Τζωρ'» και η άλλη του Αγγελή του Σούφλα. Υπήρχε ακόμα και μία αποθήκη που ανήκε στο Χρήστο Κοτολούλη. Ο ελεύθερος χώρος μπροστά από τις αχυρώνες και την αποθήκη ήταν κοινός και χρησιμοποιούνταν ως «αλώνι», στο οποίο αλώνιζαν κυρίως, το σιτάρι, τη σικάλη (βρώμη), το κριθάρι, κλπ. Ήταν δε γνωστό τότε με την ονομασία: «Τ' αλών' τσ' Σιώμενας τ' τζωρ'».

Ο πατέρας του Βασίλη πέθανε νέος, αφήνοντας τα παιδιά του στην ορφάνια και χωρίς προστάτη. Το κακό για το Βασίλη δεν σταμάτησε μόνο στην ορφάνια. Μικρός αρρώστησε βαριά από μηνιγγίτιδα και μόνο από θαύμα

σώθηκε. Η ασθένεια όμως του άφησε ένα «κουσουρί», δηλαδή μια γλωσσική αναπηρία, τουτέστιν «βραδυγλωσσία», και «τραυλισμό», γι' αυτό και του κόλλησαν το παρατσούκλι: «Κουκάς». Αυτό το γλωσσικό πρόβλημα στην αρχή τον στενοχωρούσε πολύ και νευρίαζε με το παραμικρό πείραγμα. Με τον καιρό σιγά-σιγά συμβιβάστηκε με την αναπηρία του. Έβγαλε το σχολείο και, όπως όλα τα παιδιά του χωριού, ακολούθησε, ως «μαστορούλι», τις παρέες (μπουλούκια) των μαστόρων. Δούλεψε κοντά σε έμπειρους Καντσιώτες τεχνίτες και με τα λίγα χρήματα που έπαιρνε από τα μεροκάματά του βοηθούσε και τη μάνα του και την αδελφή του.

Όμως η δουλειά του οικοδόμου ήταν σκληρή, δύσκολη και κουραστική και ο Βασίλης δεν μπορούσε να την αντέξει. Γι' αυτό αποφάσισε ν' αλλάξει επάγγελμα.

Παρέα με το γαμπρό του το Νακούλη-έπιασε τα Γιάννενα. Εκεί ο Νακούλης έγινε έμπορος ξυλείας, ενώ ο Βασίλης έμεινε άνεργος. Είδε και απόειδε και στο τέλος αποφάσισε να καταταγεί εθελοντής στο στρατό. Εκεί μπορεί ο μισθός να ήταν λίγος, αλλά σταθερός και ξεκούρατος.

Αμ έπος, αμ έργο, κατατάσσεται στο στρατό-όχι όμως για πολύ. Γιατί εντωμεταξύ πληροφορήθηκε πως στη Χωροφυλακή ο μισθός εκεί ήταν μεγαλύτερος από αυτόν που έπαιρνε. Παίρνει μετάταξη και γίνεται χωροφύλακας με έδρα τα Γιάννενα. Ως χωροφύλακας έδειξε υπερβάλλοντα υπηρεσιακό ζήλο. Δεν χαριζόταν σε κανέναν παραβάτη του Νόμου. Έλαβε μέρος και στις επιχειρήσεις του Εμφυλίου.

Κατά τη διάρκεια της θητείας του στη χωροφυλακή πληροφορήθηκε πως: Από το Επιτελείο του στρατού βγήκε εγκύκλιος που έλεγε ότι όποιος θέλει, μπορεί να γραφτεί εθελοντής να πάει να πολεμήσει στην Κορέα με μισθό «τρεις λίρες» το μήνα. Δεν έχασε την ευκαιρία. Παιριτήθηκε από τη Χωροφυλακή

και έφυγε για την Κορέα.

Στην Κορέα ο Βασίλης έδειξε μεγάλο θάρρος, γενναιότητα και στρατηγική αντίληψη: Σε μια πολεμική επιχείρηση κατάφερε να συλλάβει αιχμάλωτο έναν Κορεάτη λοχαγό. Έστειλε μάλιστα και γράμμα στη μάνα του με φωτογραφία μαζί με τον Κορεάτη λοχαγό. Για το ανδραγάθημά του αυτό ο Βασίλης τιμήθηκε με πολλά παράσημα και προήχθη στο βαθμό του Δεκανέα.

Τελείωσε κάποτε ο πόλεμος στην Κορέα και μαζί με το τέλος αυτού του πολέμου τελείωσε και η στρατιωτική θητεία του Βασίλη. Γύρισε στα παλιά του λημέρια - στα Γιάννενα- και βρέθηκε και πάλι άνεργος, γιατί δεν έβρισκε δουλειά, όπως την ήθελε.

Η ανεργία στενοχωρούσε πολύ τον ήρωά μας! Έβαλε τη σκέψη του σε ενέργεια: έπρεπε να βρει τρόπο να βγάλει χρήματα. Και τον βρήκε: Αποφάσισε να γίνει ... γιατρός: «Θα πάω», σκέφθηκε, «σε χωριά ... υποανάπτυκτα που να μη με γνωρίζουν».

Και αμέσως έβαλε σε εφαρμογή το σχέδιό του. Αγόρασε, λοιπόν τα εργαλεία του γιατρού: Σπηθοσκόπιο, ακουστικά, θερμομετρο, γάντια, τσαντάκι κλπ. Και «τάμασε» για τα Τρίκαλα. Φθάνει εκεί και παίρνει παγάνα τα χωριά, εξετάζοντας τους αρρώστους και δίδοντάς τους ασπιρίνες για θεραπεία. Έτσι πέρασε κάμποσος καιρός.

Κάποτε όμως του παρουσιάστηκε μια σοβαρότερη περίπτωση και τότε αναγκάστηκε να γράψει και συνταγή. Παίρνει ο άνθρωπος τη «συνταγή» και κατεβαίνει στην πόλη και πηγαίνει στο φαρμακείο να την εκτελέσει. Παίρνει στα χέρια του τη ... συνταγή ο φαρμακοποιός και τίνα δει: κάτι ακατανόητα ορνιθοσκαλίσματα! Ειδοποιεί αμέσως την αστυνομία και λέει ότι κάποιος κομπογιαννίτης κυκλοφορεί στα χωριά, εξετάζει και εκμεταλλεύεται αρρώστους.

Ο διοικητής στέλνει δύο χωροφύλακες στα χωριά, για να ερευνήσουν το θέμα. Εκείνοι,

πήραν παγάνα τα χωριά, τον εντόπισαν, τον συνέλαβαν και τον έφεραν στο διοικητή και τον έκλεισαν μέσα.

Εντωμεταξύ, ο διοικητής, ζήτησε πληροφορίες από τα «Κεντρικά», για το Σούφλα και έμαθε για το βίο και την πολιτεία του Βασίλη. Κατάλαβε πως, μάλλον, πλάκα θα έκανε ο άνθρωπος, για να βγάλει κανένα φράγκο. Του κατάσχεσε τα ιατρική εργαλεία και τον εξαπέστειλε, λέγοντάς του: «Αν το ξανακάνεις θα σε κλείσω μέσα για όλη σου τη ζωή!». Γύρισε ο Βασίλης στα παλιά του λημέρια στα Γιάννενα. Δεν έβρισκε δουλειά, όπως την ήθελε, επέστρεψε στο χωριό και ακολούθησε πάλι τις παρέες (μπουλούκια) των μαστόρων.

Με το πάνω-κάτω στην Κόνιτσα γνώρισε την Ελένη, μια κοπέλα από την Αγία Παρασκευή (Κεράσσοβο). Καλή κοπέλα, ορφανή από πατέρα. Τα φτιάξαν και παντρεύτηκαν. Κι εδώ ο Βασίλης βρήκε την τύχη του. Η κοπέλα ήταν έξυπνη, μυαλωμένη, οικονόμα και καλή νοικοκυρά. Με τον καλό της τρόπο και τον πρσό της χαρακτήρα, έφερε το Βασίλη στον «ίσιο» δρόμο του Θεού.

Αργότερα, όταν άνοιξε ο δρόμος για τη Γερμανία, ο Βασίλης και πάλι δεν άφησε την ευκαιρία να περάσει ανεκμετάλλευτη: Μαζί με τη γυναίκα του έφυγαν για τη Γερμανία.

Με τη δουλειά τους έβγαλαν αρκετά χρήματα, με τα οποία ζούσαν καλά και έβαζαν και κάτι στην άκρη.

Είδε, ο Βασίλης επί τέλους και μια «καλή μέρα», που τόσο την περίμενε! Και η χαρά του ολοκληρώθηκε, όταν απέκτησε και μια κόρη. Την πάντρεψε, μάλιστα, με παιδί από το χωριό, όπως ακριβώς το ήθελε και αξιώθηκε να κρατήσει και εγγόνια. Η χαρά και η ευτυχία του ήταν πολύ μεγάλη. Μα δεν κράτησε για πού η χαρά του: Ένα καρδιακό επεισόδιο ήταν η αιτία, να χάσει τη ζωή του ο Βασίλης στα πενήντα ένα του (51) χρόνια!

Ας είναι ελαφρύ το χώμα που τον σκεπάζει.

Παλικαριές και παλικάρια

Είναι λογής παλικαριές, είναι και λογής παλικάρια. Το κάθε τι στη ζωή το αγναντεύεις και το χαίρεσαι μέσα στον περίγυρό του. Όμως μέσα του είναι κ' ένας σκοπός που το κυβερνά, κι αυτός είναι που του δίνει το νόημά του. Κάθε καρπός θέλει τη γης και το κλίμα του για να μελώσει, θέλει κ' ένα στόμα να τον βυζάζει. Κάθε καράβι θέλει τα νερά του για να πλέψει, όμως η μοίρα του, εκεί σ' ένα μακρινό λιμάνι στέκεται και το καρτερεί... (Σ. Μυριβήλης).

Ένα ιδιόρρυθμη «λογής παλικάρι» του χωριού μας σκιαγραφεί στο σημερινό του άρθρο (που δημοσιεύεται σε άλλη στήλη αυτού του τεύχους) ο κ. Ν. Καθάριος: τον **Βασίλη Σούφλα**.

Παλικάρι ψηλό, γεροδεμένο, τολμηρό, αποφασιστικό, ετοιμόλογο, **ευφυές** και **αφελές** μαζί. Και οι «λογής παλικαριές του»: Άλλοτε απρόσμενα ηρωικές και έξυπνες που προκαλούν έκπληξη, θαυμασμό και υπερφάνεια (ανδραγαθήματα στην Κορέα), και άλλοτε πάλι παιδαριώδεις, αφελείς, απερίσκεπτες και κοινωνικά κατακριτέες, που φέρνουν θυμηδία θλίψη και καμιά φορά οργή. (Ο Βασίλης ... για-τρός).

Ανεξήγητη η συμπεριφορά του για εμάς, μεγάλη, ίσως, χαρά μπρος στα μάτια του Θεού που μας βλέπει από ψηλά!

Ας πάρω, όμως, τα πράγματα με τη σειρά και από την αρχή.

«Ο Βασίλης Σούφλας», όπως μας λέει ο συγγραφέας, «ήρθε στον κόσμο σε μια ταραγμένη περίοδο της ελληνικής Ιστορίας. Ο πατέρας του πέθανε πολύ νέος, αφήνοντας τα μικρά παιδιά του –Το Βασίλη και τη Μαρία¹– στους «πέντε δρόμους», στην ορφάνια και χωρίς προστάτη.

[...] Το κακό για το Βασίλη δεν σταμάτησε μόνο στην ορφάνια. Μικρός αρρώστησε βαριά από μηνιγγίτιδα και μόνο από θαύμα σώθηκε. Η ασθένεια όμως του άφησε ένα «κουσούρι», δηλαδή μια γλωσσική αναπηρία, τουτέστιν «βραδυγλωσσία», και «τραυλισμό», γι' αυτό και του κόλλησαν το παρατσούκλι: «Κουκάς». Αυτό το γλωσσικό πρόβλημα του δημιούργησε πολλά ψυχικά τραύματα που τον στενοχωρούσαν πολύ και νευρίαζε με το παραμικρό πείραγμα».

Άτυχος, λοιπόν, από κούνια ο Βασίλης! Φαίνεται, πως οι Μοίρες δεν φάνηκαν ιδιαίτερα ευνοϊκές και απλόχερες, όταν επισκέφτηκαν -την «τρίτη μέρα» από τη γέννηση του μωρού- τη σαρμανίτσα (κούνια) του νεογέννητου Βασίλη, για να προκαθορίσουν το μέλλον του: Την περιπέτεια έβαλαν για σημόνι, την αρρώστια, τη φτώχεια και τα βάσανα για υφάδι και στον αργαλειό της μοίρας ύφαναν πρώτα το «χιτώνα» της ζωής του· μετά, «φασκιωμένο», τον έβαλαν σ' ένα «αχυρένιο» καλάθι –σαν τον Μωϋσή, “βραδύγλωσσο κι εκείνος”– και τον άφησαν αβοήθητο σε «αχαρτογάφικα» νερά της κοινωνίας, χωρίς εφόδια και πυξίδα: «Μια οδύσσεια να είναι πορεία της ζωής σου!», του είπαν!

Για το ταξίδι αυτό πολλές σωματικές ικανότητες (ρωμαλεότητα) έδωσαν οι «Καλότυχες» στο Βασίλη. Μα παράλληλα του στέρησαν τις σπουδαιότερες: Το πώς δηλαδή, να διαχειριστεί σωστά τα σωματικά του προσόντα και την ορθοφροσύνη για το πώς ν' αποκτήσει οικονομική ευχέρεια και κοινωνική αναγνώριση. Για τα δύο τελευταία -οικονομική επάρκεια και κοινωνική ανοχή- πάλευε σε όλη του τη ζωή με παράτολ-

μες ενέργειες και πράξεις, που σε όμι λίγες περιπτώσεις δεν διακρίνονταν οι πράξεις αυτές για την ευθυκρισία και το θετικό και νόμιμο κοινωνικό πρόσημό τους. Ίσως γιατί, όπως προείπα, οι «Καλότυχες» του στέρψαν πολλά, ανάμεσά τους και την **ευθυκρισία...**

Παρά ταύτα, δεν φοβήθηκε ο Βασίλης να έρθει αντιμέτωπος με τη μοίρα. Ρίσκαρε, πάλεψε, κυνήγησε τα όνειρά του. «Έπλεψε», σε τρικυμισμένες θάλασσες της ζωής, μέχρι που να βρει «το μακρινό λιμάνι της ευτυχίας που τον καρτερούσε» και που δεν ήταν άλλο από την αγαπημένη του γυναίκα, την Ελένη από την Αγία Παρασκευή (Κεράσοβο), η οποία με τον πρᾶο χαρακτήρα της, την υπομονή που τη διέκρινε και τη σωφροσύνη, έφερε τον άντρα της στον «ίσιο» δρόμο της κοινωνίας και του Θεού.

Συγκρίνοντας **τώρα** τα «έργα και ημέρες» του Βασίλη -από την απόσταση του χρόνου που μας χωρίζει- με τα γεγονότα του **τότε**, καμία, κατά τη γνώμη μου, από τις αντιφατικές ενέργειές του -άλλοτε τίμιες και θετικά προσανατολισμένες και άλλοτε κοινωνικά αρνητικές- δεν είχαν πρόθεση να βλάψουν ή να εκδικηθούν ανθρώπους και κοινωνία: Απλά απέβλεπαν στην εύκολη εξοικονόμηση χρημάτων για την επιβίωσή του, χωρίς πολλές φορές να έχει την πνευματική διαύγεια να εκτιμήσει σωστά τις συνέπειες που συνεπάγονταν οι παρορμητικές αποφάσεις και οι αδέξιες και παράνομες κινήσεις του. Τρανό παράδειγμα, η απόφασή του να υποδυθεί ακόμα και το ... γιατρό!

Το αφήγημα του κ. Νίκου Καθάρη αναφέ-

ρεται σε πραγματικά γεγονότα της ζωής του Βασίλη Σούφλα και, ψηφίδα-ψηφίδα, ολοκληρώνει τη σκιαγράφησή του. Γράφει με οδηγό το συναίσθημα και παραθέτει τα περιστατικά, όπως και με τη σειρά που έρχονται στη μνήμη του. Είναι μια ιστορία, γεμάτη ανατροπές που σε καθηλώνει. Μια κατάληξη που ως την τελευταία του λεπτομέρεια φαντάζει απρόβλεπτη.

Ο τρόπος που περιγράφονται τα γεγονότα και οι καταστάσεις, οι σχετικές με τον πρωταγωνιστή του «έργου», βάζουν και τον αναγνώστη μέσα στο πλάνο, όπως για παράδειγμα συνέβη με την ταπεινότητά μου:

Κάθε φορά που ο συγγραφέας αναφέρει μια κίνηση, μια πράξη του ήρωά του, έναν τόπο, ένα κοινωνικό ή πολεμικό γεγονός, που λαμβάνει χώρα στο κοινωνικό περιβάλλον που ζει ο Βασίλης, μέσα στο μυαλό μου γίνεται ένα κλικ και ανοίγει μια πόρτα των παλατιών της μνήμης μου. Από την πόρτα αυτή βγαίνουν παρόμοιες παλιές εμπειρίες, εικόνες, βιώματα

και γεγονότα, ανεβαίνουν από τον υποσυνείδητο στο συνειδητό μου κόσμο, προβάλλονται στην εικονική οθόνη του μυαλού μου, δίνουν ζωή και κίνηση στα περασμένα και στ' αλαργινά και κάνουν τον τότε κόσμο να φαίνεται σημαντικός! Παράλληλα, μέσα σε δευτερόλεπτα, σχηματίζονται νέες αναμνήσεις που με φέρνουν πίσω, σ' αυτά που άφησα κλείνοντας την πόρτα φεύγοντας. Αυτά που με ακολουθούν παντού σαν τη σκιά μου, σαν εφιάλτες και που κάποια απ' αυτά άλλαξαν κάποτε μόνιμα τον τρόπο με τον οποίο βλέπω σήμερα τον κόσμο. Πώς γίνεται, αλήθεια, και η μνήμη αφήνει μέσα μας

“Κάθε φορά που ο συγγραφέας αναφέρει μια κίνηση, μια πράξη του ήρωά του, έναν τόπο, ένα κοινωνικό ή πολεμικό γεγονός, που λαμβάνει χώρα στο κοινωνικό περιβάλλον που ζει ο Βασίλης, μέσα στο μυαλό μου γίνεται ένα κλικ και ανοίγει μια πόρτα των παλατιών της μνήμης μου”

τη σφραγίδα της, σαν ένα θραύσμα γυαλιού που δεν αφαιρέθηκε ποτέ από ένα επουλωμένο τραύμα, με αποτέλεσμα να μπορούμε να κουβαλάμε το παρελθόν μέσα στο μυαλό μας; Πώς ξέρουμε αυτά που ξέρουμε; Πώς φτιάχνουμε τους νοητικούς χάρτες -τις δομές των αναμνήσεων- που μας χρησιμεύουν ως οδηγό στον κόσμο όπου ζούμε;²

Και ακόμα παραπέρα: Γιατί κάποιες συναντήσεις είναι μοιραίες, σαν κάποια μυστήρια δύναμη να τις επιβάλλει να συμβούν; Παίζει -κατά Αϊνστάιν -ζάρια ο θεός;. Δεν είσαι ποτέ προετοιμασμένος για τις συναντήσεις αυτές. Δεν φοράς τα καλά σου, ούτε συνδέονται με ιδιαίτερες μέρες. Είναι εκείνη η ξεχωριστή στιγμή που συναντάς ένα τόσο μοναδικό κράμα ανθρώπου και που αφήνει μέσα σου ανεξίτηλα τα «σημάδια» του, όπως, καλή ώρα, συνέβη και σε μένα, που έτυχε δυο φορές να βρεθώ δίπλα στο Βασίλη Σούφλα:

(α). Αμάλλιγο και αμούστακο παιδί ήμουνα, όταν βρέθηκα για πρώτη φορά κοντά στον ιδιόρρυθμο αυτόν νέο: Μπόι δυο μέτρα εκείνος, -ένας ημίθεος στα μάτια μου που «έπιανε την πέτρα, την έστυβε κι έβγαζε νερό»-νιάνιαιο και «νάνος» εγώ μπροστά του. Ίσως γι' αυτό, όταν η μοίρα τ' φερε να διασταυρωθούν οι δρόμοι μας, από το βίο και την πολιτεία του, δύο μόνο στιγμιότυπα (ενσταντανέ) καρφώθηκαν στη μνήμη μου: Το πρώτο στιγμιότυπο: Μάγειρας ο Βασίλης στο γάμο του Γιάννη Σιούτη (Καζάκη) με τη Θούλη του Δασκαλάκη, κι εγώ -που τυχαία βρίσκομαι εκεί -παρακολουθώ το

Βασίλη στο πώς ανακατεύει το καζάνι που βράζει το πλιγούρι του γάμου. Το παντελόνι του παλιό και σκισμένο στο «επίμαχο» ύψος όπου ενώνονταν τα μακριά κανιά του. Την ώρα εκείνη κάποια από τις μπρατίμισσες μπήκε στο μαγειρείο, είδε το σκίσιμο του παντελονιού και του είπε :

—«Ορέ, δεν αντρέπειει που ήρθες στο γάμο με ξισμένου παντιλόν'»;».

Για να πάρει την πληρωμένη απάντηση:

—«Κι... κι...κι... Καλά! Δυο μέτρα άντρας, εσύ εκεί βρήκες να τηρήσεις;».

Χιούμορ απλό, αλλά με κέντρισμα τη σκέψης, που σε κάνει να αναρωτηθείς: Αλήθεια, γιατί ο οπτικός μας ορίζοντας στενεύει και η ματιά μας εστιάζεται σε ένα συγκεκριμένο αλλά ξεχωριστό για τον καθένα σημείο και τί συγκρατεί ο κάθε άνθρωπος όταν βλέπει έναν άλλο άνθρωπο, ένα αντικείμενο ή ένα φαινόμενο;

(β). Το δεύτερο στιγμιότυπο είναι στα Γιάννενα: Είμαι τώρα πάνω από έντεκα χρονών και πραγματοποιώ (υποχρεωτικά, ένεκεν εμφυλίου) το πρώτο μου ταξίδι, το ταξίδι της ενηλικίωσής μου, από την Κόνιτσα προς την Αθήνα. Το ταξίδι εκείνο διακόπηκε στα Γιάννενα για αρκετές ημέρες, επειδή το αεροπλάνο της γραμμής (ΤΑΕ, νομίζω, ήταν η ονομασία της εταιρείας) δεν μπορούσε να προσγειωθεί λόγω κακοκαιρίας. Μέναμε ο αδελφός ο Ηλίας κι εγώ στο πανδοχείο του Μανέκα (πανδοχείο ... «κατάμεστο» από ψείρες και ξυλόψειρες (κοριούς), που έπεφταν από το ταβάνι ή έβγαιναν από τις χαλαρές σα-

“Ξαναζώ τα γεγονότα εκείνης της εποχής. Σήμερα, από την κορφή της ζωής μου, γυρίζω τα μάτια προς τα περασμένα, αγναντεύω τους αλλοτινούς ανθρώπους που έφυγαν, ανιστορώ τα πρόσωπα, τις κουβέντες, τα γέλια και τα πειράγματά τους και μετρώ το πόσο λίγοι είμαστε ακόμα ...Εδώ!!!”

νίδες του πατώματος και ορμούσαν επάνω σου να σου ρουφήξουν το αίμα!) και τρώγαμε στο μαγέρικο, που ήταν δίπλα στην είσοδο του Πανδοχείου. Κάποιο βραδάκι, την ώρα που εγώ δοκίμαζα για πρώτη φορά «γιουβαρλάκια» (και μου φάνηκαν τόσο νόστιμα τα ... άτιμα που ζήτησα και δεύτερη μερίδα· δεν μου χάλασε το χατίρι ο λάλας μου!), ενώ ο ίδιος ο Ηλίας, «είπε» πως δεν του άρεσαν και παρήγγειλε φασολάδα, ενώ στην πραγματικότητα δεν έφταναν τα χρήματά του για δεύτερο πιάτο γιουβαρλάκια...

Εκεί ήρθε και ο Βασίλης και άρχισε τη συζήτηση με τον αδελφό μου. Ανάμεσα στις κουβέντες τους, στις οποίες εγώ δεν έδινα και πολλή προσοχή άκουσα το Βασίλη να λέει με τη χαρακτηριστική προφορά του, ενώ τα μάτια του έλαμπαν από χαρά: «Κι... κι... κι..., που λες Λία, σήμερα **φούσκωσε ο μπάκακας**», (που στην ιδιωματική γλώσσα των κουδαρέων, σημαίνει: «Σήμερα πληρώθηκε και φούσκωσε το πορτοφόλι μου») και χτυπούσε τη δεξιά γροθιά του στο στήθος πάνω αριστερά στο μέρος της καρδιάς του.

Από τότε, **κάθε φορά που έπαιρνα το ολόκληρο μηνιατικό μου, μέχρι και σήμερα μετά το «κάπιταλ κοντρόλ» που παίρνω το γλίσχρο βδομαδιατικό μου (420 Ευρώ!) της σύνταξής μου, θυμόμουν και θυμάμαι το Βασίλη και λέω πάντα: «ΣΗΜΕΡΑ ΦΟΥΣΚΩΣΕ Ο ΜΠΑΚΑΚΑΣ».**

Μόνο δύο, λοιπόν, τα βιωμένα γεγονότα από το συναπάντημά μου με το Σούφλα, αλλά πλημ-

μυρίδα αναμνήσεις, σκέψεις και στοχασμοί καθώς διαβάζω το σχετικό αφήγημα του κ. Ν. Καθάρου.

*Ναι! Ξαναζώ τα γεγονότα εκείνης της εποχής. Σήμερα, από την κορφή της ζωής μου, γυρίζω τα μάτια προς τα περασμένα, αγναντεύω τους αλλοτινούς ανθρώπους που έφυγαν, ανιστορώ τα πρόσωπα, τις κουβέντες, τα γέλια και τα πειράγματά τους και μελαγχολώ καθώς βλέπω και μετρώ το πόσο λίγο είμαστε **ακόμα** ...ΕΔΩ!!!*

Τελικά, διευρύνοντας λίγο τους ορίζοντες της σκέψης μας και προβληματιζόμενοι αναρωτιόμαστε: Μήπως, **κάπως** έτσι, σαν του Βασίλη, είναι η ζωή και η κοινή μοίρα όλων των ανθρώπων; «*Τον ίδιο δρόμο παίρνουμε καθένας μοναχός*», λέει ο Κ. Καρυωτάκης.

Καθένας μας, πράγματι, έχει το δικό του λαβύρινθο να διανύσει στην περιπέτεια της ζωής!

Αγρίλης, Ιούλιος 2016

¹ Η Μαρία ήταν η ψηλότερη, ίσως, κοπέλα του χωριού! Κατά την περίοδο του εμφυλίου οι γυναίκες επιστρατεύονταν, για να εκτελέσουν χρέη τραυματιοφορέων. Το πρόβλημα με τη Μαρία ήταν ότι δεν έβρισκαν «ισοϋψη ταίρι», για τη συμπλήρωση της τετράδας, που μετέφερε το φορείο.

² Στα μεγάλα αυτά ερωτήματα της ανθρώπινης ύπαρξης ενώνουν τα τελευταία χρόνια τις προσπάθειές τους - χρησιμοποιώντας παράλληλα σύγχρονα και υψηλής τεχνολογίας επιστημονικά μέσα - προκειμένου να απαντήσουν επιστήμονες από διάφορους κλάδους: ψυχολόγοι, βιολόγοι, φυσικοί, φιλόσοφοι κλπ. Θα βρουν απάντηση;

Κόλαση και Παράδεισος

Όχι, δεν πρόκειται να σας κουράσω με όλα εκείνα τα παράδοξα που λέγει ο λαός περί κολάσεως και παραδείσου¹. Ούτε και θέλω να γράψω ένα φιλοσοφικό δοκίμιο περί αυτών. Δεν είναι μέσα στα ενδιαφέροντά μου. Απλά, σκέπτομαι ότι ο κόσμος με τέτοιες διδαχές κατηχήθηκε, ανά τους αιώνες, μέσω των υπερβατικών τελολογικών² θρησκειών (Ιουδαϊσμός, Χριστιανισμός, Ισλαμισμός, για να περιοριστούμε στον εγγύς χώρο μας), στις οποίες ο θεός (Γιαχβέ, Θεός, Αλλάχ) είναι ταυτόχρονα πανάγαθος αλλά και τιμωρός, είτε στην επίγεια ζωή, είτε στην μετά θάνατον. Επόμενο ήταν, αφού έτσι διαπαιδαγωγήθηκε, με τη φαντασία του να πλάσσει και με τη γραφίδα του να ζωγραφίσει, τόσο τα σημεία, τα τέρατα και τα κακοπαθήματα μιας δαιμονοκρατούμενης κόλασης, που δεν τα χωράει ο νους του ανθρώπου, όσο και την απραξία και το νιρβάνα ενός τέλειου, αγιοκρατούμενου και ιεραρχημένου παραδείσου. Και ενώ η κόλαση είναι, όντως, αποκρουστική, ένας τέτοιος πληκτικός παράδεισος δεν είναι καθόλου ελκυστικός στον σύγχρονο, ενεργό και κριτικά σκεπτόμενο άνθρωπο. Και τα δυο δείχνουν ξένα προς το φύσει ανήσυχο και πάντα ερευνητικό πνεύμα του έλλογου ανθρώπου, στο οποίο βασίστηκε διαχρονικά η δημιουργική εξέλιξή του. Το κατηχημένο πλήρωμα εξακολουθεί να προσεγγίζει αυτά τα θέματα αξιωματικά, μέσω μιας αυθαίρετης πίστης, ανατολίτικης³ προέλευσης θα έλεγα, παντελώς ξένης προς τη διαλεκτική της φιλοσοφίας και τον ορθολογισμό της σύγχρονης επιστήμης.

Μια τέτοια λαϊκότερη ζωγραφιά, (Φωτ. 1), που σε καμιά περίπτωση δεν θα την έλεγα αγιογραφία, παρόλο που περιέχει και πάμπολλες σεπτές μορφές του χριστιανισμού, είναι αναρτημένη στο ναό της αγίας Παρασκευής στη Δροσοπηγή. Πάνω σε μουσαμά, ο απλός λαϊκός ζωγράφος, με έντονα χρώματα και χωρίς να τηρεί αυστηρά τους εικαστικούς και ορθογραφικούς κανόνες, απεικόνισε, στο κάτω δεξιό τεταρτημόριο και στην κάτω ζώνη, ό,τι διδάχτηκε και έμαθε για τις τιμωρίες και τα βασανιστήρια που αναμένουν τους αμαρτωλούς και άπιστους που θα σταλούν στη φοβερή κόλαση, ενώ, στο πάνω τμήμα της, απεικόνισε τις χορείες των «αεί αινούντων» αγγέλων, αποστόλων, προφητών και λοιπών αγίων, στις οποίες θα καταταγούν οι ευσεβείς πιστοί που θα επιλεγούν για τον παράδεισο. Με μια υπερβολική δόση πραγματισμού, που προκαλεί πράγματι καταπληξία, προσπαθεί να εμφυσήσει τον ακραίο φόβο της τιμωρίας σε όσους είναι υπηρέτες τις αδικίας. Η όλη θεματική της κόλασης, [Λεπτομέρειες στις (Φωτ. 4) έως (Φωτ. 10)], θυμίζει τα φρικτά, ιεροξεταστικά κολαστήρια του μεσαίωνα. Επεικώς, όση ανθρωποπάθεια και συμβολισμό να δεχθούμε, είναι απαράδεκτα, ακόμη και ως εικασίες. Η απεικόνιση των βασανιστηρίων είναι τόσο ακραία και αποκρουστική, με δείγματα παρά φύση ασελγειών από δαίμονες, που θυμίζει τις αντίστοιχες περιγραφές της «Κόλασης του Δάντη» και προκαλεί τρόμο και αποστροφή, ώστε αναρωτιέται κανείς:

Είναι δυνατόν αυτά να είναι θέλημα ενός πανάγαθου θεού, ο οποίος δώρισε στην οικουμένη, χωρίς φειδύ και εξαιρέσεις, τις ανθρωπιστικές αξίες της αγάπης και της συγχώρεσης; Και είναι θεμιτό ο φόβος και η τιμωρία να αποτελούν μέσο διαπαιδαγώγησης ή σωφρονισμού του επιρρεπή, έστω, προς την αμαρτία ανθρώπου;

Μόνο ένας ακραίος φιδεισμός⁴ μπορεί να δώσει θετικές απαντήσεις σ' αυτά τα ερωτήματα. Με τα αξιωματικά «πιστεύω» του, ίσως εύκολα θα δεχόταν για κάθε αμαρτημά μας να τιμωρούνται αισχρώς και παρά φύση, από απαίσια τερατόμορφα δαιμόνια, τα γεννητικά μόρια του ανθρώπου, ωσάν αυτά, μέσω των οποίων αεί αναθάλλει η ζωή και διαιωνίζεται το είδος

Φωτ. 1. Γενική όψη του ζωγραφήματος.

μας, ευθύνονται για τα κάθε είδους παραπτώματά μας. Ο ασήμαντος άνθρωπος, αυτός που δεν αντιστοιχεί ούτε καν σε έναν απειροελάχιστο κόκκο του αχανούς σύμπαντος, με τις εγωιστικές ανθρωποπάθειες που τον διακατέχουν, αντιστρατεύεται την ίδια τη φύση και τους κανόνες που τη διέπουν. Για τους παραπάνω λόγους, οι Επίτροποι του ναού, συμβουλευόμενοι και τους προϊσταμένους εκκλησιαστικούς ταγούς, ας εξετάσουν μήπως αυτή η ζωγραφιά, που κάνει τους ενορίες να αποστρέφουν το βλέμμα τους από ντροπή, δεν έχει πλέον κανένα νόημα και σκοπό να εκτίθεται σε κοινή θέα στο ναό.

Τέτοιες και άλλες συναφείς σκέψεις ταλάνιζαν τη σκέψη μου, καθώς παρατηρούσα και φωτογράφιζα τη ζωγραφιά, εν έτει **1989**. Και ασφαλώς, κάποιες παρόμοιες σκέψεις⁵ θα δημιουργηθούν και στους αναγνώστες, που θα δουν τις φωτογραφίες σε τούτο το τεύχος του περιοδικού, ή και την ίδια τη ζωγραφιά στο ναό. Τις απαντήσεις ας τις δώσουν μόνοι τους, ερευνώντας ελεύθερα και κριτικά, ανάλογα με τις γνώσεις και το

ανθρωπιστικό περιεχόμενο του «πιστεύω» τους, χωρίς δεσμεύσεις από καθιερωμένα ερμηνευτικά πρωτόκολλα, ιερατικά ή κοσμικά, και έχοντας κατά νου ότι «... *αλκάν φρενών έπαυσεν φόβος*», όπως έγραψε ο Πίνδαρος (522-428 π.Χ.), ο κορυφαίος λυρικός ποιητής της λαμπρής ελληνικής αρχαιότητας, δηλ. «... *με τη δύναμη του νου/γνώσης σταμάτησε ο φόβος*».

Για την ιστορία και την προέλευση της ζωγραφιάς γνωρίζω τα παρακάτω:

«Τη λαϊκή αυτή απεικόνιση τη ζωγράφισε κάποιος ορθόδοξος, χριστιανός Αρβανίτης, ονόματι Τόντης, που στην ελληνική σημαίνει Θεόδωρος, (ξεχάστηκε το επώνυμό του), στο Φιέρι (Fieri) της Αλβανίας, τον χειμώνα του 1954/55. Την έφερε στη Δροσσοπηγή ο Κώστας Σίμος του Αλκιβιάδη (1911-2010), επονομαζόμενος και **Κρασάς**⁶, που βρέθηκε εκεί, λόγω των γεγονότων του εμφυλίου 1946/49, όταν επαναπατρίστηκε την 01-05-1958, (Φωτ. Α), και τη δώρισε στην εκκλησία της αγίας Παρασκευής Δροσσοπηγής, για να βλέπουν οι άπιστοι και αμαρτωλοί τι τους περιμένει, όπως έλεγε ο ίδιος.

Φωτ. 4. Λεπτομέρεια: Τιμωρία του φιλάργυρου.

Φωτ. 5. Λεπτομέρεια: Ο βασανισμός του ράφτη.

Φωτ. 6. Λεπτομέρεια: Ο κολασμός της πόρνης.

Φωτ. 7. Λεπτομέρεια: Τα παθήματα του μυλωνά.

Φωτ. 8. Λεπτομέρεια: Η ποινή του μπακάλη.

Φωτ. 10. Λεπτομέρεια: Ο φοβερός Άδης

Είναι αντίγραφο από αντίστοιχη ελληνική ζωγραφιά που υπάρχει σε ναό του αγίου Νικολάου, κάπου (ξεχάστηκε το χωριό) στη Βόρεια Ήπειρο.». [Απόδοση αφήγησης του Κων. Σίμου, τον Αύγουστο του 1989, σε μένα τον γράφοντα].

Σημειώσεις

- 1) **Τελολογία:** Από το αρχ. Ελλ. «τέλος» (= τέρμα - σκοπός) + Ελλ. «λόγος». Φιλοσοφική θεωρία που προεβέβη ότι όλα υπάρχουν και συμβαίνουν για κάποια σκοπιμότητα. Απλούστερα, κάποιος αυτοματισμός ή πρόνοια καθορίζει και κατευθύνει όντα, φαινόμενα και λογική προς κάποιους τελικούς «σκοπούς».
- 2) Η αρχ. Ελλ. λέξη «παράδεισος» είναι ανατολίτικη, δάνειο εκ της περσικής. Αρχικά σήμαινε «κήπος περιφραγμένος, περιβόλι», όπως ήταν τα πανέμορφα και πλήρη με οπωρικά και θηράματα περιβόλια των ευγενών Περσών. Με την σημερινή έννοια πρωτοχρησιμοποιήθηκε στη μετάφραση της Παλαιάς Διαθήκης από τους Εβδομήκοντα (Ο΄), κατά την ελληνιστική περίοδο, [πριν τη γραφή των Ευαγγελίων], προς χρήση των εξελληνισμένων Εβραίων της Αλεξάνδρειας, για να αποδώσει τον εβραϊκό όρο «κήποι της Εδέμ».
- 3) Όπως αυτό φαίνεται και από τη σημείωση 2.
- 4) **Φιδείσμος:** Από το Λατ. fides (= πίστη). Θεωρία που δέχεται και εξαίρει την αρμοδιότητα και προτεραιότητα της πίστης στην αντίληψη

της αλήθειας, (οντολογικής, φιλοσοφικής ή θεολογικής), αμφισβητώντας ή απομεινώνοντας, εν ταυτώ, την αντίστοιχη ικανότητα του λογικού.

5) Τέτοιοι συλλογισμοί υπάρχουν στο βιβλίο “Τιμωρία, η σκοτεινή όψη της σεξουαλικότητας”, του Στέφ. Τσιόδουλου, έκδοση future, Αθήνα 2012, στο οποίο γίνεται σχετική ανάλυση (σελ. 58 και σημ. 33) και εμπεριέχονται λεπτομέρειες (σελ. 63, 64) από τη ζωγραφιά της **Δροσποηγής**. Σ’ αυτό επισημαίνεται πως στις απεικονίσεις αυτές αισχρώς τιμωρούνται μόνον τα αμαρτήματα στα επαγγέλματα του «δευτερογενή τομέα» της τότε αγροτοκτηνοτροφικής οικονομίας, π.χ. μυλωνάς, ράφτης, μπακάλης, αργυραμιβός, κρασοπώλης, πόρνη, ενώ από τους αγρότες μόνον ο παραυλακιστής, δηλ. αυτός που παίρνει αυλακίες από το γειτονικό χωράφι, κολάζεται με παρόμοιο απαίσιο τρόπο. Παραδόξως, υπάρχει μια ταξική επιλογή των τιμωρούμενων, ωσάν η αμαρτία να είναι απότοκος της κοινωνικής τάξης στην οποία ανήκει κάποιος.

6) Από τα παιδικά του χρόνια, του είχαν κολλήσει οι λοιποί συνομήλικοι αυτό το παρωνύμιο, επειδή έμοιαζε με το παιδί ενός περιφερόμενου οινοπώλη/**κρασά**, Κοπατσιάρη την καταγωγή, από το χωριό Ζάλοβο (τωνρινό Τρίκωμο) Γρεβενών, ο οποίος περνούσε τότε από το χωριό. Ο ίδιος δεν έπινε ποτέ, δηλ. δεν ήταν οινοπότης/κρασάς, παρόλο που το γένος του είχε εκλεκτά αμπέλια. Ήταν δεινός χορευτής, κυρίως των αργών αρβανίτικων χορών, και, ως ενήλικας, στωμύλος κήρυκος της θείας τιμωρίας και των σχετικών χριστιανικών διδαχών.

Η έκθεση φωτογραφιών του Κώστα Μπαλάφα στην Δροσοπηγή

Το περσινό Καλοκαίρι (2015), τελειώνοντας την ευδόκιμη, πολυετή θητεία του το Δ.Σ. της Αδελφότητάς μας, έκλεισε το πλούσιο παραγωγικότητα και δραστηριοτήτων του έργου, με μία ακόμη αξιοθαύμαστη πολιτιστική εκδήλωση, τη διοργάνωση φωτογραφικής έκθεσης, προβολής μέρους του ανεκτίμητου θησαυρού του Μουσείου Μπενάκη (Αθηνών) και ειδικά του συμπατριώτη μας, τιμημένου καλλιτέχνη φωτογράφου Κώστα Μπαλάφα.

Ήταν μια περίφημη ιδέα και πρόταση του συγχωριανού μας σεμνού καλλιτέχνη Κ. Τζιμούλη, προς το Δ.Σ. της Αδελφότητάς μας, που την αποδέχθηκε με ενθουσιασμό και την υλοποίησε με απόλυτη ανταπόκριση σε υποχρεώσεις και ευθύνη.

Η επιλογή των φωτογραφιών του Κ. Μπαλάφα έγινε με το αυστηρό κριτήριο αξιολόγησης και κάποιας διαχρονικής συνάφειας με το χωριό μας, του αξιαγάπητου δικού μας Κ. Τζιμούλη ως και της υπέροχης και ευγενικότατης επιμελήτριας φωτογραφίας του Μουσείου Μπενάκη κας Γεωργίας Αμσιρίδου, που με το σύζυγό της και τα παιδιά τους έφτασαν στο χωριό μας και

παραβρέθηκαν στα εγκαίνια της έκθεσης, φέρνοντας και άλλους ομότεχνους φίλους τους.

Το όμορφο στήσιμο της έκθεσης, άψογης επαγγελματικής τελειότητας και υπευθυνότητας ακόμη και στις παραμικρές λεπτομέρειες με τις επεξηγηματικές λεζάντες, ήταν αφιλοκερδώς προσφορά του Κώστα Τζιμούλη και της διακοσμήτριας κόρης του Ιφιγένειας, που εντυπωσίασε όλους και μας έκανε περήφανους, αφού η όλη προσπάθεια, όπως και όσες είχαν προηγηθεί άλλες χρονιές, συντελούσε στην προβολή κι ανάδειξη του χωριού μας να βγει απ' την καταφρόνηση της λησμονιάς και της εγκατάλειψης που έχει υποστεί από αρμόδιους φορείς της Πολιτείας.

Ασφυκτικά κατάμεστο το μόνιμο κόσμημά μας κι αγαπημένο μας σχολείο, ως θαυμάσιο εκπαιδευτικό μας κέντρο πλέον, και από συγ-

χωριανούς μας και από εκλεκτούς προσκεκλημένους.

Μετά τα τελετουργικά των εγκαινίων της έκθεσης με ομιλία του προέδρου του Δ.Σ. της Αδελφότητάς μας Γεωργίου Κοτολούλη και σύντομους χαιρετισμούς απ' την επιμελήτρια του Μουσείου Μπενάκη Γεωργία Αμισιρίδου, τον Βουλευτή Ιωαννίνων κ.Στέφο Γιάννη, τον Δήμαρχο Κόνιτσας κ.Παπασπύρου Ανδρέα και την Αντιδήμαρχο Οικονομικών και Μαστοροχωρίων κα Δημάρατου Κατερίνα, ακολούθησε παραδοσιακό κέρασμα της Αδελφότητας με λουκουμία κι αναψυκτικά από πασίχαρες κοπέλες και ύφες μας ως και η ξενάγηση στους χώρους της έκθεσης φωτογραφιών του Κ. Μπαλάφα.

Αντικειμενικά βλέπαμε και συνεκτιμούσαμε πως η διοργάνωση της έκθεσης έσμιγε το χωριό μας με τους δρόμους της ιστορίας του και σε πορεία πολιτιστικής ανάπτυξης, σε μια εποχή κρίσης πολύπλευρων αρετών και αξιών και ταυτοχρόνως μας δίνονταν ευκαιρία και δυνατότητα να εμπλουτίσουμε τις γνώσεις μας με ατίμητα στοιχεία και αξίες που οι τέχνες εμπειριέχουν και αδυνατούμε διαφορετικά να έχουμε

πρόσβαση επαφής και σχέσης.

Η έκθεση αποτέλεσε και ως επιβεβλημένο αντάμωμα απότισης φόρο τιμής και περηφάνιας μας για τους παπούδες και γιαγιές-μανίτσες μας, για τους προγόνους μας που είχαν σκαρφαλώσει εδώ, στα ένδοξα, γενέτειρα χώματά μας, κι έγινε για όλους –ες μας λίκνο ζηλευτό, που πήραν φωτιά τα όνειρά μας κι άσβεστα θερμαίνουν τις καρδιές μας, με περίσσευμα αγάπης και φλογάτης νοσταλγίας να ερχόμαστε σαν αποδημητικά πουλιά, να ξαναπατάμε στα παιδικά μας χνάρια που αποτυπώσαμε ανεξίτηλα στις άγραφες μνήμες μας.

Περιφερόμενοι στον ωραίο κύκλο των καταπληκτικών φωτογραφιών του Κ. Μπαλάφα, παρατηρούσες να προσομοιάζουν απεικονίσεις των, ως ταυτόσημες αναπαραστάσεις με βιώματα γονέων μας και με προσωπικά μας ιχνηλατήματα δρασκελισμάτων μας, ζωής και δεινοπαθημάτων μας στο χωριό!

Ήθελα ξυπνούσαν αποκοιμίσματα του χρόνου και άνοιγαν κλικ της φαντασίας μας σε πισωγυρίσματα, αναπολήσεις κι αναμνήσεις σε έναν τόπο και κόσμο που ως παράδοξης γενναιότητας πλάσματα επιζήσαμε και παράδοξα αλλά-

ξαμε τη μοίρα μας, με το φως του ήλιου που μας έθρεψε και της μάθησης που κουβαλάμε, με την σκληρή βιοπάλη για γλυκό ψωμί, με τους ακατάπαυτους αγώνες και θυσίες για κοινωνικές ανατροπές που επήλθαν.

Ανικνεύαμε φωτογραφίες και φάνταζαν σα να ανακαλύπταμε το χθες και το προχθές δικού μας περάσματος και ζωής στον λατρευτό χώρο του απόμακρου χωριού μας. Φάνταζαν σα να βρισκόμασταν σε συναπαντήματα και ομοιοτυπίες παραλληλισμών και δισταυρώσεων με δικές μας στράτες και μονοπάτια, με δικούς μας τόπους, εργασίες και ενασχολήσεις κι ο νους με σκέψεις πικρές, μας γύριζε σε απθανατισμένο παρελθόν, άγουρο και άγευστο χαράς παιδικών μας χρόνων.

Ξαναζούσαμε στη βουβαμάρα των φωτογραφιών, βουρκώματα κι ανταριάσματα πόνου, απ' ότι μας είχε σημαδέψει η κόλαση εκείνης της ζωής μας, σκληρών και ταραγμένων χρόνων, ανείπωτων στερήσεων, συμφορών, κακουχιών, πείνας, εξαθλίωσης και δυστυχίας, άγριων, φρικτών συνεπειών πολέμων, ανελέπτου κι αδελφοκτόνου σπαραγμού ως κι ανήκουστων ταλαιπωριών, που οι αντοχές όλων μετριούνταν με τη ζωή και με το θάνατο! Στεκόμασταν μπρος στην κάθε φωτογραφία κι από επιθυμία ενδιαφέροντος κι από περιέργεια κι από θαυμασμό κι επαναλαμβάναμε το παρατηρητικό μας κοίταγμα σα να βλέπαμε χωρικές μας προεκτάσεις και δραστηριότητες ανθρώπων, ήθη και παραδόσεις τους ως το άλλοτε ρουτίνας καθημερινότητας και σφύζουσας ζωής χωριό μας.

Φωτογραφίες με παιδιά και μάνες θλιμμένα κι αγέλαστα, άντρες και γυναίκες με πρόσωπα ρυτιδοφαγωμένα, γερασμένα πρόσωπα και κοπέλες, στον ανθό της νιότης, μαραζιασμένες σαν απόπιστα λουλούδια, που μήτε στον «ήλιο μοίρα είχαν» μήτε προδιαγράφονταν και στη ζωή τους ελπίδα ζεστασιάς, χαμόγελου και χαράς ή αισιοδοξία φυγής κι απελευθέρωσης καλύτερης τύχης. Φωτογραφίες με ζώα και τοπία ως οικεία και γνώριμα σε εναλλαγές εποχών και φάσεις γεγονότων και εκδηλώσεων ως αν-

τανακλαστικά φαινόμενα και με δικές μας καταστάσεις, δοκιμασίες, τυράννιες και παιδεμούς που ξέραμε.

Ίσως για πολλές και πολλούς νεότερους-ες, οι ασπρόμαυρες φωτογραφίες του μαύρου των πίσω μας δίσσεχτων χρόνων, να θεωρήθηκαν εικόνες απίστευτης ζωής και κόσμου παραμυθιών, που δεν έζησαν και αντιμετώπισαν, που δεν συλλαμβάνει κι ο νους τους μήτε στη σφαίρα της λογικής μήτε της φαντασίας τους, αφού το σήμερα απέχει μακράν πολύ απ' τις αντιγραφές των φωτογραφιών. Όσες και όσοι

γεννηθήκαμε στο τότε και στο πριν των φωτογραφιών του Κ. Μπαλάφα δίκαια κι αναπόφευκτα ταυτίσαμε απεικονίσεις με γεγονότα διαστάσεων και στο κύλισμα της ζωής στο χωριό μας. Κάποιες φωτογραφίες που μας καθήλωναν στο «διάβασμά» τους, νιώθαμε να επιδρούν ενέσιμα σε ξεθωριασμένες μνήμες μας και να αποκτούν φως και φρεσκάδα θύμησης, ως καταγραφών «μχανής του χρόνου» και σε ανατρεξίματα ξετυλιγμάτων επίπονων βιωμάτων μας.

“**Περιφερόμενοι στον ωραίο κύκλο των καταπληκτικών φωτογραφιών του Κ. Μπαλάφα, παρατηρούσες να προσομοιάζουν απεικονίσεις των, ως ταυτόσημες αναπαραστάσεις με βιώματα γονέων μας και με προσωπικά μας ιχνηλατήματα δρασκελισμάτων μας, ζωής και δεινοπαθημάτων μας στο χωριό!**”

© www.photoraptis.gr - 6975578625

© www.photoraptis.gr - 6975578625

Ποια μάνα μας, όπως και σε φωτογραφίες, δεν μας κουβάλησε τσιους, στην αγκαλιά ή φορτωμένη στη σαρμανίτσα, μαζί με τσεκούρι ή τσαπί σε χωράφια, δεν μας βύζανε και δεν μας τάζε εκεί και δεν την τρόμαζε το κλάμα μας στις έγνοιες και στους φόβους της, που πέρ' απ' την πείνα μας κινδυνεύαμε κι από δαγκώματα φιδιών;

Πόσες φορές δεν μας κατέβαζε σπίτι, πάλι φορτωμένη πάνω από δεμάτια χορταρικών, κλαδιών, σταριών, καλαμποκιών ή ξύλων και αποκοιμόμασταν σαν ο ποδαρόδρομός της να ήταν και γλυκό μας νανούρισμα; Πόσες φορές δεν μας δένανε στο σαμάρι γαϊδουριού ή μουλαριού, όταν κουβαλούσαν στους ώμους τους τα σύνεργα, για να οργώσουν ή να σπείρουν τα χωράφια;

Πόσες φορές σ' αμπέλια ή στα χωράφια, δεν μας κρεμούσαν φασκιωμένα στις σαρμανίτσες, σε σκιερά δέντρα να μη μας «φάνε» φίδια και χόρταιναν ουρανό πλανεμένα τα μάτια μας, χωρίς να χορταίνει και γάλα το στομαχάκι μας απ' τις νηστικές και πεινασμένες μάνες μας στην Ιταλοгерμανική Κατοχή και σε μετέπειτα χτυπήματα ανυπόφορης φτώχειας;

Ποια και ποιος δεν είδε σε φωτογραφίες γαϊδούρια και μουλάρια σε ενασχολήσεις και δεν προσέτρεξε ο νους του σε ό,τι είχαμε κι εμείς που ιδιαίτερα αγαπούσαμε και χαιρόμασταν όταν αδειανά τα καθαλικεύαμε και φορτωμένα απορούσαμε και θαυμάζαμε τη φιλική τους εξημέρωση, την ανεκτικότητα, την υπομονή, την νοημοσύνη και τη δύναμή τους.

Φτωχότερες και περισσότερο ταλαιπωρημένες οι οικογένειες που τους λείπανε απ' το βίος τους. Για όσες τα αποκτούσαν με αιματηρές στερήσεις, υπολογίζονταν σαν λατρευτά τους μέλη και τα φρόντιζαν με στοργή τέκνων τους, γνωρίζοντας πως απ' τις πολύτιμες υπηρεσίες και αγαθά που τους προσέφεραν εξαρτιόταν τη βελτίωση της ζωής τους, η λύση δυσχερών, πολλαπλών προβλημάτων ως και η ανακούφιση από αυθύπαρκτες ανάγκες και δυσκολίες.

Σταθήκαμε με δέος στα Μετέωρα που σα σε διάκοσμο θαύματος μεσουράων βράχων και στα φημισμένα ιστορικά μοναστήρια «φιλοξενούνταν» κοπάδι γιδοπροβάτων κι αναπολήσαμε δικούς μας τσελιγκάδες, τσομπάνους και βλάχους που με χιλιάδες γιδοπρόβατα γέμιζαν λιβαδάματα, χωραφίες, λαγκάδια, πλαγιές και βουνά κι αχολογούσαν συναυλιακά και αρμονικά με κουδούνια, κυπριά και τσουκάνια και εκπλησσόμασθε για τις μυστηριακές διαισθήσεις και το αλάνθαστο θυμητικό τους που ποτέ δεν μπερδούνταν μήτε στα μέρη στρούγκακ και γρεκιάσμα-

τος, μήτε στα σπίτια αφεντικών τους σα γύριζαν απ' τα βοσκοτόπια, μήτε και στα γενετούρια τους να τα βυζάζουν όσο κι απaráλλακτη ομοιότητα αν είχαν με άλλα της ομοταξίας τους.

Φωτογραφίες σε άγριες βαρυχειμωνιές κι άθελα θυμόμασταν δικά μας ξεπαγιάσματα σε κατακλυσμαίεις βροχές, χιονοπτώσεις και παγερά ανεμοβόρια, που χάνονταν ο ουρανός στη μαυρίλα απ' τα βαριά σύννεφα που τον σκέπαζαν και κρύβονταν στην πυκνή καταχνιά τα γύρω μας

“Γύρισε μύριες στροφές και μοίρες πίσω ο νους, σα να ξεφυλλίζαμε δικό μας άλμπουμ φωτογραφιών που η καταραμένη φτώχεια μας στέρπησε να έχουμε και θυμηθήκαμε σταθμούς κι αφητηρίες της ως αποξεχασμένης πικρής ζωής μας, που μας φαρμάκωνε με πόνους αβάσταχτους, πόντο-πόντο ανέβαζε το μπόι μας κι αντιστεκόμασταν αμυνόμενοι”

βουνά, όταν δεν φάνταζαν τσαλακωμένο τους σάβανο σε αποκλεισμούς ακατάπαυτου χιονιά.

Φωτογραφίες με φάσεις ποικίλου φάσματος της ζωής σ' άγνωστους τόπους και ως συνώνυμες με απαραβίαστα καθιερωμένα, που προλάβαμε και ζήσαμε στο χωριό μας και τώρα απ' το φακό του τιμώμενου Κ. Μπαλάφα αναστοχαζόμασταν και θυμόμασταν σαν ταινία ξεδιπλώματος βιωμάτων μας.

Θυμηθήκαμε τα δικά μας σχολικά χρόνια που με σκισμένα καλτσούκια ή φρεσκοφτιαγμένα τσαρούχια κι άδειο σακούλι από βιβλία, τετράδια και μολύβια, αν δεν γεννούσαν οι κότες ν' ανταλλάξουμε αυγά σε μπακάλη, πηγαίναμε και φεύγαμε απ' το σχολείο (με άγνωστη την πολυτέλεια της ομπρέλας στις βροχές) και ως βρεγμένα παπιά, σφαίρες γινόμασταν να φτάσουμε σπίτια μας, για να στεγνώσουμε στ' αναμμένα τζάκια μας.

Θυμηθήκαμε γάμους και ξέφρενους χορούς γλεντιού στις αυλές των νιόπαντρων που ατσιγκούνευτα προσφέρονταν το εκλεκτό Προσήλιο μας κρασί και με πάθος μαθαίναμε και της «τάβλας» τα τραγούδια.

Θυμηθήκαμε κηδείες προσφιλών μας προσώπων, που φεύγανε ανυπεράσπιστοι από γιατρούς και φάρμακα και γοερά τους συνόδευε το κλάμα μας, συνεπαίρνοντάς μας πάλι σε συγκινήσεις θλίψης.

Πόσοι αναστοχασμοί δεν μας πήραν σε συνειρμούς σεργιανισμάτων ανάμεικτων συναισθημάτων, στο τραχύ οδοιπορικό μας που στην άβολη νιότη μας ανοίξαμε φτερά κι αποδράσαμε σε πιο ανοικτό ορίζοντα, για καλύτερο κόσμο δικαιότερης κοινωνίας να πάρουν εκδίκηση τα όνειρά μας.

Γύρισε μύριες στροφές και μοίρες πίσω ο

νους, σα να ξεφυλλίζαμε δικό μας άλμπουμ φωτογραφιών που η καταραμένη φτώχεια μας στέρησε να έχουμε και θυμηθήκαμε σταθμούς κι αφετηρίες της ως αποξεχασμένης πικρής ζωής μας, που μας φαρμάκωνε με πόνους αβάσταχτους, πόντο-πόντο ανέβαζε το μπόι μας κι αντιστεκόμασταν αμυνόμενοι. Μας γιγάντωνε ακατάβλητο πείσμα αστείρευτης θέλησης, ανεξάντλητης δύναμης και άσβεστης ελπίδας να τραβήξουμε μπροστά κι όλο μπροστά, δίνοντας ομορφιά, νόημα και προοπτική στη ΖΩΗ, αφού για όλους είναι ΜΙΑΣ ΔΟΣΗΣ ΧΑΡΙΣΜΑ και δημιουργίας και απολαύσεων.

Απόλαυση της ζωής μας και χρέος συνείδησης είναι και η επιστροφή μας στις φωλιές που κληρονομήσαμε ή φτιάξαμε – ως σκορπισμένα χελιδόνια– και στις βαθιές ρίζες που αναστηθήκαμε και δεν αφήσαμε απότιστες απ' την αγάπη μας κι απ' την περηφάνια που μας προίκισαν.

Σε όλους τους συντελεστές της τόσο αξιοθαύμαστης έκθεσης φωτογραφιών του Κ. Μπαλάφα, που μας ταξίδεψαν στο μακρινό

χθες της σκληρής πραγματικότητας του χωριού και βιωμάτων μας, αξίζουν θερμότητα συχαρητήρια. Δικαίωσαν ρόλους αξιώματος και ευθύνης αντιπροσώπευσής μας και πέτυχαν την κοινή αναγνώριση προσφοράς έργου και ως ηθική ανταμοιβή τους τα πιο γνήσια αισθήματα ευχαριστιών και ευγνωμοσύνης όλων μας! Σήκωσαν στο φως του ήλιου και του πολιτισμού το χωριό μας, να μας μιμηθούν κι άλλοι. Ας παραδειγματίζουν και το νέο Δ.Σ. της Αδελφότητας να ΣΥΝΕΧΙΣΕΙ με το πιστοποιημένο φιλότιμο, τη δεδηλωμένη φιλοπατρία και το σφρίγος της όμορφης νιότης τους!

“Θυμηθήκαμε γάμους και ξέφρενους χορούς γλεντιού στις αυλές των νιόπαντρων που ατσιγκούνευτα προσφέρονταν το εκλεκτό Προσήλιο μας κρασί και με πάθος μαθαίναμε και της «τάβλας» τα τραγούδια”

Το δικό μου χορευτικό!

Πανηγύρι 1990...και εκεί που ετοιμαζόμασταν για τη πλατεία, ξαφνικά έρχεται η αδελφή μου σπίτι ψάχνοντας για παραδοσιακή στολή... Ο Πρόεδρος του χωριού μας, Κώστας Παπαδημητρίου είχε μαζέψει κάποια κορίτσια από το χωριό και τους είπε να χορέψουν με παραδοσιακές στολές! και γω; εγω όχι; είπα... πήγα λοιπόν στη πλατεία με τα μούτρα κατεβασμένα...Περίμενα με τη παρέα μου να δούμε τα μεγαλύτερα κορίτσια του χωριού μας να χορεύουν... ήταν κάτι καινούριο... κάτι φρέσκο... κάτι που έκανε τον κόσμο να ξεσηκωθεί και να το απολαύσει με μεγάλη χαρά...κάτι που έκανε και μένα να δημιουργήσω το επόμενο καλοκαίρι μαζί με την παιδική μου φίλη Βάσω Καπλάνη το δικό μας χορευτικό...και αυτό χάρις στην ιδέα που είχε τότε ο πρόεδρος μας!

Από την επόμενη χρονιά, άρχισαν οι ετοιμασίες! Να συγκεντρώσουμε τραγούδια, να μάθουμε βήματα... να εντυπωσιάσουμε και εμείς με τη δική μας παρουσία. Το καλοκαίρι του 1990 λοιπόν μαζευτήκαμε και δημιουργήσαμε το χορευτικό η δική μας γενιά. Η γενιά του 1982! Χωρίς καν μουσική, αλλά τραγουδώντας κάποιους στίχους από δικά μας τραγούδια, αρχίσαμε να μπαίνουμε στο ρυθμό, να μαθαίνουμε βήματα καινούρια, να σχεδιάζουμε με τι τρόπο θα κάνουμε την είσοδό μας, την έξοδό μας και

όλα τα σχετικά...! Κάθε απόγευμα συγκεντρωνόμασταν στο αγαπημένο μας Δημοτικό Σχολείο...εκεί που οι γονείς μας κάποια χρόνια πριν κάθονταν στα ξύλινα θρανία, εκεί καθόμασταν και μεις για άλλο σκοπό...δε θα ξεχάσω που στα διαλλειματάκια μας, παίζαμε πάντα στο θεατράκι, ψάχναμε παλιές φωτογραφίες και προσπαθούσαμε να αναγνωρίσουμε αγαπημένα πρόσωπα, σκαλίζαμε τα αρχεία για να βρούμε τα "μαργαριτάρια" των γονιών μας...

Και έτσι λοιπόν τα καλοκαίρια μας στο χωριό είχαν ένα παραπάνω ενδιαφέρον με τη διοργάνωση του χορευτικού μας! Προσπαθούσαμε να βρίσκουμε τραγούδια παραδοσιακά, αν και μια χρονιά έκανα το λάθος να βάλω κάποια άλλα τραγούδια που μόνο του τόπου μας δεν ήταν. Ένα από αυτά ήταν το «Μακεδονία ξακουστή»! Δε φαντάζεστε τι άκουσα! Μα και εγώ; Μακεδονία ξακουστή του Αλεξάνδρου η χώρα στο Κάντσκο; Ήθελα να παρουσιάσω και κάτι άλλο βλέπετε... μόνο που ήταν μεγάλη αποτυχία και το κατάλαβα αργότερα! Συνέβησαν λοιπόν και κάποια λάθη μέσα στην παιδική αφελεία μου...

Μετά από κάποια καλοκαίρια η επόμενη γενιά από τη δική μου, αυτή του 1988 και άνω μου ζήτησαν να συμμετέχουν στο χορευτικό και αν θα μπορούσα να τους αναλάβω... Ξαφνιάστηκα ευχάριστα και φυσικά δέχτηκα με απεριόριστη χαρά! Έτσι υπήρχαν δυο τμήματα του χορευτικού! Ένα μεγάλο και ένα μικρό... που το μεγάλο κάποια στιγμή ένωσε πως παραμεγάλωσε και δεν ξανασυμμετείχε... οπότε μετά το μικρό χορευτικό έγινε μεγάλο, και στο μικρό ήρθε άλλο, καινούριο αίμα...!

Και τα χρόνια πέρασαν, και τα πανηγύρια τελείωναν και περιμέναμε τα επόμενα ώσπου το καλοκαίρι του 2002 ήταν και το τελευταίο που συμμετείχα. Ένωθα πλέον ότι είχα να δώσω το είχα δώσει αυτά τα 12 καλοκαίρια, και ότι από εκεί και πέρα το μόνο που ίσως έκανα ήταν να κουράζω τους χωριανούς μου με επαναλήψεις. Εκείνο το καλοκαίρι ο πρόεδρος της Αδελφότητας Γιώργος Κοτολούλης, μου απέμεινε και μια αναμνηστική πλακέτα, για την συμμετοχή μου στο χορευτικό όλα αυτά τα χρόνια. Με συγκίνησε πολύ αυτή η κίνησή τους και τους ευχαριστώ από καρδιάς για την τιμή που μου κάνανε και για το ενθύμιο που το κω φυλαγμένο!... μετά από μένα τη σκυτάλη την πήρε η Άρτεμις Ζιώγα, που για μένα ήταν αναμενόμενο χάρις στην αγάπη της για το χορό και το χωριό! Και έτσι το χορευτικό συνέχισε με καινούριες ιδέες, καινούρια πρόσωπα και με πολύ όμορφα αποτελέσματα... και στην πορεία ήρθε η Κωνσταντίνα Ζιώγα, που με το δικό της με-

ράκι και τη δική της αγάπη, έδωσε και συνεχίζει να δίνει το καλύτερο της εαυτό ! Εδώ πρέπει να πω ένα μεγάλο μπράβο στα κορίτσια... γιατί όλο αυτό που μπορεί να έχει μια μικρή διάρκεια, θέλει πραγματικά πολύ δουλειά, καλή οργάνωση και υπομονή, γιατί πάρα πολλά από αυτά τα παιδιά που πέρασαν δεν ήξεραν ούτε βηματάκι !

Θα μπορούσα να μιλάω ώρες για το χορευτικό... πέρασα τόσο όμορφα τόσο με τη δική μου παρέα αλλά και με τις πιο μικρές γενιές, που μου δόθηκε η ευκαιρία να γνωρίσω και τα πιο νέα παιδιά. Όπως μέσα από το χορευτικό γνώρισα και την κα Θωμαή Μουκούλη, που η βοήθειά της και οι ιδέες της όλα αυτά τα χρόνια ήταν πολύτιμη! Την ευχαριστώ από καρδιάς!

Μπορεί να έχουν περάσει χρόνια που άφησα αυτό το κομμάτι, ομολογώ όμως ότι μέσα μου δεν βγήκε ποτέ... κάθε φορά που καμαρώνω τα παιδιά να συμμετέχουν, νιώθω το ίδιο άγχος, το ίδιο πάθος, την ίδια συγκίνηση, ...την ίδια αγάπη..

Εύχομαι να είμαστε καλά, οι παραδόσεις μας να συνεχίζονται και οι νεότερες γενιές να συνεχίζουν με τον ίδιο σεβασμό την κάθε παράδοση του τόπου μας διότι κάθε τόπος οφείλει την ιδιαιτερότητά του αλλά και την ύπαρξή του στην παράδοση και στην ιστορική μνήμη.

Επίσκεψη του Δ. Κουτσούμπα στα Μαστοροχώρια

Την περιοχή των Μαστοροχωριών της Κόνιτσας επισκέφθηκε, προχτές Κυριακή, αντιπροσωπεία του ΚΚΕ, με επικεφαλής τον ΓΓ της ΚΕ του Κόμματος, Δημήτρη Κουτσούμπα.

Με μια έκδηλη περηφάνια οι κάτοικοι της Δροσοπηγής (Κάντισικο) ξενάγησαν τον Δ. Κουτσούμπα σε σημεία του χωριού - δηλωτικά της στενής σχέσης των κατοίκων με το ΚΚΕ και λαμπρές σελίδες των αγώνων του λαού μας. Ένα σύνθημα της ΕΠΟΝ ανεξίτηλα γραμμένο στην πέτρα, το σπίτι που κοιμήθηκε ο Άρης Βελουχιώτης όταν είχε φτάσει στην περιοχή, ιστορίες για τη μεγάλη προσφορά του χωριού στον αγώνα του ΔΣΕ, για τα δεκάδες παιδιά που σώθηκαν στις Λαϊκές Δημοκρατίες, αλλά και τους τιμημένους νεκρούς αυτού του αγώνα. Παράλ-

ηλα, όμως, περιγράφοντας την εξαιρετικά δύσκολη κατάσταση που βιώνουν σήμερα, κατήγγειλαν το γεγονός ότι οι εφαρμοζόμενες πολιτικές οδηγούν την περιοχή στην απόλυτη ερήμωση. Χαρακτηριστικό το γεγονός ότι το αγροτικό ιατρείο που εξυπηρετεί και τα γύρω χωριά παραμένει χωρίς γιατρό (από το 1999 οι διαμαρτυρίες των κατοίκων έχουν κατατεθεί στη Βουλή από το ΚΚΕ), ενώ αναξιοποίητο παραμένει και το άρτια εξοπλισμένο συνεδριακό κέντρο που στεγάζεται στο χώρο του παλιού δημοτικού σχολείου.

Ιδιαίτερα θερμή ήταν η υποδοχή και στο Κεφαλοχώρι (νέα Λυκόραχη), όπου έχει στηθεί από την ΚΕ του ΚΚΕ το μνημείο για τους μαχητές του ΔΣΕ. Ο κατάλογος με τους μαχητές του ΔΣΕ από το χωριό που έπεσαν στη μάχη ιδιαίτερα μακρύς. Τον υπενθύμισε η 90χρονη Θεοδώρα Σδούκου, γυναίκα του Αχιλλέα, λοχαγού του ΔΣΕ που έπεσε στο Κάμενικ. Η σχέση του χωριού με το ΚΚΕ αποτυπώνεται και στην επιμέλεια με την οποία οι κάτοικοι φροντίζουν το μνημείο στην κορφή του λόφου πάνω απ' το χωριό. Εκδηλώθηκε η ζέστα αυτής της σχέσης τόσο στη διάρκεια του περάσματος του Δ. Κουτσούμπα από τα δυο καφενεία του χωριού, όσο κι αργότερα σ' ένα γλέντι που στήθηκε με αφορμή την επίσκεψη. Κι εδώ δεν έλειψαν οι κουβέντες για τη δυσκολία που έχουν οι κάτοικοι, ειδικά οι κτηνοτρόφοι, αλλά και τα νέα παιδιά να μείνουν στην περιοχή.

...οι μήνες που πέρασαν στον τόπο μας!

ΑΠΟΚΡΙΕΣ 2016

Η αντάμωση Καντισιωτών στο κάλεσμά μας για τις φετινές Απόκριες, είχε

ανέλπιστα μεγάλη συμμετοχή. Τα πατροπαράδοτα έθιμά μας αναβίωσαν όπως κάθε χρόνο. Την Κυριακή στις 13 Μαρτίου το πρωί ο κόσμος, που ήταν πολύς οφείλουμε να πούμε, συγκεντρώθηκε για το καθιερωμένο μάζεμα των κέδρων. Θα ανάψει μεγάλη φωτιά εφέτος συλλογιστήκαμε... Το βράδυ έφτασε και ήρθε η ώρα για το μασκάρεμα των καρναβαλιών. Η είσοδος στο κατάστημα της Ροιδούλας Πατσιωτού ήταν εντυπωσιακή μέσα σε μεγάλο κέφι και γέλιο από τις επιλο-

γές κοστούμιών που έκαναν οι μασκαράδες. Συνέχεια έχει ο χορός γύρω από τη μεγάλη φωτιά που είχε ήδη ανάψει στη πλατεία "Πατσιωτού", τρα-

γουδώντας τα αποκριάτικα τραγούδια. Κέφι, γέλιο, χορός, πυροτεχνήματα έδωσαν μεγάλη ζωντάνια στο χωριό. Μετά το χορό των μασκαράδων σειρά έχει το έθιμο του "χάσκαρου" στο καφενείο Ροιδούλας Πατσιωτού. Η όλη διαδικασία είχε πολύ γέλιο προσπαθώντας να πιάσει ο καθένας με το στόμα το αυγό που αιωρούνταν στη ρόκα μέσα από τρεις προσπάθειες. Ο χορός με τα παραδοσιακά μας τραγούδια συνεχίστηκε με την παρέα των "Σαμαράδων".

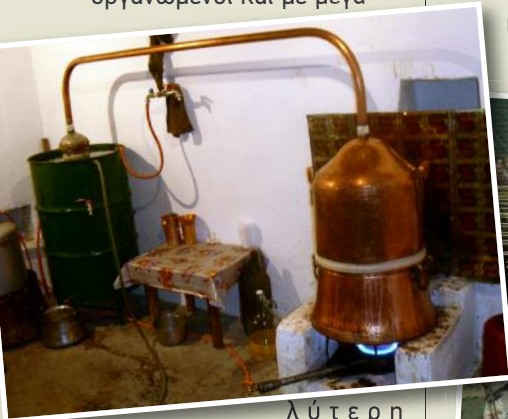
Το γλέντι κράτησε μέχρι πρωίας τραγουδώντας όλοι μαζί αποκριάτικα τραγούδια. Ξημέρωσε Καθαρά Δευτέρα, όπου η Αδελφότητα Δροσο-

πηγιωτών πρόσφερε σε όλους ντόπια φασολάδα, λαγάνες, καλβιά και άλλα νησίσιμα εδέσματα. Το τριήμερο έκλεισε με τον καλύτερο τρόπο... το πέταγμα χαρταετών στην "Αλατσά". Αξίζει να σημειωθεί ότι οι φετινές Απόκριες ξεπέρασαν κάθε προσδοκία σε συμμετοχή, κέφι, χορό, τραγούδι κάτι το οποίο μας έδωσε μεγάλη χαρά να συνεχίσουμε την αναβίωση του εθίμου των Αποκριών. Ραντεβού του χρόνου!!

2η Γιορτή Τσίπουρου

Το κίνητρο για την καθιέρωση της Γιορτής Τσίπουρου στη Δροσοπηγή δόθηκε από την περσινή και πρώτη μας απόπειρα για αυτή τη διοργάνωση, η οποία στέφθηκε με επιτυχία. Φέτος, ακόμη πιο οργανωμένοι και με μεγα-

λύτερη συμμετοχή έγινε και η 2^η γιορτή τσίπουρου στον πίσω χώρο του συνεδριακού κέντρου Δροσοπηγής. Ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή και συγκεκριμένα από τον μήνα Σεπτέμβριο όπου και έγινε η αγορά των σταφυλιών. Σειρά παίρνει το πάτημα των σταφυλιών όπου με καλή παρέα και μουσική τα σταφύλια πατήθηκαν, τοποθετήθηκαν στα βαρέλια, η βράση ξεκίνησε και η αναμονή για το αποτέλεσμα μεγάλη! Στις 31 Οκτωβρίου η 2^η γιορτή τσίπουρου είναι γεγονός. Η συμμετοχή του κόσμου μεγάλη, οι καζανιές διαδέχονταν η μια την άλλη, τα κομμάδια είχαν πά-

ρει θέση στα κάρβουνα και η μουσική ορχήστρα των "Σαμαράδων" έδωσε την καλύτερη νότα στη γιορτή. Το κέφι άναψε γρήγορα, οι χοροί ξεκίνησαν υπό το άκουσμα των ντόπιων παραδοσιακών μας ακουσμάτων. Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά όλους όσους συντέλεσαν οικειοθελώς στη βραδιά αυτή:

Τον **Γιάννη Χατζόπουλο** για την προσφορά σταφυλιών για τη γιορτή, τον κτηνοτρόφο **Κώστα Τσάτσα** για την προσφορά μεγάλης ποσότητας κρέατος, τον κτηνοτρόφο **Παύλο Ζώτο** για την προσφορά μεγάλης ποσότητας κρέατος, τον φούρναρη **Σταύρο** για την προσφορά ψωμιού για τις ανάγκες της εκδήλωσης, τη μάντρα υλικών του **Δημήτρη Σδούκου** και **Διομήδη Σδούκου** για την προσφορά υλικών για το στήσιμο του υπόστεγου, τον **Κώστα Σδούκο** για την προσφορά μανιταριού για τη

θέρμανση του χώρου, τα αδέρφια **Σαμαράδες** για τη διασκέδαση που μας πρόσφεραν, τον **Γεώργιο Κοτολούλη** για την παραχώρηση του καζανιού, τον **Βασίλη Κοτολούλη** για την προσφορά πλαστικών ποτηριών, πιάτων και άλλων ειδών, τον **Παύλο Ζιώγα** για την παραχώρηση της ψησταριάς, τους κυνηγούς του χωριού μας για τη προσφορά κρεάτων και παστά, τη **Ροιδούλα Πατσιωτού** για το μαγείρεμα του πασά και πατάτες και την παραχώρηση μανιταριού για τη θέρμανση, τον **Κώστα Καρνικούλη** για την προσφορά κρασιού, τον **Ευριπίδη Σδούκο** και τη **Δήμητρα Σουγλέρη** για τα βαρέλια που μας πρόσφεραν.

Ακόμη, όλους όσους βοήθησαν για το στήσιμο του στέγαστρου, τον **Θανάση Σουγλέρη** για τη βοήθειά του στις καζανιές, τις γυναίκες του χωριού για τα εξαιρετικά εδέσματα τους, τη **Μίνα Σιταρένιου** για τις αφίσες που σχεδίασε και την **Ειρήνη Καρρά** για τη δωρεά της σε εμάς.

Στο σημείο αυτό θα θέλαμε να πούμε ένα μεγάλο ευχαριστώ σε όλους οικονομικά συνεισέφεραν στο ταμείο μας παρόλο που η εκδήλωση ήταν δωρεάν για όλους.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

Σε εμάς τους Καντσιώτες αρέσει το άφθονο τσίπουρο και το ψήσιμο κρεάτων στα κάρβουνα γι' αυτό και σε κάθε ευκαιρία-αργία βρίσκουμε αφορμή να ανταμώνουμε όπως παλιά στο εξωκκλήσι της Παναγιάς και να περνάμε όμορφα! Έτσι και φέτος εκεί γιορτάσαμε και το τριήμερο του Αγίου Πνεύματος. Είμαστε χαρούμενοι που το αντάμωμα όλο και μεγαλώνει!!!

Η κοπή της πίτας

Στις 23 Ιανουαρίου κόψαμε την Πρωτοχρονιάτικη πίτα στο κατάστημα της Ροιδούλας Πατσιωτού. Οι καιρικές συνθήκες δεν επέτρεψαν την προσέλευση πολύ κόσμου στο χωριό όμως η στήριξη και η παρουσία των

μόνιμων του χωριού μας ήταν μεγάλη, δίνοντας χαρά και σε εμάς και στους ίδιους. Οι τυχεροί της βραδιάς ήταν το κατάστημα της Ροιδούλας Πατσιωτού και ο Θεόδωρος Ζιώγας από τη Αμερική.

Αγώνες ανωμάλου δρόμου παιδιών

Πραγματοποιήθηκαν και φέτος οι αγώνες ανωμάλου δρόμου, που είχαν εκκίνηση και τερματισμό την κεντρική πλατεία του χωριού.

Συνολικά 20 αγόρια και κορίτσια του Δημοτικού & του Γυμνασίου, έτρεξαν στα στενά δρομάκια του χωριού. Δόθηκαν κύπελλα και μετάλλια στους τρεις πρώτους νικητές και νικήτριες, ανά κατηγορία, και διπλώματα συμμετοχής σε όλους τους συμμετέχοντες, καθώς και από μία αναμνηστική μπλουζα με το σήμα της Αδελφότητας. Συνολικά τα παιδιά είχαν χωρισθεί σε 4 κατηγορίες.

Το ραντεβού ανανεώθηκε για του χρόνου, για τον επόμενο Αύγουστο.

Στους αγώνες πήραν μέρος με σειρά κατάταξης:

1^η κατηγορία: Αγόρια
Ρέβας Νικόλαος, Βασιλόπου-
λος Χρήστος, Κουτουλούλης
Γεώργιος, Χαρχαλάκης Κύρ-
κας, Κατσαμάνης Δημήτριος,
Τσιγκούλης Δημήτριος, Σίμος
Ανδρέας, Σιδηρόπουλος Γε-
ώργιος, Ζηκούλης Πηλέας,

2^η κατηγορία: Αγόρια
Ζώτος Σωκράτης, Ρέβας Θω-
μάς, Κουτρομπίνας Χρήστος

3^η κατηγορία: Αγόρια
Πατλάκας Δημοσθένης, Κου-
τρομπίνας Βασίλης, Σιούτης
Κων/νος

4^η κατηγορία: Κορίτσια
Σίμου Λυδία, Σίμου Ναταλία,
Χαρχαλάκη Μαρία, Κωνσταν-
τίνου Χρυσούλα, Κατσαμάνη
Δέσποινα

Αιμοδοσία

Στις 13/08/2015 πραγματοποιήθηκε η καθιερωμένη πια από το 2003, ετήσια ομαδική αιμοδοσία σε κινητή μονάδα του Παν. Νοσ. Ιωαννίνων στο Κοινοτικό κατάστημα του χωριού μας.

Αίμα έδωσαν οι:
Κοτσίνα Ευαγγελία, Κοτσίνας
Βασίλειος, Κοτσίνα Θεοδώρα,
Σίμου Δέσποινα, Σίμος
Κων/νος, Αδαμάκη Κυριακή,
Κατσαμάνης Γιάννης, Ζιώγα

Άρτεμις, Κουτρομπίνας Στυ-
λιανός, Μακρής Βασίλειος,
Τζιμούλη Ιφιγένεια, Ζιώγα
Κωνσταντίνα, Δημητρούλη
Μαρία, Λέκκας Ευθύμιος, Σι-
ούτη Ελευθερία, Καπλάνη
Ελένη, Μακρής Γεώργιος,
Τσιγκούλη Ιωάννα, Μακρή
Ιωάννα, Τσιλογιάννης Παύλος,
Σαλωμίδης
Ιωάννης,
Κουτρομπί-
νας Χαρί-
λαος, Παπα-
δημητρίου
Δήμητρα,
Δημητρού-
λης Δημή-
τριος, Ζιώγα
Αγγελική,
Σιούτης Θωμάς,
Χανταρεάν Μιχαέλλα, Ζη-
κούλη Γραμματική, Καρράς
Παύλος, Κοτολούλης Ελευθέ-
ριος, Καπλάνη Σεβαστή,
Τζιανφορκάρο Σέρτζιο, Λέκ-
κας Χρήστος, Ζώτος Κων/νος.

Προσήλθε αλλά κρίθηκε ότι
δεν πρέπει να δώσει αίμα, ο
Δημητρούλης Δημήτριος του
Γεωργίου.
Αυτή η εκδήλωση αλληλεγγύ-
της και ανθρωπιάς δεν είναι
χρήσιμη μόνο στους συναν-
θρώπους μας αλλά και στους
ίδιους τους συγχωριανούς
μας.
Μέχρι σήμερα εξυπηρετήθη-
καν όλοι οι συγχωριανοί μας
που είχαν ανάγκη αίματος,
χωρίς απολύτως καμία εξαί-
ρεση.
Συγχαίρουμε και ευχαρι-
στούμε θερμά τις/τους αιμο-
δότες, γι' αυτή την υψηλής
ευαισθησίας και ανθρωπιάς
εκδήλωση και ευχόμαστε
αυτή η πρωτοβουλία τους να
γίνει παράδειγμα προσφοράς
και αλληλεγγύης σε όλους
τους χωριανούς.

Νίκος Δημητρούλης

Καναδάς, Μάιος 2016

ΑΛΛΑΓΗ ΦΡΟΥΡΑΣ

Πλήρως ικανοποιημένοι διά τα, κατά τον χρόνον της θητείας της, θαυμάσια επιτεύγματα, αποχαιρετήσαμε την πρώην ηγεσία, και με ανείπωτη χαρά και ελπίδα υποδεχθήκαμε την καινούρια Διοίκηση της Αδελφότητας.

Προ πολλού το Δ.Σ. και η Σ.Ο. εξέφρασαν την επιθυμία παραίτησης των λόγω ηλικίας, οικογενειακών και ανειλημμένων υποχρεώσεων, που δεν επιτρέπουν την συνέχιση των καθηκόντων τους, με την υπόσχεση ότι θα παραμείνουν πολύτιμοι συμπαραστάτες στους διαδόχους των.

Η ηγεσία έπειτα από κοπώδη αγώνα ανέβασε τον πήχη, κράτησε ψηλά το γόητρο της Αδελφότητας και τώρα πεπαλαιωμένη πλέον έχριζε αντικατάστασης. Περαιτέρω παραμονή της στην εξουσία θα προκαλούσε προβλήματα στο επωμισθέν έργο, θα είναι ότι δια τον γηραιό αχθοφόρο η κίνησης την οποίαν κάμνει διά να μεταθέσει βαρύ φορτίον από του ενός ώμου εις τον άλλον, προς ελαφράν και απα-

τηλήν, κατά βάθος, ανακούφισιν.

Καθώς ξεσκονίζω τα ράφια της μνήμης μου, μακροβουτώντας στο απώτατο παρελθόν, διαπίστωσα ότι ανέκαθεν στις ψυχές των απανταχού χωριανών ενεφώλευε ο διακαής πόθος ίδρυσης κάποιας Αδελφότητας. Με τον καιρό η ιδέα έγινε πράξη τόσο στο εξωτερικό όσον και στο εσωτερικό με αποτέλεσμα η Αδελφότητα να παίρνει σάρκα και οστά.

Θα πρέπει εδώ να αποτίσουμε φόρον τιμής στους πρωτεργάτες, μιας μακροσκελούς λίστας, πλείστοι των οποίων πήραν το δρόμο της θανάσιμης, πριν προφθάσουν να γευθούν τους καρπούς του δέντρου που πότισαν. Ίδρυσαν και ορθοπόδησαν την ανύπαρκτη τότε Αδελφότητα στους χαλεπούς εκείνους καιρούς.

Διαβάζοντάς τους, ανάμεικτα συναισθήματα με κυρίευσαν και το κύμα των αναμνήσεων άρχισε να με περιλούει. Ένας εκ των ιδρυτών της νεοσύστατης Αδελφότητας ήταν ο αληστού μνήμης Χρήστος Τσιγκούλης (Σαμαράς), μπροστάρης, εμπνευστής και συντονιστής κάθε εκδήλωσης, ευχά-

ριστος και ευδιάθετος, αναπτέρωνε τους πάντας, η φυγή του οποίου συγκλόνησε σύμπασα τη μικρή μας κοινωνία. Το άνευ γυρισμού ταξίδι του αγαπητού μας φίλου άφησε πίσω δυσαναπλήρωτο κενό, αν και η λαλιά του σίγησε, θα μείνει όμως σφηνωμένη για πάντα στο κιτάπι της σκέψης μας. Πράγματι το χωριό απώλεσε ένα γνήσιο ταλαντούχο τέκνο του.

Αλλά και οι διάδοχοι των Σαμαράδων δεν υστερούν σε τίποτα, πλημμυρίζοντας χαρμόσυνα την Καντσιώτικη ατμόσφαιρα, δονίζοντάς την ηχητικά, ανεβάζοντας το κέφι κατακόρυφα, καθώς εκπέμπουν τους κλαρινάτους ντόπιους σκοπούς που συνάδουν απόλυτα με την επιθυμία των χορευτών, ικανοποιώντας αισθηματικά και το ακρούμενο πλήθος.

Το παραδοσιακό τραγούδι δεν είναι απλώς διασκέδαση, είναι ιστορία, με την έννοια ότι διεκτραγωδεί και εκφράζει τα αισθήματα του λαού για όλες τις εκφάνσεις του βίου.

Θα θεωρούσα μέγιστη παράλειψη να μην αναφέρω τους ΑΓΛΑΟΥΣ ΚΑΡΠΟΥΣ που προσέφερε κατά τον χρόνον της θητείας της η αποχωρήσασα Διοίκησης και η καταβαλλόμενη προσπάθεια υλοποίησης των έργων. Φέροντες βαριά ευθύνη, ως πρεσβευτές πολιτισμού στον τόπο μας, αγωνί-

στηκαν για την ανάπτυξη του χωριού, διαφορετικά θα είχε άλλη κατάληξη και μοίρα.

Παρ' όλες τις οικογενειακές και επαγγελματικές υποχρεώσεις, αλλά όταν κάποιος έζησε σε περιβάλλον που του ενεφύσπησε αξίες, αγαπά το χωριό και τον τόπο που μεγάλωσε, τότε αξίζει να διαθέσει λίγες από τις δυνάμεις του ώστε να συμβάλλει στη διατήρηση της παράδοσης και να συνδράμει στην πολιτισμική εξέλιξη.

Ο λαοφιλής πρόεδρος του Δ.Σ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΤΟΛΟΥΛΗΣ έταμε νέους δρόμους που απέβησαν ωφέλιμοι προς το συμφέρον του χωριού. Ύψιστον πνεύμα καινοτομίας, επιχειρηματικού δαιμονίου και διορατικότητας μεγίστου βεληνεκούς, με ανυποχώρητη επιμονή, ιώβεια υπομονή και δραστήριες πρωτοβουλίες κατόρθωσε τα ακατόρθωτα. Μία δημιουργική μορφή με γεμάτα τα συρτάρια του νου, αξιοπρεπής προσωπικότητα, ακέραιος χαρακτήρας και άνθρωπος λελογισμένης συμπεριφοράς κράτησε ψηλά το λάβαρο της Αδελφότητας.

Συνεπικουρούμενος από ένα επιτελείο εκλεκτών συνεργατών Δ. ΡΕΒΑ, Γ. ΤΖΙΜΟ, Κ. ΜΟΥΚΟΥΛΗ, Κ. ΣΠΕΛΛΑ και Ε. ΚΑΘΑΡΙΟ και άλλους που δεν εφείσθησαν κόπων, προσπαθειών και δαπανών, υπήρξαν ακάματοι εθελοντές, υπηρετώντας αθόρυβα και ανι-

διοτελώς το έργο τους, αντιμετωπίζοντας αντιξοότητες, ξεπερνώντας συμπληγάδες, αμβλύνοντας οξυμμένες καταστάσεις και παραμένοντας με τους πάντας φιλικά διακείμενοι.

Το συντονισμένο πρόγραμμα, ο υπέρμετρος ενθουσιασμός και ένας συνδυασμός ποικίλων συντελεστών, βρήκε μία πολυπληθή ομάδα εθελοντών επαρκώς προετοιμασμένη, σε εγρήγορση και εν οργασμό ενεργειών προς αποπεράτωση της αξιοθαύμαστης διαμόρφωσης του περιβάλλοντος χώρου, καθώς και του Σχολικού κήπου που προσελκύει όραση και οσμή με κύριο εμπνευστή της ιδέας και την επιμελημένη φροντίδα του αγαπητού μας ΠΑΥΛΟΥ ΖΙΩΓΑ στον οποίον και απευθύνω ένα μεγάλο ΕΥΓΕ. Αυτός και όλοι οι συντελεστές είναι άξιοι συχαρητηρίων.

Η ποικιλία των χρωμάτων σε πλήρη αρμονία μαγνητίζουν το βλέμμα και τόσες άλλες ομορφίες που βρίσκουν τον τρόπο να κλέψουν το ενδιαφέρον του επισκέπτη.

Την Συντακτική Ομάδα αποτελούν:

Ο ιθύνων νους ΘΩΜΑΣ ΖΙΩΓΑΣ και ο δεξιότεχνος φωτογράφος και μάγος του χρωστήρα ΚΩΣΤΑΣ ΤΖΙΜΟΥΛΗΣ.

Άτομα με ευρύτητα παιδείας, ανεπτυγμένου πνευματικού επιπέδου, ευρυμαθείς εγκέ-

φαλοι, γνώστες του αντικείμενου που υπηρετούν, με άψογη συμπεριφορά αλλά και με υψηλή κατάρτιση σε πολλούς άλλους τομείς του επιστητού, με καρύκειμα λόγου και αφηγηματική χάρη όπου η φύση επροίκισε αυτούς πλουσιώς με το χάρισμα του λόγου και της γραφίδας, συμβάλλουν τα μέγιστα στην επιμελημένη διάρθρωση του περιοδικού τα «ΚΑΝΤΣΙΩΤΙΚΑ».

Τα καλά για όλους πρέπει να λέγονται και να επιβραβεύονται για την πολύχρονη προσφορά τους. Οφείλω επίσης να αναφέρω ότι υπάρχει μια πλειάδα επιστημόνων γαλουχημένων στα Καντσιώτικα νάματα.

Διανοούμενες προσωπικότητες, οξυδερκή πνεύματα και φαινοί χαρακτήρες σε όλους τους κλάδους που ανέδειξε το χωριό μας. Για τους εργάτες αυτούς του πνεύματος και των γραμμάτων όσα και να ειπεί κανείς αισθάνεται ότι δεν είπα τίποτα. Όταν βρίσκεται κανείς μπροστά σε γίγαντες του πνεύματος συνειδητοποιεί τη δική του ασημαντότητα. Σ' αυτούς τους επιστημονικά καταρτισμένους λάτρεις και υπέρμαχους της παράδοσης οφείλουμε την εκτίμησή μας.

Η συμμετοχή τους στην Αδελφότητα είναι η χαρά που εισπράττουν προσφέροντας στο κοινωνικό σύνολο διαφυλάσσοντας ιστορικά λαογρα-

φικά στοιχεία του χωριού ακόμα και σε περιόδους οικονομικής κρίσης όπως αυτή που ζούμε σήμερα.

Είθε οι υψηλά ιστάμενοι και σύμπασα η Βουλή των Ελλήνων εντός της οποίας «Πολλά τα λαλούντα χείλη, ολίγα δε αι σκεπτόμενοι κεφαλαί» «μεριμνούν και τυρβάζουν περί πολλά ενός δε έστι χρεία» η Σωτηρία της Ελλάδος.

Ας εγκύψουν με σύμπνοια και συγκλίνουσες απόψεις με γνώμονα την ανάκαμψη της χώρας.

Ας προσεγγίσουν όλες οι αντιθέσεις σε μια γόνιμη σύνθεση μη εμπλεκόμενοι σ' έναν κυκεώνα κομματικών αντιπαράθεσεων, με λεκτικά ατοπήματα και φραστικά ολισθήματα, αλληλολοιδρούμενοι με βαρύτατους και απαξιωτικούς χαρακτηρισμούς, έχοντες ως κύριο μέλημά τους να θυσιάζουν τα πάντα στο βωμό της αναρρίχησης στην εξουσία.

Ας αφήσουν στο νεκροταφείο της λήθης την ιδεολογική άβυσσο που τους χωρίζει σταματώντας την διασταύρωση των ξιφών τους εξαπολύοντας

πλήθος εντόνων απειλών που συνδουλίζουν πολιτικά πάθη.

Ας συνεισιτούν και προσηλώσουν το ενδιαφέρον τους, σπεύδοντας τάχιστα, στα επίμαχα θέματα να τροχοπεδήσουν και ανακόψουν την κατηφορική πορεία της οικονομίας που είναι μία από τις χείνουσες πληγές πριν αυτή ολισθήσει επικίνδυνα προς τον όλεθρον και η κατάσταση να στροβιλίζεται στο χάσμα της αβεβαιότητας.

Ας βρεθεί μία κάποια έγκαιρη και έγκυρη λύση, έστω και Σολομώντεια, ώστε η χώρα μας να μην ταλανίζεται ως έρμαιον της βούλησης των δυνατών, των οποίων οι απαιτήσεις υπερβαίνουν «τα εσκαμμένα». Πρέπει η χώρα μας να απαγκιστρωθεί από τη μάστιγα της τοκογλυφίας, να βγει από την περίοδο της κρίσης και να μη καταστεί εις το διηνεκές συνεχής βορά των δανειστών του Βορρά.

Ο Γοργίας επισημαίνει:

Οι νίκες των Ελλήνων κατά των βαρβάρων απαιτούν ΥΜΝΟΥΣ. Ενώ οι νίκες των Ελλήνων κατά των Ελλήνων

απαιτούν ΘΡΗΝΟΥΣ.

Όπως όλοι γνωρίζουμε, οι στενότεροι συγγενείς της πατρίδας μας είναι: «ΤΑ ΠΛΟΥΤΗ και η ΦΤΩΧΕΙΑ». Δύο αντικρουόμενες πλευρές με διαμετρικώς αντίθετα συμφέροντα.

Δυστυχώς οι παραπάνω αναφερθέντες «συγγενείς» ενδημούν στον τόπο μας με έτι δριμύτερη αντιπαλότητα.

Είναι αδιανόπτο άλλοι να ζουν πολυτελώς στην ευμάρεια ωσάν Κροίσοι εν καιρώ κρίσης και άλλοι να πένονται ζώντας ως ΑΘΛΙΟΙ του Ουγκώ και το χειρότερο ο ένας να πνέει τα μένεα εναντίον του άλλου. Και ωσάν να μην έφθαναν όλα αυτά ήλθε να πλήξει τη δύσμοιρη πατρίδα ένας επιπρόσθετος «Βραχνάς» το προσφυγικό.

Τα άμετρα πλήθη των μεταναστευτικών ροών, σαρδελιδόν στοιβαγμένα, αριβάρουν συνεχώς σε φουσκωτές λέμβους, αμφιβόλου ασφαλείας, πολλές εκ των οποίων είχαν την ατυχία να καταποντιστούν ΑΥΤΑΝΔΡΕΣ στον υγρό τάφο με αποτέλεσμα το θαλάσσιο

κύμα να ξεβράσει στην ακτή άπνοα ανθρώπινα κουφάρια.

Οι δε ως εκ θαύματος διασωθέντες οδηγήθηκαν, αγγελιδόν ως μία αποίμαντος ποιμνη υπερβαίνουσα αριθμητικά την «Κάθοδο των Μυριών» του Ξενοφώντος, προς ευρωπαϊκές χώρες και πριν ακόμη φθάσουν στον ποθούμενο προορισμό τους ανέκοψε την πορεία τους το ανυψούμενο συνοριακό τείχος των Σκοπίων.

Εγκλωβισμένοι στη χώρα μας προσδοκώντας το άνοιγμα των συνόρων αρνούμενοι να μεταφερθούν σε κέντρα φιλοξενίας δεινοπαθούν στα λασπόνερα της Ειδομένης, όπου οι συνθήκες διαβίωσης δεν είναι στοιχειωδώς ανθρώπινες, η συνεχής κακοκαιρία διαβρώνει τις ψυχικές τους αντοχές και το σημαντικότερο η επιδείνωση της κατάστασης επισπεύδει την εμφάνιση ΛΙΜΟΥ και ΛΟΙΜΟΥ.

Οι δε διακινητές και αλληλέγγυοι εξυφαίνουν απίστευτες τραγωδίες. Παροτρύνουν τους ταλαίπωρους μετανάστες να εκλιπαρούν τους Σκοπιανούς απευθυνόμενοι εις ώτα μη ακουόντων με το ποθητό αίτημά τους «ΑΡΑΤΕ ΠΥΛΑΣ».

Και επανέρχομαι στα καθ' ημάς: Καίτοι μακράν ευρισκόμενος αισθητά μεν ΑΠΩΝ, Νοητά δε ΠΑΡΩΝ παρακαλώ δεχθείτε τα ελικρινά μου συγχαρητήρια και τις θερμές μου

ευχαριστίες δια τα εν λόγω επιτεύγματά σας.

Οφείλω να τονίσω ότι χωρίς το Δ.Σ. και τη Σ.Ο. ομού με τα ενεργά μέλη των θα υποδεχόμασταν και θα αποχαιρετούσαμε έναν τρομερά ΑΓΟΥΣΤΟ ΑΥΓΟΥΣΤΟ.

Συχνάκις μας διακατέχει έντονος συναισθηματισμός για τον τόπο που γεννηθήκαμε και όλες οι αναμνήσεις στήνουν χορό γύρω μας, διότι τα παιδικά βιώματα δεν ξεχνιούνται, μας ακολουθούν εφ' όρου ζωής και οι θύμψες νεανικής ηλικίας μένουν κουρνιασμένες μέσα μας.

Συνεπαίρνεται κανείς από την εικόνα, προξενώντας συναγερμό αισθημάτων, βλέποντας ένα μωσαϊκό από καλλίκτημο κοριτσομάνι ανταμωμένο με λεβεντόκορμα παλικάρια με έκφραση που αποπνέει κεφάτη διάθεση, να πλαισιώνει το μεγάλο μας πανηγύρι, που είναι η κορωνίδα της διασκέδασης, με τον εντυπωσιακό χορό, ανασταίνοντας τη χαρά τις μέρες του εορταστικού ξεφαντώματος, που μαγνητίζουν το κοινό με τη λάμψη της γοητείας τους.

Εδώ οι κλεφτές ματιές ζωντανεύουν τα πρώτα σκιρτήματα και συνδουλίζουν ερωτικά αμφοτέρα τα φύλα. Συχνά οι χορευτές ξαναμμένοι οδηγούνται στη βρύση ΧΩΡΑ να κορέσουν τη δίψα τους, εκεί όπου το αναβλύζων νερό της πηγής,

όπως μου ανέφερε κάποιος χαριτολογώντας πινόμενον επί τινος ημέρας έχει την ιδιότητα να μεταβάλλει εις Μητέρας τας Στείρας, η τεκνοδότειρα βρύση.

Μέρος από το συνωθούμενον, επί της απλόχωρης πλατείας, πλήθος παραμένει εκεί και ο χορός παρατείνεται ως το χάραμα μέχρι την ώρα που η νύχτα ενεχειρίζει τη σκυτάλη στο φως της μέρας, ενώ ανατολικά του ορίζοντα εμφανίζονται τα πρώτα σημάδια προμηνύοντας την έλευση ενός χρωματιστού ξημερώματος, εν είδει ροζ οργαντίνας και πριν ακόμη οι ακτίνες του ήλιου λαμπρύνουν τις γύρω βουνοκορφές τα όργανα σιγούν, οι χορευτές κεκορεσμένοι και πλήρως ικανοποιημένοι από τις εντυπωσιακές τους φιγούρες τις οποίες επιδέξια εκτέλεσαν, αποχωρούν ομού με το καθήμενο στα γύρω πεζούλια εναπομένειν πλήθος οδηγούμενοι προς «ΚΟΥΦΙΟ» πέφτοντας αμίλητοι στην αγκαλιά του «ΜΟΡΦΕΑ».

Δεν υπάρχουν λόγια ν' απεικονίσουν το γεγονός της γιορτής. Για να προκύψει, όμως, κάτι ωραίο χρειάζεται κατάθεση ψυχής και όχι αλαζονεία. Αυτό ακριβώς τονίζουν βιβλία και περγαμνές, που κουβαλούν στη ράχη τους αρχαία ρητά ικανά να αποπλίσουν την ανθρώπινη αλαζονεία.

Με το άνοιγμα του Συνε-

δριακού κέντρου, επίτευγμα της παραιτηθείσας ηγεσίας, επισκέφθηκαν το χωριό μας και λάμπρυναν με την παρουσία των εξέχοντες κοινωνικοί λειτουργοί, ιατρικού και εκπαιδευτικού κλάδου, που σπατάλησαν μέρος της θητείας των στον τόπο μας, καθώς και σημαίνοντες φυσιολογικές, εσωτερικού και εξωτερικού, επιστήμονες ολκής, αλλά και μεγάλα ονόματα καλλιτεχνών δημοτικής μουσικής, που αναπτέρωσαν τον παραδοσιακό μουσικό πλούτο και απογείωσαν τη διάθεση της γύρω ανθρωποσύναξης.

Εκεί στο χωριό, που όταν το κάδρο της περιοχής είναι χειμωνιάτικο και η συμπεριφορά του καιρού καθηλώνει τον υδράργυρο σε υπομηδενικές θερμοκρασίες και σκεπάζει τα πάντα στα λευκά, δρόμους και στέγες σπιτιών και των ανθρώπων που ζουν σ' αυτά αμυνόμενοι σθεναρά στη λαίλαπα της ερήμωσης.

Πολλά μεταξύ των φιλόξεων αυτών σπιτιών τα ερήμωσε ο θάνατος και η διασπορά. Εκεί όπου τα πολυώροφα σπανίζουν και τα παραδοσιακά λιθόχτιστα αφθονούν, εκεί που το χέρι του μάστορα σμίλεψε κτιριακά φιλοτεχνήματα αλλοτινών εποχών, εκεί μακριά από την τύρβη της πόλης, θα ακούσουμε τον κόκορα απομεινάρι παλαιότερης εποχής και αλάνθαστο κράχτη της

ώρας.

«Η παράδοση είναι η αρχόντισσα που πάντα έχει ένα ανοιχτό παράθυρο απ' όπου ατενίζει το ελπιδοφόρο μέλλον». (Εθνική Πινακοθήκη του Βερολίνου)

Ιδού μερικά που ανέφεραν εξέχοντες χειριστές της Γραφίδας: «Σε μια εποχή ξεπεσμένη για να μη χαθείς, σωστή μέθοδος είναι να συγκεντρώνεις το νου σου σε μια μεγάλη ψυχή που φύτρωσε και κάρπισε στα χώματα όπου ζεις» είπε ο Καζαντζάκης.

Ο Νίτσε έλεγε: «Ο κόσμος μπορεί να είναι όσο θέλει σκοτεινός, όμως αρκεί να παρεμβάλλουμε ένα κομμάτι Ελληνικής ψυχής για να φωτιστεί αμέσως, άπλετα».

Ένας άλλος πρόσθεσε: «Όποιος ξεχνά τα ήθη και έθιμα αυτοκαταστρέφεται».

Εναπόκειται λοιπόν σε σας, αγαπητοί μας Νέοι και Νέες, που λάβατε τα ντάνια ως καινούριοι ηγέτες, να προχωρήσετε με ενθουσιασμό για μεγαλύτερα επιτεύγματα. Ιδού στάδιον δράσης λαμπρόν η αγαπητή μας Αδελφότητα. Μυημένοι στα νάματα των Καντσιώτικων εθίμων, εκλεκτοί βλαστοί της νέας γενιάς η Αδελφότητα σας κρατά στην μεγάλη της αγκαλιά διότι είσαστε σταλαματιές από την ίδια βρύση.

Ευελπιστούμε ότι εν αगाστή συνεργασία με την αποχωρή-

σασα διοίκηση, διοικητούμενη τη συσσωρευμένη εμπειρία της σε σας, θα τρέψει το μονοπάτι της πορείας σας σε πλατιά ευκολοπερπάτητη λεωφόρο, ανεβάζοντας τον πήχη της Αδελφότητας στα υψηλότερα των ορίων του.

Εναποθέτουμε τις ελπίδες μας σε σας τα νέα Καντσιώτικα καμάρια. Έχω την αίσθηση ή μάλλον τη βεβαιότητα ότι αστακοοπλισμένοι όπως είστε με ΝΙΟΤΗ και ΓΝΩΣΗ, με τη ρώμη της ηλικίας, με έμφυτα και επίκτητα πνευματικά προσόντα, ξεδιπλώστε τις ικανότητές σας με επιμονή, θέληση και την εν πορεία αποκτούμενη εμπειρία θα φέρετε εις πέρας την αποστολή σας. Οργανώστε ένα πλούσιο πανηγύρι μιμούμενοι τους προκατόχους σας.

Εδώ ταιριάζει το αξίωμα του ΜΑΟ ΤΣΕ ΤΟΥΝΓΚ: «Ο πόλεμος μαθαίνεται πολεμώντας».

Πιστεύω ακράδαντα ότι όλα θα συνεχίσουν την ανοδική τους ροή και παρεμπιπτόντως υπενθυμίζω ότι: Όπου υπάρχει ΘΕΛΩ κυριαρχεί το ΜΠΟΡΩ. Στο περιβόλι του ΘΕΛΩ αναπτύσσονται αυτοφυώς άπειρα ΜΠΟΡΩ.

Συνεπώς Έτε Νέοι ηγέτες σπεύσατε με αμείωτο ενδιαφέρον στο προς συνέλισην έργο. Είστε το αγλάισμα του χωριού, το στολίδι του σήμερα και η ελπίδα του αύριο. Θα σας συνοδεύουν πάντα η αγάπη και οι ευχές όλων μας.

Τα Μαστοροχώρια από την απελευθέρωση, 1913 έως σήμερα

Τα Μαστοροχώρια δεν χάρηκαν για πολύ τα αγαθά της ελευθερίας, που τους προσκόμισε το 1913 το τέλος των Βαλκανικών πολέμων. Η ελπίδα ότι η κατάσταση θα άλλαζε, δεν επαληθεύτηκε. Ακολούθησαν χρόνια μαρσαμού, μια παρατεταμένη κρίση που με τον Α΄ παγκόσμιο πόλεμο και τον μικρασιατικό κατακλυσμό του 1922, ο μισός πληθυσμός πήρε τον δρόμο της μετανάστευσης. Είχαν αρχίσει τα ταξίδια για την Αμερική, Περσία, Αίγυπτο, Αβησσυνία, Σουδάν, Ταγκανίκα, Ρουμανία και παραλιακή Τουρκία καθώς και για τα παλαιοελλαδίτικα κέντρα (Αθήνα, Σπάρτη, Πάτρα, Μεσολόγγι, Βόλο). Για πρώτη φορά οι μαστόροι, παίρνοντας μαζί και τις οικογένειές τους, εγκαθίστανται μόνιμα στις πολιτείες που εργάζονται.

Το κέντρο βάρους της οικονομικής ζωής μέχρι και τον εμφύλιο εξακολουθεί να είναι κατά τρόπο μονόπλευρο τα εμβάσματα των ξενιτεμένων.

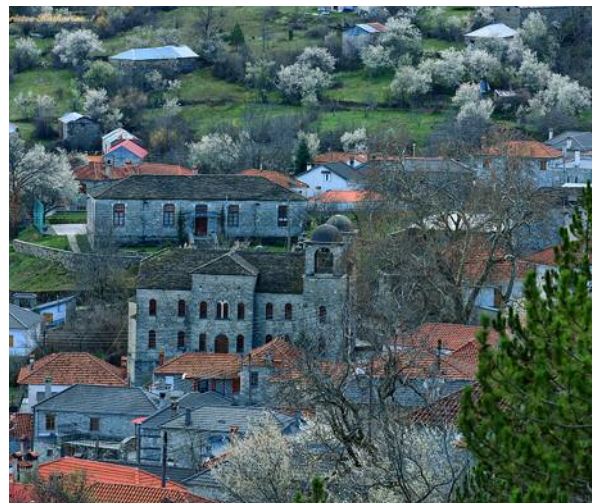
Η δεύτερη παγκόσμια σύρραξη μετέτρεψε την Ήπειρο σε πεδίο ηρωικών μαχών και αντιστάσεων. Στα δύσκολα κατοχικά χρόνια, με αστείρευτη επινοτικότητα δόθηκε ο αγώνας για την επιβίωση.

«Η περίοδος του εμφυλίου στην Ελλάδα

υπήρξε η πιο σκληρή, η πιο τραγική, η πιο άγρια». Τα μαστοροχώρια ερήμωσαν γιατί βρέθηκαν πάνω στη φωτιά, στην ζώνη των επιχειρήσεων και μέτρησαν νεκρούς, βίαιες μετακινήσεις πληθυσμών και χιλιάδες πολιτικούς πρόσφυγες στην Ανατολική Ευρώπη. Το τελευταίο μεταναστευτικό κύμα κατά τις δεκαετίες του '60 και του '70 αποψίλωσε πληθυσμιακά την περιοχή.

Ο εμφύλιος αύξησε την κρίση και επιτάχυνε την παρακμή, αλλά δεν την προκάλεσε. Η κρίση δημογραφική και κοινωνικοοικονομική μαζί, δεν είναι σύγχρονο φαινόμενο ούτε μεταπολεμικό. Οι ρίζες της φτάνουν στο μακρινό παρελθόν.

Τα ευρήματα έρευνας που πραγματοποίησαν το 1986-89 ο Σ. Δαμιανάκος, καθηγητής στο πανεπιστήμιο PARIS-X, NANTERRE και οι συνεργάτες του σε τρία χωριά της Ηπείρου, (Γρεβενίτι, Αετόπετρα, Πυρσόγιαννη) αποκαλύπτουν «την απίστευτη ικανότητα αντίστασης των ορεινών χωριών της Ηπείρου, την επιτηδειότητά τους να επινοούν διεξόδους στην κρίση, οι οποίες φαίνονται να προκαλούν κάθε ορθολογισμό».

Υπενθυμίζουμε και πάλι στους απανταχού Καντιιώτες και κοντοχωριανούς να συμβάλλουν στην προσπάθειά μας για την συγκέντρωση αρχειακού υλικού (φωτογραφίες, καρτ-ποστάλ, επιστολές, διαβατήρια, συμφωνητικά, προικοσύμφωνα, κιτάπια, τετράδια λογαριασμών μαστόρων, αποδείξεις πληρωμών κλπ.).

**Χορός στο «Αλώνι τ' Τζωρ'», περίπου 1950.
Αρχείο Κώστα Καρανικούλη.**

ΧΡΗΣΙΜΑ ΤΗΛΕΦΩΝΑ

Δήμος Κόνιτσας: 26553 60326
 Αστυνομικό Τμήμα Κόνιτσας: 26550 22202
 Πυροσβεστική Υπηρεσία: 26550 22199
 Κέντρο Υγείας Κόνιτσας: 26550 23111

ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ ΔΡΟΣΟΠΗΓΙΩΤΩΝ
 ΔΗΜΟΥ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

Δροσοπηγή 441 00, τηλ.: 26550 81414, E-mail: info@drosopigi.org

www.drosopigi.org